Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Географічний факультет
Кафедра геодезії, картографії та землеустрою

Наталія ПОЛЯКОВА, Маргарита ДУБНИЦЬКА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Нормативно-технічне забезпечення землевпорядної діяльності

для студентів ОС «Магістр»
ОНП «Землеустрій та кадастр»
Спеціальність G18 – Геодезія та землеустрій

Київ - 2026

УДК 332.3:006

Затверджено вченою радою географічного факультету Національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 13, від 30 квітня 2026 року)

Автори:	*Н.О. Полякова* – доцент кафедри геодезії та картографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат географічний наук, доцент
	М.В. Дубницька – доцент кафедри геодезії та картографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філософії, доцент
Рецензенти:	*Л.М. Даценко* – завідувач, професор кафедри геодезії та картографії Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор географічний наук, професор
	М.Ю. Михальова – професор кафедри землеустрою та кадастру Київського національного університету будівництва та архітектури, доктор технічних наук, доцент

Полякова Н.О., Дубницька М.В. Навчальний посібник «Нормативно-технічне забезпечення землевпорядної діяльності»: електронна версія / Полякова Н.О., Дубницька М.В. – Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2026. – 165 с. (9,2 д.а.)

ISBN 978-617-8667-21-4

Навчальний посібник призначено для забезпечення навчального процесу дисципліни «Нормативно-технічне забезпечення діяльності», яка є освітнім компонентом освітньо-наукової програми «Землеустрій та кадастр» для здобуття ОС Магістр спеціальності G18 – «Геодезія та землеустрій», галузі знань G «Інженерія, виробництво та будівництво». Метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти знань теоретико-методичних та правових основ нормативно-технічного забезпечення діяльності у землеустрої та у Державному земельному кадастрі, а також формування практичних навичок роботи з міжнародними, європейськими на національними стандартами, класифікаторами та кодифікаторами та іншими нормативно-технічними документами галузевого спрямування. Для здобувачів вищої освіти, викладачів закладів вищої освіти спеціальності G18 – Геодезія та землеустрій, а також для здобувачів, які навчаються за ОНП «Ґрунтознавство, управління земельними ресурсами та територіальне планування» та інші ОПП, що пов’язані з управлінням, охороною та раціональним використанням земельних ресурсів.

© Полякова Н.О., Дубницька М.В. 2026

ISBN 978-617-8667-21-4

ЗМІСТ

Вступ	**4**
Характеристика навчальної дисципліни	**6**
Структура навчальної дисципліни	**12**
Курс лекцій. Практичні роботи, семінари, самостійна робота **Змістовна частина 1. Нормування та діяльність технічних комітетів.**	**15**
Тема 1. Теоретичні та правові основи стандартизації та нормування.	**15**
***Семінарська робота №1.* Теоретичні та правові основи стандартизації та нормування**	**25**
Тема 2. Організація робіт з нормування у землеустрої та вимоги до змісту нормативних документів.	**26**
***Практична робота №1.* Вибірка стандартів та нормативних документів**	**40**
Тема 3. Діяльність українських технічних комітетів.	**41**
***Практична робота №2.* Організація робіт технічних комітетів.**	**56**
***Самостійна робота 1.* Міжнародна сертифікація.**	**56**
Питання до модульної контрольної роботи – Модуль 1. Нормування та діяльність технічних комітетів.	**57**
Рекомендована література – ***Модуль 1. Нормування та діяльність технічних комітетів.***	**57**
Змістовна частина 2. Систематизація нормування та вимоги до технічного забезпечення.	**60**
Тема 4. Організація робіт з нормування у землеустрої. Концепції систематизації нормативних документів.	**60**
***Семінарська робота №2.* Нормування та систематизація документів у землеустрої.**	**84**
Тема 5. Міжнародні, Європейські, національні та галузеві системи стандартів.	**85**
***Семінарська робота № 3.* Міжнародні, європейські, національні та галузеві системи стандартів.**	**110**
Тема 6. Система стандартів із захисту довкілля.	**110**
***Семінарська робота №4.* Стандарти як інструмент екологічного управління.**	**125**
Тема 7. Класифікатори та кодування у землеустрої та ДЗК. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення.	**126**
***Практична робота №3.* Кодування та шифрування в ДЗК.**	**152**
***Самостійна робота №2.* Стандартизація безпеки праці.**	
Питання до модульної контрольної роботи – Модуль 2. Систематизація нормування та вимоги до технічного забезпечення.	**153**
Рекомендована література – ***Модуль 2. Систематизація нормування та вимоги до технічного забезпечення.***	**154**
Питання, що виносяться на залік	**159**
Словник основних термінів	**160**

ВСТУП

Важливим механізмом раціонального землекористування та сталого розвитку територій є створення узгодженої системи міжнародних і державних стандартів та нормативів, дотримання яких обмежує негативний вплив на довкілля взагалі та на земельні ресурси зокрема. Обов'язковість дотримання законодавчих і нормативних документів регламентована для землевпорядників, екологів, урбаністів та управлінців у сфері земельних, водних, лісових та інших природних ресурсів.

Екологічні та землевпорядні нормативи не можуть мати виключно рекомендаційний характер, переважно це обов'язкові для виконання підзаконні акти. Використання земельних та інших природних ресурсів може бути правомірним за умови дотримання нормативів, що встановлюють критерії безпечності землекористування та визначають гранично допустимі показники негативного впливу на земельні ресурси чи небезпечної діяльності.

Із землевпорядним нормуванням пов'язана галузева стандартизація, сутністю якої є технічне регулювання діяльності у відповідності із чинними нормативно-технічними документами.

У сфері землевпорядкування, управління земельними ресурсами та сталого розвитку територій існують такі стандарти чи засоби технічного регулювання: міжнародні та державні стандарти (ISO/ДСТУ), державні будівельні норми (ДБН), державні санітарні норми і правила (ДСН) та інші галузеві норми та правила.

Створення узгодженої системи стандартів, норм та правил має забезпечувати стале землекористування, тому головною метою нормативно-технічної діяльності в нашій країні є визначення основних завдань та запровадження постійного оновлення чи коригування механізму раціонального землекористування та сталого розвитку територій.

Важливу роботу із розроблення, прийняття та змінення нормативної документації покладено на міжнародні та національні технічні комітети відповідно. Вони безпосередньо відіграють значну роль у підвищенні якості продукції та безпечності життя людей. Українські технічні комітети створюють узгоджену систему нормативних документів, розробляють національні стандарти та впроваджують шляхом гармонізації на національному рівні пріоритетні європейські та міжнародні стандарти.

Більшість нормативних документів, розглянутих в навчальній програмі «Нормативно-технічне забезпечення діяльності», мають спрямування у сфері містобудування, стосуються контролю за забрудненням ґрунтів, визначенням їхнього якісного стану, збереження родючого шару ґрунтів, рекультивацією порушених земель, а також це класифікатори, кодування та шифрування в Державному земельному кадастрі і вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців робіт із землеустрою тощо.

Серед нормативної документації у сфері охорони земель найбільш широко представленими є стандарти якісного стану ґрунтів, більшість з яких гармонізовані з міжнародними та європейськими (ISO/ДСТУ та EN/ДСТУ) за напрямами стандартизації геоматики, якості ґрунтів, управління та охорони довкілля, землеробства та планування територій.

Розроблення цих стандартів покладено на такі технічні комітети:

- ТК 142 «Якість ґрунту», створений при Національному науковому центрі «Інститут ґрунтознавство та агрохімії імені О.Н. Соколовського»;

- ТК 314 «Планування територій та населених пунктів» – організація, що виконує функції секретаріату цього технічного комітету – Державне підприємство «Український державний науково-дослідний інститут проектування міст «ДНІПРОМІСТО» імені Ю.М. Білоконя;
- ТК 159 «Землеробство» – Національний науковий центр «Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України»;
- ТК 82 «Охорона довкілля» – Державний заклад «Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління» Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України;
- ТК 103 «Географічна інформація/геоматика» – Державне підприємство «Науково-дослідний інститут геодезії і картографії»;
- ТК159 «Землеробство» – ННЦ «Інститут землеробства УААН»;
- та інші технічні комітети, підкомітети та науково-дослідні підприємства як колективні члени ТК.

Попри постійні та активні воєнні дії в нашій країні тривають позитивні зрушення зі створення галузевої нормативно-технічної документації. Ці роботи стосуються розроблення проектів національних та галузевих стандартів у сфері землеустрою, охорони земель та Державного земельного кадастру, а також безпосередньо стосуються територіального планування землекористування.

Виходячи з положень Закону України «Про землеустрій», метою нормування та стандартизації у землевпорядній сфері в Україні є встановлення комплексу якісних та кількісних показників, параметрів, що регламентують розроблення та реалізацію документації із землеустрою з урахуванням економічних, екологічних, соціальних, природно-кліматичних та інших умов для раціонального використання земельних та інших природних ресурсів і відповідності об’єктів нормування та стандартизації своєму призначенню.

А у відповідності до вимог, встановлених Земельним кодексом України, основним завданням нормування і стандартизації у сфері землеустрою є забезпечення раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища та поліпшення природних ландшафтів.

Галузева нормативно-технічна документація повинна містити: терміни та визначення, що пов’язані з діяльністю у сфері землеустрою, кадастру та сталого землекористування; класифікації документів землеустрою; вимоги правил встановлення нормативів сталого землекористування; вимоги щодо забезпечення якості документації із землеустрою; методику, що регламентує процеси контролю якості землевпорядної документації; норми та правила використання земель, визначених документацією із землеустрою.

Отже, створення узгодженої системи національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими, мають забезпечити стале землекористування, що є важливим механізмом територіального планування землекористування.

ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна ОК.09 «Нормативно-технічне забезпечення діяльності» – обов'язкова освітня компонента освітньо-наукової програми «Землеустрій та кадастр» з підготовки фахівців за другим освітнім рівнем «Магістр», спеціальність G18 – Геодезія та землеустрій, галузь знань G – Інженерія, виробництво та будівництво. Викладається на першому курсі магістратури, у першому семестрі в обсязі 90 годин (3,0 кредити ECTS), зокрема: лекції – 14 год., семінари – 8 год., практичні роботи – 6 год., самостійна робота – 62 год. Форма підсумкового контролю – залік. Мова викладання навчання та оцінювання українська.

Мета дисципліни – формування знань теоретико-методичних та правових основ нормативно-технічного забезпечення діяльності у землеустрої та у Державному земельному кадастрі, а також формування у студентів теоретичних знань та практичних навичок роботи з міжнародними, європейськими на національними стандартами, галузевими нормативними документами, класифікаторами та кодифікаторами; ознайомлення зі змістом нормативних документів; а також ознайомлення зі змістом та методикою розроблення концепцій та галузевих програм створення єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої та Державному земельному кадастрі; зокрема, формування навичок практичного застосуванням правових та нормативно-технічних документів у фаховій діяльності.

Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- ✓ наявність освітнього ступеня бакалавра та базові знання теоретичних основ метрології, стандартизації та сертифікації в геодезії та землеустрою;
- ✓ вміння аналізувати та використовувати на практиці навички роботи з законодавчо-правовою та нормативною документацією в землевпорядній галузі.

Анотація навчальної дисципліни: курс навчальної дисципліни «Нормативно-технічне забезпечення діяльності» відноситься до обов'язкових та розраховано на вивчення основних теоретичних відомостей з нормування у землеустрої та державному земельному кадастрі. Навчальна дисципліна «Нормативно-технічне забезпечення діяльності» першочергово ґрунтується на законодавчо-правовій основі та нормативній документації. А також розглядаються міжнародні та національні стандарти, галузеві системи стандартів та галузеві класифікатори, що використовуються у фаховій діяльності.

Дисципліна складається з двох змістових модулів.

Перший присвячено ознайомленню з основами організації робіт нормування та стандартизації в землеустрої, розглядається концепція єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої та галузева програма створення єдиної системи нормативно-правових актів у державному земельному кадастрі.

Другий модуль розкриває значення організаційно-правової діяльності щодо системи стандартів у галузі землеустрою, охорони земель та сталого землекористування.

Завдання вивчення дисципліни полягає у формуванні цілісної системи знань у студентів щодо нормативно-технічного забезпечення діяльності, а саме:

– надати теоретичні знання з методичних основ стандартизації та нормування в землеустрої;

– ознайомити з законодавчо-правовою основою, основні принципи якої можуть містити основоположні напрями стандартизації землеустрою;

– проаналізувати тенденції розвитку міжнародної стандартизації;

– проаналізувати специфіку організації робіт з нормування та стандартизації та вимоги до змісту нормативних документів;

– ознайомити з нормативно-правовими актами, дотримання яких перевіряється під час здійснення заходів державного нагляду (контролю), державної експертизи, сертифікації та нагляду у сфері землеустрою;

– ознайомитись та проаналізувати міжнародні, зокрема європейські стандарти, національні та галузеві стандарти;

– сформувати фахові навички роботи з нормативно-правовою документацією.

Опанування знань спрямоване на формування інтегральної, загальної, спеціальних компетентностей (СК) та зазначених програмних результатів навчання (ПРН) за освітньо-професійною програмою «Землеустрій та кадастр» *(редакція 2025 р.), дисципліна забезпечує набуття студентами наступних компетентностей та відповідно програмних результатів:*

Інтегральної компетентності – здатність розв'язувати задачі прикладного, дослідницького та інноваційного характеру в сфері геодезії та землеустрою.

Загальної компетентності – **ЗК01.** Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми; **ЗК5.** Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

*Спеціальних (фахових)***:**

СК05. Здатність обґрунтовувати і оцінювати методи обстежень, вишукувань, випробувань, діагностики, моніторингу об'єктів геодезії та землеустрою; **СК06.** Здатність розробляти і реалізовувати проєкти у сфері геодезії та землеустрою, а також дотичних до неї міждисциплінарних напрямів із урахуванням технічних, економічних, соціальних, правових та екологічних аспектів; **СК09.** Здатність розробляти і застосовувати нові стратегічні підходи до вирішення проблем у сфері геодезії та землеустрою; **СК13.** Використання відповідної термінології та форм вираження у професійній діяльності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1- знати; 2- вміти; 3- комунікація; 4- автономність та відповідальність)		**Методи**		**Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни**
Код	**Результат навчання**	**викладання та навчання**	**оцінювання**	
1.1	Предмет курсу. Визначення, мету, завдання та правові основи нормування.	лекція	семінари, модульна контрольна	60%
1.2	Основні принципи стандартизації. Види стандартів.			
1.3	Зміст стандартів та технічних умов. Порядок розроблення, узгодження, затвердження, поширення, перевірки, перегляду, зміни та скасування стандартів. Розроблення нормативних документів.			
1.4	Види державних класифікаторів. Склад і класифікацію документів Єдиної системи нормативно-правових актів з питань здійснення землеустрою.			
1.5	Нормативні документи, якими регламентуються при розроблені міжнародних стандартів.			
1.6	Систему галузевих стандартів землеустрою. Систему галузевих стандартів довкілля та сталого землекористування. Зміст основоположних стандартів. Повноваження технічного комітету (ТК).			
2.1	Визначати структурні елементи кодифікаторів ДСТУ, ДБН та галузевих стандартів; розрізняти знаки екологічного маркування	лекція	виконання практичних робіт, модульна контрольна	25%
2.2	Розрізняти знаки відповідності стандартам національної системи сертифікації, а також розрізняти знаки відповідності стандартам міжнародної системи сертифікації			
2.3	Уточнювати відомості про об’єкти Державного земельного кадастру у відповідності з державними стандартами, нормами та правилами, технічними регламентами.			

2.4	Приймати ефективні рішення щодо розв'язання завдань прикладного, дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері землеустрою			
2.5	Захищати інтелектуальну власність, комерціалізувати результати науково-дослідної, винахідницької та проектної діяльності			
3.1	Вироблення у студентів практичних навиків: - проведення аналізу якості землевпорядної та геодезичної продукції; - застосування нормативно-правових актів, дотримання яких перевіряється під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) та експертизи, сертифікації та нагляду у сфері землеустрою	консультація, самостійна робота, дискусія	виконання практичних робіт, залік	10%
4.1.	Демонструвати розуміння особистої відповідальності за професійні рішення, надані рекомендації, що впливатимуть на поліпшення виконання фахових завдань землевпорядкування.	самостійна робота, презентація результатів	*оцінювання презентації/ доповіді*	5%

Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) / **Програмні результати навчання (назва)**	**1.1**	**1.2**	**1.3**	**1.4**	**1.5**	**1.6**	**2.1**	**2.2**	**2.3**	**2.4**	**2.5**	**3.1**	**4.1**
ПРН2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з питань професійної діяльності, досліджень та інновацій у сфері геодезії та землеустрою.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН8. Розробляти і керувати проєктами з урахуванням технологічних умов та вимог щодо управління виробництвом у сфері геодезії та землеустрою та з дотичних міждисциплінарних напрямів, з урахуванням економічних, соціальних, екологічних і правових аспектів;							+	+	+	+	+	+	

готувати технічні завдання, заявки на фінансування проєктів, здійснювати планування робіт, планувати ресурси і керувати ними.													
ПРН10. Захищати інтелектуальну власність, комерціалізувати результати науково- дослідної, винахідницької та проектної діяльності.	+	+	+	+	+	+					+		+

Схема формування оцінки. ***Форми оцінювання студентів*** **–** рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами: семінарів (доповідь та презентація), практичних робіт оформлених у вигляді рефератів, відповідей на контрольні запитання по завершенні лекції, написання модульних контрольних робіт (МКР) та заліку.

- **семестрове опитування:** питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – 1.1 – 1.6 (знання) – до 60%;
результати навчання – 2.1 – 2.5 (вміння) - до 25%;
результати навчання – 3.1 (комунікація) - до 10%;
результати навчання – 4.1 (автономність та відповідальність) - до 5%

- **підсумкове оцінювання:** у формі заліку.

Підсумкова форма контролю – залік, на якому сума балів визначається за всіма успішно оціненими результатами навчання (max – 60 балів) і заліку (max – 40 балів).

Обов'язковим для отримання позитивної підсумкової оцінки (60 балів і вище) є відпрацювання всіх семінарських, практичних та самостійних робіт, а також модульних контрольних робіт.

Для студентів, які набрали сумарно меншу кількість балів, ніж критично-розрахунковий мінімум – 40 балів для здачі іспиту обов'язковим є перездача модульних робіт. Загалом формування оцінки обґрунтовано «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), введеного в дію наказом № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

Організація оцінювання.

Форма оцінювання	***ЗМ1***		***ЗМ 2***	
	Min балів	*Max балів*	*Min балів*	*Max балів*
Модульна контрольна робота	5	10	5	10
Контроль практичних робіт та семінарів	8	15	8	15
Контроль самостійної роботи	5	5	5	5
Сума	18	30	18	30

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	**30**	**30**	**40**	**100**

Шкала відповідності

Зараховано /Passed	60-100
Не зараховано/ Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми*	Кількість годин			
		лекції	семінари	практичні	самостійна робота
Змістовний модуль 1.					
1	**Вступ**. **Тема 1.** Теоретичні та правові основи стандартизації та нормування . Сутність, принципи, мета і завдання стандартизації. Види стандартизації та нормування. Правові основи стандартизації та нормування. Основні поняття та їх визначення.	2	2		
2	**Тема 2.** Організація робіт з нормування у землеустрої та вимоги до змісту нормативних документів. Організація робіт з нормування у землеустрої. Нормативні документи і порядок їх розроблення. Правила позначення нормативних документів. Зміст стандартів та технічних умов.	2		2	
3	**Тема 3.** Діяльність українських технічних комітетів**.** Організація робіт технічних комітетів зі стандартизації: ТК 142 «Якість ґрунту», ТК 82 «Охорона довкілля», ТК 189 «Системи управління якістю», ТК 103 «Географічна інформація/геоматика», ТК 159 «Землеробство», ТК 314 «Планування територій та населених пунктів».	2		2	
4	* Міжнародна сертифікація. Міжнародні організації з сертифікації. Міжнародні знаки відповідності стандартам. Акредитація. Міжнародні організації з акредитації. Знаки маркування сертифікованих систем управління. Основні принципи маркування.				32
5	Модульна контрольна робота 1				

Змістовний модуль 2.					
6	**Тема 4**. Організація робіт з нормування у землеустрої. Концепції систематизації нормативних документів. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої. Галузева програма створення єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої (ЄСНПАЗ). Концепція системи стандартизації та нормування у сфері охорони земель (ССНОЗ). Концепція єдиної системи нормативно-правових актів ДЗК.	2	2		
7	**Тема 5.** Міжнародні, європейські, національні та галузеві системи стандартів. Система міжнародних стандартів якості продукції ISO 9000 і ISO 10 000. Система міжнародних стандартів з екологічного менеджменту ISO 14000. Європейські стандарти серії EN 29000 і EN 45000. Національні та галузеві системи стандартів.	2	2		
8	**Тема 6.** Система стандартів із захисту довкілля. Система екологічних стандартів. Система стандартів з управління навколишнім середовищем. Система стандартів з якості об'єктів природного середовища. Основні стандарти з якості ґрунту	2	2		
9	**Тема 7.** Класифікатори та кодування у землеустрої та ДЗК. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення. Кодування та шифрування в ДЗК у відповідності з постановою КМУ №1051. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців із землеустрою. Норми і правила у сфері землеустрою у відповідності із ЗУ «Про землеустрій». Державний фонд документації із землеустрою Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад. Державний реєстр географічних назв.	2		2	
10	* Система стандартів з безпеки праці на підприємствах. Стандартизація професійної безпеки та гігієни. Стандартизація безпеки праці і захист від				30

	електромагнітного та радіаційного забруднення, іонізуючого випромінювання.				
11	Модульна контрольна робота 2				
	ВСЬОГО	**14**	**8**	**6**	**62**

* теми, винесені на самостійне вивчення

Загальний обсяг ***90*** *год.,* в тому числі: лекцій ***– 14*** *год.,* семінари – ***8*** *год.,* практичні роботи ***– 6*** *год.,* самостійна робота **-** ***62*** *год.*

КУРС ЛЕКЦІЙ.

Практичні роботи, семінари, самостійна робота.

ЗМІСТОВНА ЧАСТИНА 1
НОРМУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕХНІЧНИХ КОМІТЕТІВ

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА НОРМУВАННЯ (2 год.)

Тематичний план:

Вступ.

1. Сутність, принципи, мета і завдання стандартизації.
2. Види стандартизації та нормування.
3. Правові основи стандартизації та нормування.
4. Основні поняття та їх визначення.

Контрольні запитання.

Теми семінарських робіт.

Вступ.

Норматив (з лат. *normatio* – впорядкування) – граничний кількісний показник якоїсь величини, який міститься у нормах земельного або екологічного права чи встановлюється на їх підставі.

Нормування як функція управління у сфері землеустрою та охорони земель являє собою обмеження негативного впливу на земельні ресурси та довкілля через установлення обов'язкових екологічних, технологічних та інших нормативів такого впливу.

Деякі нормативи у сфері землеустрою та охорони земель можуть міститися лише у нормативно-правових актах, що мають обов'язковий характер для сторін. Із функцією нормування у сфері землеустрою та охорони земель тісно пов'язана *функція стандартизації*, яка являє собою технічне регулювання сталого землекористування та природоохоронних заходів шляхом прийняття спеціальних нормативно-технічних документів.

Стандартизація у сфері землеустрою та охорони земель охоплює засоби технічного регулювання: документація із землеустрою, норми відведення земель, державні будівельні норми (ДБН), державні нормативні акти з охорони праці (ДНАОП), державні санітарні норми і правила (ДСН), норми та правила з радіаційної безпеки (НП) тощо.

Проте стандартизація у сфері землеустрою та охорони земель передбачає не лише встановлення нормативів, але й технічне регулювання якості документації із землеустрою та земле- і природоохоронних заходів, зокрема, шляхом установлення рекомендаційних норм.

Отже, можна стверджувати, що *нормування і стандартизація у землевпорядній сфері та, зокрема, у сфері використання й охорони земель* – це функція державного управління земельними ресурсами, яка полягає у прийнятті та забезпеченні використання суб'єктами земельних відносин вимог щодо якості земель, родючості ґрунтів і допустимого антропогенного навантаження та господарського освоєння земель.

1.Сутність, принципи, мета і завдання стандартизації

Стандартизація – діяльність, яка спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній галузі шляхом установлення положень для загального і багатократного використання щодо реально існуючих або перспективних завдань.

Предмет стандартизації **–** технічне законодавство та нормативні документи регламентації процесів, методів, способів, правил життєдіяльності людини.

Суб'єкти стандартизації. Законодавством України встановлено такі суб'єкти стандартизації:

- ✓ центральний орган виконавчої влади у сфері стандартизації;
- ✓ рада стандартизації;
- ✓ технічні комітети стандартизації;
- ✓ інші суб′єкти, що займаються стандартизацією.

Об'єкти стандартизації **–** це продукція, процеси та послуги, зокрема матеріали, їхні складники, устаткування, системи, їхня сумісність, правила, процедури, функції, методи чи діяльність. Найважливіші об′єкти стандартизації:

- ✓ організаційно-методичні та загальнотехнічні об′єкти, зокрема:
  а) організація проведення робіт із стандартизації;
  б) термінологічні системи різних галузей знань та діяльності;
  в) класифікація та кодування інформації;
- ✓ методи випробовування (аналізування), системи та методи забезпечування якості, контролювання якості та керування якістю;
- ✓ метрологічне забезпечення (захист громадян і національної економіки від наслідків недостовірних результатів вимірювання);
- ✓ системи фізичних величин та одиниць вимірювання;
- ✓ стандартні довідкові дані про фізичні сталі та властивості речовин і матеріалів;
- ✓ системи технічної та іншої документації загального застосовування;
- ✓ умовні позначки, зокрема, графічні та їхні системи, розмірні геометричні системи (допуски, посадки, геометрія поверхні тощо) та їх контролювання;
- ✓ інформаційні технології, зокрема, програмні та технічні засоби інформаційних систем загальної визначеності;
- ✓ продукція, призначена для використовування у різних видах економічної діяльності, та для державних закупівель і широкого вжитку;
- ✓ системи та господарські об′єкти, які мають важливе значення та їхні складники, зокрема транспорт, зв′язок, енергосистема, використання природних ресурсів тощо;
- ✓ вимоги щодо захисту прав споживачів, охорони праці, ергономіки, технічної естетики, охорони навколишнього природного середовища;
- ✓ будівельні матеріали, процеси, типові деталі та будинки, системи функціонального забезпечення будинків, складні будівельні споруди та методи контролю у будівництві;

- ✓ потреби оборони, мобілізаційної готовності та державної безпеки.

Стандарт може стосуватися об′єкта загалом або лише окремих його частин чи певних аспектів.

Основні принципи стандартизації:

- ✓ врахування рівня розвитку науки і техніки, екологічних вимог, економічної доцільності й ефективності технологічних процесів для виробника, вигоди та безпеки для споживача і держави загалом;
- ✓ гармонізація нормативних документів із стандартизації з міжнародними, регіональними і національними стандартами інших країн; забезпечення відповідності вимог нормативних документів актам законодавства;
- ✓ участь у розробленні нормативних документів усіх зацікавлених сторін (розробник, виробник, споживач); взаємозв′язок і узгодженість нормативних документів усіх рівнів; придатність нормативних документів для сертифікації і продукції;
- ✓ відкритість інформації про чинні стандарти і програми робіт зі стандартизації з урахуванням вимог чинного законодавства;
- ✓ відповідність комплексів (систем) стандартів складу та взаємозв′язкам об′єктів стандартизації для певної галузі, раціональність, несуперечність та обґрунтованість вимог стандартів, можливість їх перевірки;
- ✓ застосування інформаційних систем і технологій у галузі стандартизації.

Мета стандартизації:

- ✓ установити положення, що забезпечують відповідність об′єкта стандартизації своїй визначеності та безпечність його щодо життя чи здоров′я людей, тварин, рослин, а також майна й охорони навколишнього природного середовища;
- ✓ створити умови для раціонального застосування всіх видів національних ресурсів;
- ✓ сприяти усуненню технічних бар′єрів у торгівлі, підвищити конкурентоспроможність продукції, робіт та послуг відповідно до рівня розвитку науки, техніки і технологій.

Завдання стандартизації:

- ✓ забезпечувати продукцію, процеси та послуги стосовно життя, здоров′я та майна людей, тварин, рослин, довкілля;
- ✓ захищати та зберігати майно і продукцію, зокрема під час їх транспортування чи зберігання;
- ✓ досягати високої якості продукції, процесів та послуг, відповідної до рівня розвитку науки, техніки, технологій і потреб людей;
- ✓ реалізувати права споживачів;
- ✓ забезпечувати технічну та інформаційну сумісність і взаємозамінність;
- ✓ досягати збіжності результатів контролю;
- ✓ установлювати оптимальні вимоги до суспільно важливих продукції, процесів та послуг;
- ✓ заощаджувати всі види ресурсів, поліпшувати техніко-економічні показники виробництва;
- ✓ упроваджувати новітні технології, оновлювати виробництво та підвищувати його продуктивність;

- ✓ забезпечувати господарські об′єкти, складні технічні системи з урахуванням допустимого ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій;
- ✓ розвивати міжнародне та регіональне співробітництво;
- ✓ усувати технічні бар′єри у торгівлі.

2. Види стандартизації та нормування

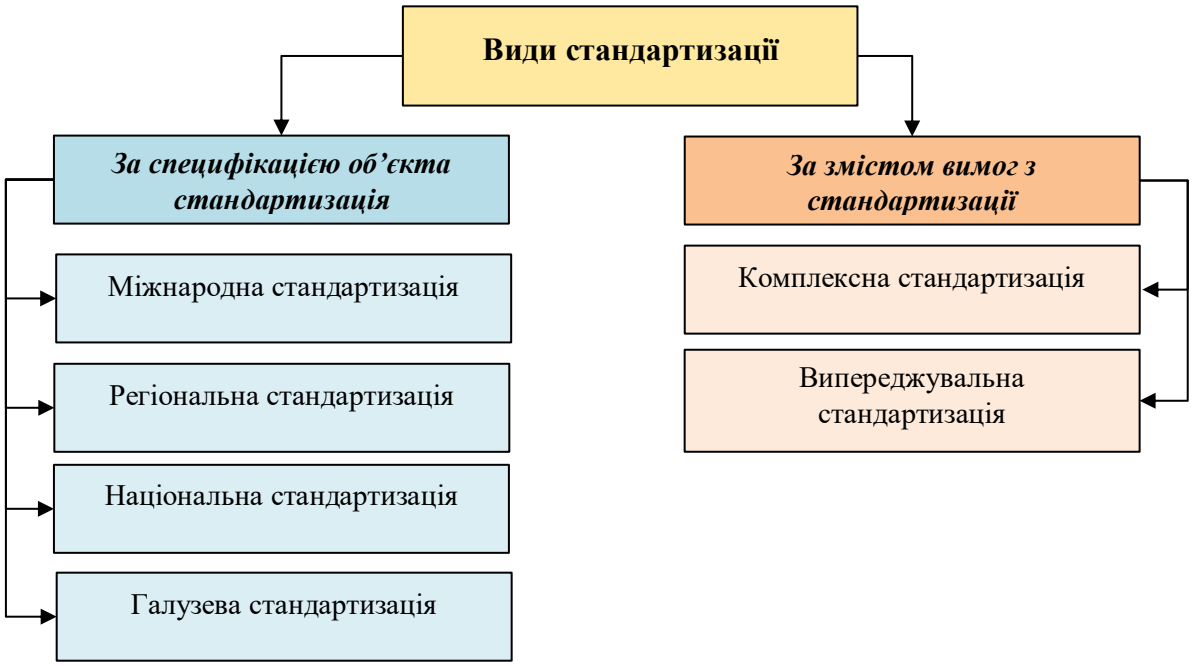

Рис. 1. Характеристика видів стандартизації

Міжнародна стандартизація – стандартизація, участь в якій доступна для відповідних органів всіх країн.

Регіональна стандартизація – стандартизація, участь в якій доступна для відповідних органів країн лише одного географічного або економічного регіону.

Національна стандартизація – стандартизація, яка проводиться на рівні однієї певної країни.

Галузева стандартизація – стандартизація, яка проводиться на рівні однієї конкретної галузі виробництва.

Комплексна стандартизація – стандартизація, за якої здійснюється цілеспрямоване і планомірне встановлення і використання системи взаємозв′язаних вимог як до самого об′єкта комплексної стандартизації загалом, так і його основних елементів для оптимального вирішення конкретної проблеми.

Випереджувальна стандартизація – стандартизація, за якої встановлюються підвищені вимоги відносно вже досягнутих на практиці норм і вимог до об′єктів стандартизації, які, згідно з прогнозами, будуть оптимальними в майбутньому.

стандартизація – це діяльність
стандарт – це нормативний документ

Стандарт – створений на основі консенсусу та ухвалений визнаним органом нормативний документ, що встановлює для загального і багаторазового користування правила, настановні вказівки або характеристики різного виду діяльності чи її результатів і який є спрямованим на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній сфері та доступним широкому колу користувачів.

Види стандартів. Відповідно до специфіки об′єкта стандартизації, складу та змісту вимог, установлених для нього, для різних категорій нормативних документів з стандартизації розробляють стандарти різних видів.

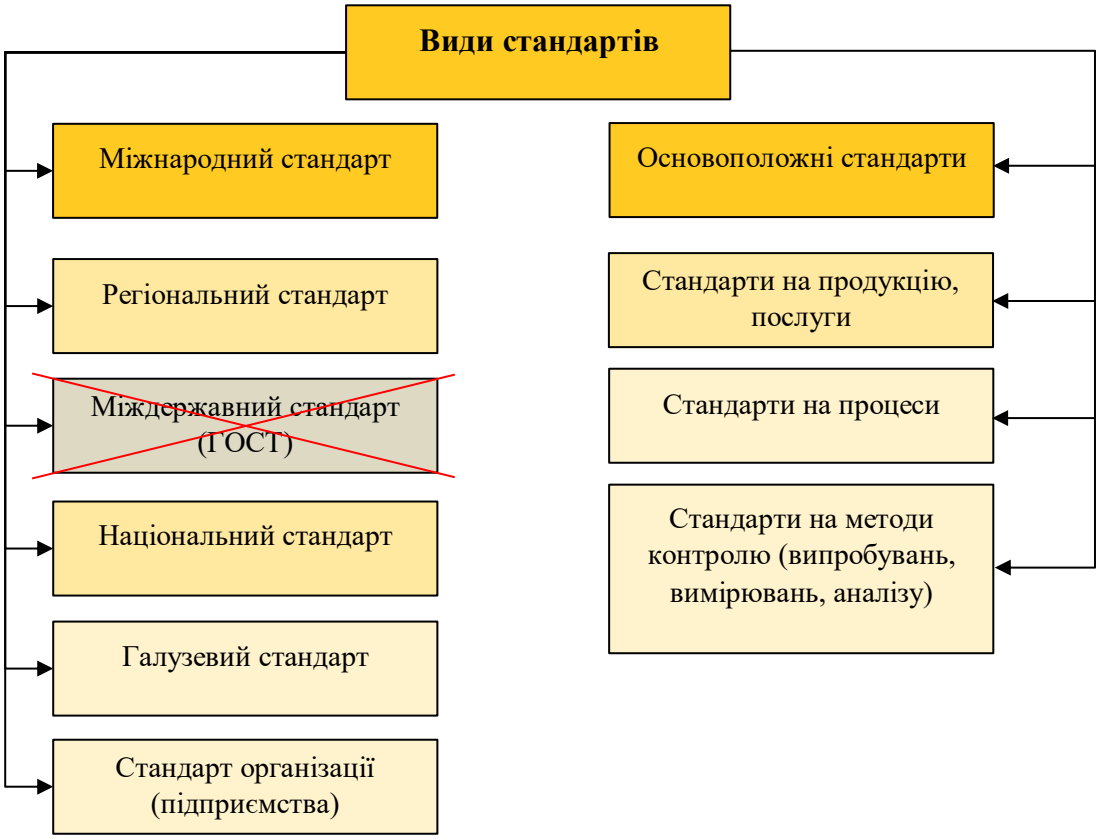

Рис.2. Логічна схема видів стандартів

Міжнародний стандарт – стандарт, прийнятий міжнародною організацією зі стандартизації.

Регіональний стандарт – стандарт, прийнятий регіональною організацією зі стандартизації.

~~***Міждержавний стандарт (ГОСТ)***~~ – стандарт, що був розроблений до 1991 року. Після 1992 року та після прийняття відповідного національного стандарту втрачали чинність. Більшість таких стандартів втратила чинність в Україні вже з 2019 року. Продовження дії ГОСТ в Україні після 2022 року є неможливим.

Національний стандарт – стандарт, прийнятий національним органом з стандартизації.

Галузевий стандарт – стандарт, прийнятий галузевим органом зі стандартизації на рівні однієї конкретної галузі виробництва.

Стандарти організації (підприємств) – стандарти, прийняті службою стандартизації конкретного підприємства, організації, об′єднання, установи для цих об′єктів.

Основоположні стандарти встановлюють: організаційно- методичні та загальнотехнічні положення для визначеної галузі стандартизації; терміни та визначання; загальнотехнічні вимоги та правила; норми, що забезпечують впорядкованість, сумісність, взаємозв′язок та взаємоузгодження різних видів технічної та виробничої діяльності під час розроблення-виготовлення, транспортування та утилізації продукції; норми, що забезпечують охорону навколишнього природного середовища.

Стандарти на продукцію, послуги встановлюють вимоги до груп однорідної або конкретної продукції, послуги, які забезпечують її відповідність своєму призначенню.

Стандарти на процеси встановлюють основні вимоги до послідовності та методів (засобів, режимів, норм) виконання різних робіт (операцій) у процесах, що використовуються у різних видах діяльності та забезпечують відповідність процесу його призначення.

Стандарти на методи контролю (випробувань, вимірювань, аналізу) встановлюють послідовність робіт, операцій, способи (правила, режими, норми) і технічні засоби їх виконання для різних видів та об′єктів контролю продукції, процесів, послуг.

Стандарти та технічні умови повинні використовуватися на всіх стадіях життєвого циклу продукції.

Національні стандарти на території України застосовують всі підприємства незалежно від форм власності підпорядкування: громадяни – суб′єкти підприємницької діяльності; міністерства (відомства), органи державної виконавчої влади, на діяльність яких поширюється їх дія.

Галузеві стандарти на території України застосовують для організацій (підприємств, установ) сфери управління органу, який їх затвердив, та їхні підприємства – суміжники, а також на добровільних засадах інші підприємства та громадяни – суб′єкти підприємницької діяльності.

Стандарти науково-технічних та інженерних товариств (спілок) застосовують добровільно підприємства, окремі громадяни – суб′єкти підприємницької діяльності, які вважають доцільним використовувати нові передові засоби, технології, методи тощо, вимоги о яких містяться в цих стандартах. Використання таких стандартів для виготовлення продукції можливо лише за згодою замовника або споживача цієї продукції, що закріплено договором або іншою угодою.

Технічні умови використовують: підприємства незалежно від форми власності і підлеглості, громадяни – суб′єкти підприємницької діяльності за договірними зобов′язаннями або ліцензіями на право виготовлення та реалізації продукції (надання послуг).

Стандарти організацій (підприємства) застосовують лише на конкретному підприємстві та на підприємствах, що входять до складу об′єднань (концерни, асоціації), які затвердили ці стандарти.

Міжнародні, міждержавні та регіональні стандарти, національні стандарти інших країн застосовуються в Україні в межах її міжнародних договорів за порядком, який встановлює Держстандарт України. Дозволяється застосування цих стандартів та стандартів фірм інших країн для виготовлення й поставки продукції на експорт за пропозиціями споживачів (замовників) цих країн на до- говірних засадах і відповідно до міжнародного законодавства у сфері захисту авторських прав.

Всю сукупність стандартів можна для зручності використання класифікувати чи поділити за наступними ознаками: за рівнем, змістом, обов'язковістю та сферою їх дії.

За рівнем прийняття стандартів

- ***Міжнародні стандарти*** затверджуються міжнародними організаціями, такими як ISO (International Organization for Standardization) чи IEC (International Electrotechnical Commission) і застосовуються у багатьох країнах.
- ***Регіональні стандарти*** діють у межах певного регіону, наприклад, європейські стандарти EN.
- ***Національні стандарти*** розробляються органами стандартизації кожної країни, в Україні – це ДСТУ.
- ***Галузеві стандарти*** поширюються на конкретні сфери, як то будівництво чи енергетика.
- ***Стандарти підприємств*** застосовуються в межах певної організації для впорядкування внутрішніх процесів.

За змістом

- ***Основоположні стандарти*** визначають загальні принципи: терміни, визначення, правила та позначення.
- ***Стандарти на продукцію чи послуги*** встановлюють вимоги до якості, безпеки та характеристик товарів та послуг.
- ***Стандарти на процеси та методи*** регламентують порядок виконання робіт, виробництва чи проведення контролю та випробувань.
- ***Стандарти на системи управління*** визначають правила організації роботи підприємства. Наприклад, система міжнародних стандартів ISO 9001 регламентує управління якістю.

За обов'язковістю

- ***Обов'язкові стандарти*** – закріплені у законодавстві, необхідні для гарантування безпеки, здоров'я та захисту споживачів.
- ***Рекомендаційні стандарти*** – застосовуються підприємствами для підвищення якості продукції, конкурентоспроможності та відповідності ринку, але не обов'язковими для виконання. Наприклад, система міжнародних стандартів із захисту довкілля ISO 14000 регулюють вплив діяльності підприємств на навколишнє середовище, але не містить чітких обмежень і носять рекомендаційний характер.

За сферою дії

- ***Технічні стандарти*** встановлюють вимоги до матеріалів, обладнання, конструкцій та інших технічних характеристик.
- ***Організаційно-методичні стандарти*** визначають правила організації робіт, планування чи контролю.
- ***Екологічні стандарти*** спрямовані на забезпечення довкілля та соціальну відповідність виробників.

У якості висновків можна зазначити наступне, що цілі стандартизації є багатоплановими:

- технічні (підвищення якості, сумісності та взаємозамінності);
- економічні (усунення торгівельних бар'єрів та сприяння глобальної торгівлі);
- соціальні (забезпечення безпеки, зокрема, екологічної).

Для зручно роботи зі стандартами можна їх класифікувати за певними ознаками. Стандарти виконують ключову роль у забезпеченні якості продукції, безпеки, захисту навколишнього середовища та впорядкуванні процесів у різних сферах діяльності. Завдяки їх впровадженню створюються єдині правила, які спрощують співпрацю між країнами, підприємствами і споживачами.

3. Правові основи стандартизації та нормування

Закон України «Про стандартизацію», який визначає правові та економічні основи систем стандартизації та сертифікації, встановлює організаційні форми їх функціонування на території України і розглядає державну систему стандартизації, її мету і принципи управління, форми та загальні організаційно-технічні правила виконання всіх робіт із стандартизації, основні принципи стандартизації; нормативні документи із стандартизації та вимоги до них – категорії нормативних документів зі стандартизації, державні стандарти України, галузеві стандарти, стандарти науково-технічних та інженерних товариств і спілок, технічні умови і стандарти підприємств, відповідальність за розроблення і затвердження нормативних документів, використання нормативних документів тощо.

Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», який встановлює правові основи державного нагляду за додержанням стандартів, норм і правил суб′єктами підприємницької діяльності визначає їх відповідальність за порушення цих стандартів, норм і правил та розглядає визначання термінів – продукція, якість продукції, стандарт, норми, правила; органи державного нагляду та службові особи, які здійснюють держнагляд – державні інспектори, голова Держстандарту, начальники управлінь, директори центрів стандартизації; об′єкти і форми державного нагляду за додержанням стандартів, норм і правил – форми державного нагляду, об′єкти державного нагляду; функції органів держнагляду, права, обов′язки та відповідальність їх службових осіб – функції органів держнагляду, права, обов′язки та відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за порушення стандартів, норм і правил.

Інші нормативні документи стосовно правової основи стандартизації та нормування:

ДСТУ 1.1:2015 Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності.

ДСТУ 1.5:2024 Національна стандартизація. Правила розроблення, викладання та оформлення національних нормативних документів

МІНІСТЕРСТВО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ І ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

НАКАЗ

26.05.2014 № 615

Про затвердження зміни № 5 до національного стандарту України ДСТУ 1.3:2004 та скасування національного стандарту України ДСТУ 1.6:2004

Відповідно до статті 7 Закону України "Про стандартизацію" та пункту 38 розділу I Закону України від 09.04.2014 № 1193-VII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скорочення кількості документів дозвільного характеру" **НАКАЗУЮ:**

1. Затвердити таку, що додається, зміну до національного стандарту України:

Зміна № 5 ДСТУ 1.3:2004	Національна стандартизація. Правила побудови, викладання, оформлення, погодження, прийняття та позначання технічних умов.

2. Скасувати національний стандарт України:

ДСТУ 1.6:2004	Національна стандартизація. Правила реєстрації нормативних документів.

3. Департаменту технічного регулювання (Гіленко О.П.):

оприлюднити цей наказ на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку України;

довести цей наказ до відома керівників державних підприємств у сфері технічного регулювання, що належать до сфери управління Мінекономрозвитку України.

4. Державному підприємству "Український науково-дослідний і навчальний центр проблем

Рис. 3. Фрагмент наказу затвердження та скасування національних стандартів

4. Основні поняття та їх визначення

Стандартизація – діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового користування стосовно розв′язання існуючих чи можливих проблем і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості за таких умов.

Національна стандартизація – стандартизація, що проводиться на рівні однієї певної країни.

Національна система стандартизації – це система, яка визначає основну мету і принципи управління, форми та загальні організаційно-технічні правила виконання всіх видів робіт із стандартизації.

Об'єкт стандартизації – об′єкт, що має бути застандартизованим.

Галузь стандартизації – сукупність взаємопов′язаних об′єктів стандартизації.

Сфера стандартизації – сфера діяльності, що охоплює взаємозв′язані об′єкти стандартизації.

Рівень стандартизації – географічно, політично чи економічно означений ступінь участі у стандартизації.

Нормативний документ – документ, що встановлює правила, загальні принципи чи характеристики щодо різних видів діяльності або їх результатів.

Вид нормативного документа – певний складник розподілу документів відповідно до специфіки об′єктів і аспектів стандартизації.

Комплекс (система) стандартів – сукупність взаємозв′язаних стандартів, що належать до певної галузі стандартизації і встановлюють взаємоузгоджені вимоги до об′єктів стандартизації на підставі загальної мети.

Контрольні запитання:

1. Яка мета стандартизації?
2. Які завдання стандартизації?
3. Які вам відомі види стандартизації?
4. Які вам відомі суб’єкти стандартизації?
5. Що таке об’єкти стандартизації і які з них найважливіші?
6. Які правові основи стандартизації?
7. Дайте визначення стандартизації.
8. Чим відрізняється національна стандартизація від національної системи стандартизації.
9. Який документ називають нормативним?
10. За якими класифікаційними ознаками поділяють стандарти?

Семінарська робота №1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА НОРМУВАННЯ

Завдання:

- ✓ Кожне питання (обрати на вибір) семінару повинно мати презентацію та супроводжуватися доповіддю
- ✓ Виступ на семінарському занятті повинен розкривати сутнісні аспекти та мати дискусійні питання для обговорення

Питання семінару:

1. Сутність і зміст стандартизації: основні відомості про технічне регулювання.
2. Сутність і зміст стандартизації: основні положення стандартизації.
3. Сутність і зміст стандартизації: комплексна та випереджена стандартизація.
4. Методичні основи стандартизації.
5. Категорії та види стандартів.
6. Технічні документи.
7. Стандарти національної системи стандартизації.
8. Комплексна стандартизація.
9. Позначення національних стандартів.
10. Національна система стандартизації України.
11. Структура національної стандартизації України.
12. Центральний орган виконавчої влади у сфері стандартизації.
13. Національний орган стандартизації.
14. Національний фонд нормативних документів.
15. Розроблення проєктів, перевірка перегляд та скасування національних нормативних документів.
16. Нормоконтроль.

Рекомендована література: [**1-4, 14, 24-26, 32, 35-41, 47**]

ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБІТ З НОРМУВАННЯ У ЗЕМЛЕУСТРОЇ ТА ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ.

Тематичний план:

1. Організація робіт з нормування у землеустрої.
2. Нормативні документи і порядок їх розроблення.
3. Правила позначення нормативних документів.
4. Зміст стандартів та технічних умов.

Контрольні запитання.

Завдання практичної роботи №1.

1. Організація робіт з нормування у землеустрої

Відповідно до статті 23 Закону України «Про землеустрій», нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою встановлюють порядок організації, державні стандарти, норми і правила виконання робіт із землеустрою, їх склад і зміст. Нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою є обов′язковими до виконання всіма суб′єктами землеустрою.

Державні стандарти, норми і правила у сфері землеустрою, відповідно до статті 24 Закону, встановлюють комплекс якісних та кількісних показників, параметрів, що регламентують розробку і реалізацію документації із землеустрою з урахуванням екологічних, економічних, соціальних, природно-кліматичних та інших умов. Державні стандарти, норми і правила у сфері землеустрою розробляються і затверджуються в установленому законом порядку.

Створення єдиної державної системи стандартів, норм і правил у сфері землеустрою, використання та охорони земель передбачене нормами чинного земельного законодавства:

- ✓ Закону України «Про охорону земель», ст. 16, 28, 30;
- ✓ Закону України «Про оцінку земель», ст. 12, 18.

Питанням стандартизації та нормування у сфері землеустрою, використання й охорони земель присвячено роботи таких провідних науковців, як С.Ю. Булигін, Г.І. Балюк, Д.С. Добряк, Й.М. Дорош, О.П. Канаш, А.Г. Мартин, Р.І. Марусенко, А.М. Мірошниченко, М.Ю. Михальова, Л.Я. Новаковський, С.О. Осипчук, О.С. Петраковська, А.М. Третяк та інших. Водночас залишається відкритим питання розробки організаційно-економічного механізму формування галузевої системи стандартизації та нормування у сфері сталого аграрного землекористування.

Національний орган виконавчої влади у сфері стандартизації* у межах своїх повноважень:

- ✓ забезпечує здійснення державної політики у сфері стандартизації;
- ✓ вживає заходів щодо гармонізування розроблюваних національних стандартів з відповідними міжнародними (регіональними) стандартами;
- ✓ бере участь у розробленні й узгодженні технічних регламентів та інших нормативно-правових актів з питань стандартизації;
- ✓ установлює правила стосовно того, як треба розробляти, схвалювати, приймати, переглядати, змінювати та скасовувати чинність національних нормативних

документів (НД), як їх позначати, класифікувати за видами та іншими ознаками кодування та реєстрації;

- ✓ вживає заходів щодо виконання зобов'язань, зумовлених участю в міжнародних (регіональних) організаціях стандартизації;
- ✓ співпрацює у сфері стандартизації з відповідними органами інших держав;
- ✓ формує програму робіт із стандартизації та координує її виконання;
- ✓ вирішує питання щодо створення та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації, визначає їх повноваження та порядок створювання;
- ✓ організовує створення та ведення Національного фонду нормативних документів і Національного центру міжнародної інформаційної мережі ISONET WTO;
- ✓ організовує надання інформаційних послуг з питань стандартизації.

*Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 1163-р визначено, що функції національного органу стандартизації виконує *державне підприємство "Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості"*

ДП "УкрНДНЦ" www.ukrndnc.org.ua

ДП "УкрНДНЦ" безпосередньо підпорядковано Міністерству економіки України https://me.gov.ua/

Суб'єкти стандартизації, які керують галузями (підгалузями) розробляють, приймають, змінюють та скасовують стандарти організацій. Роботи із стандартизації стосовно інформації, яка має обмежений доступ, виконують відповідно до Закону України «Про державну таємницю».

На технічні комітети покладено функції розробляти, розглядати та погоджувати міжнародні (регіональні) та національні НД.

Роботи із стандартизації в галузі будівництва організовує Мінбуд (Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України). Мінбуд є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у відповідній сфері.

З каталогом технічних комітетів України можна ознайомитися за посиланням https://uas.gov.ua/standardization/tekhnichni-komitety. Фрагмент Каталогу представлено у табл. 1.

Таблиця 1. Фрагмент каталогу технічних комітетів України

№	Назва ТК	Створення ТК	Секретар ТК	Організація, що виконує функції секретаріату ТК
314	Планування територій та населених пунктів	Мінрегіонбуд № 73 від 21.02.2012 "Про створення технічного комітету стандартизації "Планування територій та населених пунктів"	Анастасія В'ячеславівна Олещенко, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу ДП "ДІПРОМІСТО"; тел. (044) 285-64-83; факс (044) 285-63-72; e-mail: tk314@dipromisto.gov.ua	Державне підприємство "Український державний науково-дослідний інститут проектування міст "ДІПРОМІСТО" імені Ю. М. Білоконя (ДП "ДІПРОМІСТО") тел. (044) 285-63-38; факс (044) 285-63-72; e-mail: admin@dipromisto.gov.ua
159	Землеробство	Держспоживстандарт № 69 від 30.03.2007 "Про створення технічного комітету стандартизації "Землеробство" (ТК 159)"	Тетяна Валеріївна Єгупова, старший науковий співробітник відділу координації наукових досліджень, стандартизації та метрології ННЦ "Інститут землеробства НААН"; моб. тел. (096) 318-25-45; e-mail: ТК_159@i.ua	Національний науковий центр "Інститут землеробства Національної академії аграрних наук України" (ННЦ "Інститут землеробства НААН") тел. (044) 526-71-11, (044) 526-21-06; факс (044) 526-11-07, (044) 526-20-37, (044) 526-72-50; e-mail: ТК_159@i.ua
142	Якість ґрунту	Держстандарт № 480 від 26.09.2001 "Про створення технічного комітету стандартизації "Ґрунтознавство" (ТК 142)	Марина Євгеніївна Лазебна, завідувач сектору стандартизації та метрології ННЦ "ІГА імені О. Н. Соколовського"; тел./факс (057) 704-13-39; e-mail: m_lazebna@ukr.net	Національний науковий центр "Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О. Н. Соколовського" (ННЦ "ІГА імені О. Н. Соколовського") тел. (057) 704-13-39; тел./факс (057) 704-16-69; e-mail: nsc.issar@gmail.com
82	Охорона довкілля	Держстандарт № 125/80 від 07.09.1993	Аліна Валеріївна Севост'янова, доцент кафедри зеленої економіки та економіки природокористування ДЗ "ДЕА"; моб. тел. (093) 683-40-28; e-mail: sevostianova1607@gmail.com	Державний заклад "Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління" Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України (ДЗ "ДЕА") тел. (044) 206-31-31; тел./факс (044) 206-31-87; e-mail: dei2005@ukr.net

Детальні вимоги з питань організації робіт із стандартизації наведено у:

- ДСТУ 1.1:2015 Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності;
- ДСТУ 1.5:2024 Національна стандартизація. Правила розроблення, викладання та оформлення національних нормативних документів.

Нормативною базою державної системи стандартизації є: державні стандарти; галузеві стандарти; стандарти науково-технічних та інженерних товариств (спілок); технічні умови; стандарти підприємств. За відсутності державних стандартів чи в разі

необхідності встановлення вимог, які доповнюють вимоги державних стандартів, розробляються галузеві стандарти на продукцію.

Згідно з розпорядженням КМУ від 26.11.2014 № 1163, «Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації», такі функції покладені на державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (далі – ДП «УкрНДНЦ»).

Державний нагляд за додержанням стандартів норм і правил здійснює Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»), утворене постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2003 року № 1337.

Об'єкти державного нагляду: продукція виробничо-технічного призначення; товари народного споживання; продукція тваринництва, рослинництва, продукти харчування; імпортна продукція (на відповідність чинним в Україні нормативним документам); продукція експортна (на відповідність нормативним документам); різні виробництва (на відповідність установленим вимогам щодо сертифікації продукції).

Стандарти та нормативну документацію можуть розробляти також підприємства, установи і організації, які мають у відповідній галузі стандартизації необхідний науково-технічний потенціал. Стандарти науково-технічних та інженерних товариств (спілок) розробляють самі товариства (спілки). Стандарти підприємства розробляють служби стандартизації підприємства (організації).

Порядок розроблення, узгодження, затвердження, поширення, перевірки, перегляду, зміни та скасування стандартів регламентовано:

- ✓ для державних стандартів – ДСТУ 1.5:2015 «Національна стандартизація. Правила розроблення, викладення та оформлення національних нормативних документів»;
- ✓ для технічних умов – ДСТУ-Н 1.3:2015. «Технічні умови України. Настанови щодо розробляння», а також методичний посібник ДП «УкрНДНЦ» – «Розроблення, викладання та оформлення технічних умов»;
- ✓ для стандартів організацій, підприємств – ДСТУ 4163:2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів»;
- ✓ для галузевих стандартів – органом, до сфери управління якого входять підприємства, установи, організації, на які поширюється дія стандарту;
- ✓ для стандартів науково-технічних та інженерних товариств – їхніми статутними органами;
- ✓ для міжнародних і регіональних стандартів – ДСТУ 1.3:2013 «Міждержавна система стандартизації. Правила та методи прийняття міжнародних та регіональних стандартів як міждержавних стандартів»;
- ✓ для державних класифікаторів – ДСТУ 1.10:2005 «Національна стандартизація. Правила розроблення, побудови, викладання, оформлення, ведення національних класифікаторів».

Існуюча система нормативів, що використовуються для регулювання та адміністрування землекористування із часу прийняття Законів України «Про землеустрій» (2003 р.), «Про охорону земель» (2003 р.), перебуває в процесі формування. Так, у галузі земельних відносин та землекористування досить часто використовуються неспецифічні системи нормативних документів, а саме:

- ✓ нормативні документи у сфері містобудування;
- ✓ нормативні документи у галузі забезпечення санітарно-гігієнічного благополуччя населення (санітарні норми);
- ✓ нормативні акти у сфері забезпечення пожежної безпеки;
- ✓ нормативні документи із забезпечення ветеринарно-санітарного благополуччя.

Основна частина таких документів або практично втратили чинність, або потребують внесення значних змін та доповнень. Загалом, до них можна віднести санітарні правила і норми, гірничотехнічні нормативи, державні будівельні норми, що тією чи іншою мірою стосуються питань контролю за забрудненням ґрунтів, визначення їхнього якісного стану, збереження родючого шару ґрунту, рекультивації порушених земель тощо.

До нормативних документів із стандартизації *у галузі охорони земель* належать:

- терміни, поняття класифікації;
- методи, методики і засоби визначення складу та властивостей земель;
- вимоги до збирання, обліку, обробки, збереження, аналізу інформації про якість земель, прогнозування зміни родючості ґрунтів;
- вимоги щодо раціонального використання та охорони земель;
- технічні умови щодо процесів та послуг у сфері охорони земель;
- метрологічні норми, правила, вимоги до організації робіт;
- інші нормативні документи зі стандартизації у галузі охорони земель.

На сьогодні стандарти, які б установлювали нормативи оптимального співвідношення земельних угідь, класифікації земель та комплекс якісних і кількісних показників, параметрів, що регламентують розробку і реалізацію документації із землеустрою тощо розроблені недостатньо.

Технічний комітет стандартизації 142 «Якість ґрунту».

Серед загальної сукупності НД у сфері охорони земель найбільш розроблені стандарти якісного стану ґрунтів.

Загалом, згідно з Переліком основних нормативних документів у галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів, в Україні (ТК 142 «Ґрунтознавство») розроблено 228 національних стандартів України (ДСТУ) та національних стандартів, гармонізованих з міжнародними і європейськими (ДСТУ ISO та ДСТУ EN) за напрямом «Якість ґрунту. Ґрунтознавство» (група 13.080 згідно з ДК 004-2008), з яких станом на 2020 рік набрали чинності 161 стандарт.

Крім того, в Мінагрополітики (Міністерство аграрної політики та продовольства України) розроблено та прийнято 13 стандартів, що стосуються основних засад, порядку, правил та вимог проведення сертифікації земель (підгрупи 03.020.10 «Керування довкіллям»; 03.120.20 «Сертифікація продукції та підприємств. Оцінювання відповідності»; 13.080.01 «Якість ґрунту та ґрунтознавство взагалі»).

Наприклад, ДСТУ 7875:2015 «Охорона ґрунтів. Екологічне нормування антропогенного навантаження на ґрунтовий покрив. Основні положення».

Головну роль з активізації розробки відповідних стандартів відіграє Технічний комітет (ТК) 142 «Ґрунтознавство», створений наказом Держстандарту* України від 26.09.2001 року № 480* відповідно до ст. 9 Закону України «Про стандартизацію»

(ведення секретаріату ТК 142 доручено Національному науковому центру «Інституту ґрунтознавства та Агрохімії імені О. Н. Соколовського»).

*Держстандарт реорганізовано у ДП «УкрНДНЦ»

*втрачено чинність

Крім розробки стандартів з якісного стану ґрунтів ТК 142 здійснює також перегляд стандартів, що раніше втратили чинність. Так, за участі ТК 142 вже скасовано більше 120 стандартів (ГОСТів).

На сьогодні затверджені Держгеокадастром та набрали чинності наступні галузеві стандарти:

СОУ ДКЗР 00032632-01:2009 «Правила розроблення нормативних документів, побудови, викладення, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів» (затверджений Наказом Держкомзему від 07.02.2009 № 67, чинний з 01.04.2009, зареєстровано в ДП «УкрНДНЦ» № 32595752/1857 від 13 лютого 2009 р.) – стандарт встановлює правила розробки, приймання, зміни та скасування нормативних документів Держгеокадастру з урахуванням основних положень національної стандартизації;

СОУ ДКЗР 00032632-05:2009 «Землеустрій. Проекти землеустрою щодо створення водоохоронних зон. Правила розроблення» (затверджений Наказом Держкомзему від 07.02.2009 № 67, чинний з 01.04.2009, зареєстровано в ДП «УкрНДНЦ» № 32595752/1857 від 13 лютого 2009 р.) – стандарт встановлює комплекс якісних та кількісних показників, параметрів, що регламентують розробку і реалізацію документів із землеустрою – проектів землеустрою щодо створення водоохоронних зон із урахуванням екологічних, економічних, соціальних природно-кліматичних та інших умов;

СОУ ДКЗР 00032632-012:2009 «Оцінка земель. Правила розроблення технічної документації з нормативної грошової оцінки земель населених пунктів» (затверджений наказом Держкомзему від 24.06.2009 № 335, чинний з 01.10.2009, зареєстровано в ДП «УкрНДНЦ» № 32595752/1927 від 10.09.2009).

Створено підкомітети стандартизації (далі – ПК): а саме:

ПК «Охорона земель» в складі ТК 82 «Охорона довкілля», що здійснює стандартизацію в галузі охорони земель та землеустрою, та ПК «Стандартизація термінології і визначень у галузі земельних відносин» у складі ТК 19 «Науково-технічна термінологія», що також здійснює стандартизацію термінології та визначень у відповідній сфері.

Необхідним є створення на базі Держгеокадастру та його головних науково-дослідних інститутів землеустрою повноцінного ТК «Землеустрій та стале землекористування».

Основоположне значення для продуктивного функціонування ТК «Землеустрій та стале землекористування» має кодифікація об′єктів стандартизації ТК за напрямами діяльності згідно з Українським класифікатором нормативних документів НК 004-2020, що є досить проблематичним. Класифікатор потребує суттєвого доопрацювання та внесення змін у частині виділення кодів класифікації та відповідних об′єктів стандартизації згідно з нормами чинного земельного законодавства та вимог Міжнародного класифікатора стандартів (ICS Міжнародна комісія зі стандартизації).

Потенційними об′єктами землевпорядного нормування повинні бути визначені всі можливі об′єкти земельних відносин загалом:

- ✓ параметри використання землі як природного ресурсу;
- ✓ характеристики стану земель;
- ✓ параметри впливу на землі та допоміжні показники, у разі невіднесення їх до сфери нормування іншого органу.

Відповідна система нормативів у сфері сталого аграрного землекористування повинна включати наступні групи:

- ✓ організаційно-методичні;
- ✓ оптимального співвідношення земельних угідь;
- ✓ якісного стану ґрунтів;
- ✓ гранично-допустимого забруднення ґрунтів;
- ✓ деградації земель та фунтів;
- ✓ інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення;
- ✓ обмеження діяльності.

Групи нормативних документів у галузі використання та охорони земель, які потребують розробки та затвердження в найближчій оглядовій перспективі:

- ✓ класифікаційні;
- ✓ оптимізаційні: оптимізації структури земельних угідь; оптимізації структури агроландшафту;
- ✓ технологічні нормативи використання сільськогосподарських угідь: хімічні, механічні, меліоративні та інші;
- ✓ деградаційні;
- ✓ режимні;
- ✓ вилучення (відведення) земель.

Отже, комплекс нормативних документів у сфері землеустрою та сталого аграрного землекористування повинен забезпечувати нормативну основу для формування балансу між рівнями експлуатації (використання) земель, шкідливого впливу на земельні ресурси та спроможністю до їх відновлюваності, а також містити взаємопогоджені вимоги як до стандартизації процесу сталого аграрного землекористування, так і до елементів, з яких він складається чи від яких залежить.

2. Нормативні документи і порядок їх розроблення

Нормативний документ – документ, що встановлює правила, загальні принципи чи характеристики щодо різних ви дів діяльності або їх результатів.

Існує багато видів нормативних документів, які розподіляють відповідно до специфіки об′єктів і аспектів стандартизації.

Залежно від об′єкта стандартизації, положень, які містить документ, та процедур надання йому чинності, розрізняють такі нормативні документи:

- ✓ стандарти;
- ✓ кодекси усталеної практики (настанови, правила, зводи правил, державні класифікатори, каталоги тощо);
- ✓ технічні умови.

Настанова, звід правил (правила) – нормативний документ, що рекомендує практичні прийоми чи методи проектування, виготовлення, монтажу, експлуатації або утилізації обладнання, конструкцій чи виробів.

Регламент – прийнятий органом влади нормативний документ, що передбачає обов'язковість правових положень.

Технічний регламент – регламент, що містить технічні вимоги або безпосередньо, або через посилання на стандарт, технічні умови, настанову чи їхній зміст. Приміром, Технічний регламент може бути доповнений технічною настановою, яка означає способи дотримання вимог регламенту, тобто вичерпним положенням.

Технічні умови – нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинні відповідати виріб, процес чи послуга.

Класифікатор (кодифікатор) – документ, в якому відповідно до прийнятих ознак класифікації та методів кодування об'єкти класифікації розподілено на групування і цим групуванням надано коди.

Каталог – систематичний звід, перелік будь-яких об'єктів, який дає змогу віднайти кожен об'єкт і певну ознаку відповідно до прийнятих правил його укладання. Каталог містить характеристики, показники та інші дані щодо об'єктів, унесених до каталогу.

Стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови мають чинність відповідно до рівнів суб'єктів стандартизації, установлених законодавством. Національні стандарти, кодекси усталеної практики та державні класифікатори застосовують на добровільних засадах, якщо інше не встановлено законодавством.

Залежно від специфіки об'єкта стандартизації встановлено такі види стандартів:

- ✓ засадничі (організаційно-методичні, загальнотехнічні та термінологічні);
- ✓ на методи (методики) випробовування (вимірювання, аналізування, контролювання);
- ✓ на продукцію;
- ✓ на процеси;
- ✓ на послуги;
- ✓ на сумісність продукції, послуг чи систем у їхньому спільному використовуванні;
- ✓ загальних технічних вимог.

Згідно з рівнями суб'єктів стандартизації в Україні розрізняють такі нормативні документи:

- ✓ національні;
- ✓ організацій.

Пробний стандарт – стандарт, прийнятий тимчасово органом стандартизації і доведений до широкого кола користувачів для накопичення потрібного досвіду у процесі його застосування і який може бути використаний як база стандарту.

В якості пробних стандартів можна застосовувати нові документи міжнародної організації стандартизації:

- ✓ PAS – загальнодоступні технічні умови;
- ✓ TS – технічні умови;
- ✓ ITA – галузеві технічні угоди.

Коли ж неможливо завершити розроблення проекту стандарту як стандарту за умов, установлених ДСТУ 1.2:2015 «Національна стандартизація. Правила проведення робіт з національної стандартизації» , його оформлюють як технічний звіт. Звіт не є нормативним документом.

Нормативні документи національного рівня на продукцію, процеси та послуги, для яких установлено вимоги технічними регламентами та законодавством, потрібно будувати та викладати таким чином, щоб їх можна було використовувати для підтверджування відповідності зазначених продукції, процесів та послуг.

Кодекси усталеної практики розробляють на устаткування, конструкції, технічні системи, вироби тієї самої чи подібної функційної визначеності, але які різняться конструктивним виконанням чи принципом дії.

Національні класифікатори належать до державної системи класифікації. Головними видами класифікаторів, що використовуються під час розроблення стандартів є:

НК 004 і НК 009 (раніше ДК – державний класифікатор).

НК 004 – український класифікатор нормативних документів (УКНД) призначено для впорядковування і класифікації стандартів та інших нормативних документів зі стандартизації. Він є основою для побудови каталогів, покажчиків, реєстрів, тематичних переліків нормативних документів. Цей класифікатор установлює назви класифікаційних угруповань та їхні коди. Коди класифікаційних угруповань використовують для індексування нормативних документів із стандартизації усіх видів та рівнів приймання. Об′єкти класифікації цього класифікатора – стандарти різних видів і рівнів приймання та прирівнювані до них нормативні документи. Ознаками класифікації є галузі стандартизації (перший рівень класифікації) та об′єкти стандартизації (другий рівень класифікації з подальшою деталізацією на третьому рівні). Класифікація – ієрархічна, трирівнева. Кожний наступний рівень класифікації не змінює значення попередніх рівнів.

У загальному випадку код позиції класифікатора має таку структуру:

ХХ. ХХХ. ХХ де

ХХ клас (від 01 до 99),

ХХ.ХХХ група, ХХ.ХХХ.ХХ підгрупа.

Клас кодують двозначним цифровим кодом. Код групи складається з коду класу та тризначного цифрового коду групи, відокремлених крапкою. Код підгрупи складається з коду групи та двозначного цифрового коду, відокремлених крапкою.

Приклад:

13.020	Захист довкілля
13.020.01	Довкілля та захист довкілля взагалі
13.020.10	Керування довкіллям
13.020.20	Економіка довкілля
13.020.30	Оцінювання впливу на довкілля
13.020.40	Забруднювання, боротьба із забруднюванням
13.020.50	Екологічне маркування
13.020.60	Життєвий цикл продукції
13.020.70	Проекти у сфері захисту довкілля
13.020.99	Інші стандарти стосовно захисту довкілля

Більшість груп, поділених на підгрупи, мають підгрупу з кодом, який закінчується на «99». Такі підгрупи містять стандарти на об'єкти, які не належать ні до об'єктів загальних підгруп, ні до об'єктів конкретних підгруп відповідних груп.

Технічні умови (далі – ТУ) установлюють вимоги до продукції, призначеної для самостійного постачання, до виконування процесів чи надавання послуг замовнику і регулюють відносини між виробником (постачальником) і споживачем (користувачем).

Право власності на нормативні документи встановлює та регулює чинне законодавство. В усіх нормативних документах, окрім національних, треба зазначати код згідно з «Єдиним державним реєстром підприємств і організацій України» (ЄДРПОУ) юридичної особи, якій належить право власності на відповідний документ.

3. Правила позначення нормативних документів

Позначення нормативного документа складається з індексу, номера та року прийняття. Згідно з ДСТУ 1.2:2024 «Національна стандартизація. Правила проведення робіт з національної стандартизації» установлено такі індекси документів:

для національного рівня:

- ✓ «ДСТУ» – національний стандарт;
- ✓ «ДСТУ-П» – пробний стандарт;
- ✓ «ДСТУ-Н» – настанова, правила, звід правил, кодекс усталеної практики, які не прийнято як стандарт;
- ✓ «ДК» – державний класифікатор;
- ✓ «ДСТУ-ЗТ» – технічний звіт.

для інших рівнів:

- ✓ «СОУ» – стандарт організації;
- ✓ «ТУУ» – технічні умови, які не прийнято як стандарт;
- ✓ «СТУ» – стандарт наукового, науково-технічного або інженерного товариства чи спілки.

Для позначення проектів документів застосовують індекс відповідного документа, сполучений із скороченням слова «проект» – «пр», яке розміщують перед індексом.

Наприклад:

Проект національного стандарту матиме познаку прДСТУ, а національного класифікатора – прНК.

Установлені індекси нормативних документів не можна застосовувати для позначення інших документів чи в скороченнях.

Правила надання номера та позначення року:

- ✓ для національних НД – згідно з ДСТУ 1.5:2015 «Національна стандартизація. Правила розроблення, викладення та оформлення національних нормативних документів»;
- ✓ для технічних умов – згідно з ДСТУ-Н 1.3:2015. «Технічні умови України. Настанови щодо розробляння», а також методичний посібник ДП «УкрНДНЦ» – «Розроблення, викладання та оформлення технічних умов»;

- ✓ для стандартів організацій, підприємств – ДСТУ 4163:2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів».

Позначення національних стандартів

Позначення національних стандартів України складається:
з індексу згідно з ДСТУ 1.5;
реєстраційного номера, наданого йому під час прийняття (до п'яти цифр);
відокремленим знаком «двокрапка» чотирьох цифр року прийняття.
Приклади: ДСТУ 3145:2001; ДСТУ 13472:2004

Якщо група стандартів утворює комплекс стандартів, то реєстраційний номер стандарту складають з номера комплексу і номера стандарту в комплексі, які сполучають крапкою:

ДСТУ ККККК.ННН:РРРР, де ККККК – номер комплексу стандартів (від 1 до 99999);

ННН – номер стандарту в комплексі (від 1 до 999).

Приклади: ДСТУ 3.27:2000; ДСТУ-2617.5:2004

Якщо стандарт складено з кількох самостійних частин, їхні реєстраційні номери складають з номера стандарту і номера частини, відокремлених знаком «дефіс»:

ДСТУ НННННН-ЧЧЧ-РРРР

де НННННН – реєстраційний номер багаточастинного стандарту; ЧЧЧ – номер частини.

Приклад: ДСТУ 4287-25:2002

Національні стандарти України – впровадження міжнародних чи регіональних стандартів, позначають згідно з ДСТУ 1.7:2015 «Національна стандартизація. Правила та методи прийняття міжнародних і регіональних нормативних документів».

Національні стандарти, які затверджує Державна інспекція архітектури та містобудування України, позначають відповідно до рекомендацій цього розділу з урахуванням положень класифікації нормативних документів України в галузі будівництва, наведеної в ДБН А.1.1-1:2009 «Система стандартизації та нормування у будівництві. Основні положення.»

Позначення інших нормативних документів

Позначання стандартів, які затверджують (приймають) інші суб′єкти стандартизації, визначають нормативні документи цих суб′єктів.

Позначання технічних умов – для технічних умов – згідно з ДСТУ-Н 1.3:2015. Технічні умови України. Настанови щодо розроблення, а також методичний посібник ДП «УкрНДНЦ» – «Розроблення, викладання та оформлення технічних умов»;

Позначає ТУ власник ТУ. У позначенні ТУ має бути:
індекс документа – «ТУ»;
скорочена назва держави – «У» ;
код продукції за НК 016 (три перші знаки);

код підприємства (організації) – власника ТУ згідно з «Єдиним державним реєстром підприємств і організацій України» (ЄДРГІОУ) (вісім знаків);

порядковий реєстраційний номер, що його надає власник ТУ (три знаки);

рік прийняття (чотири знаки) для ТУ, прийнятих уперше чи на заміну чинних ТУ, – через двокрапку.

Приклад: ТУ У 27.1-21926977-001:2004

ТУ на продукцію будівельного призначення позначають за правилами, установленими Державною інспекцією архітектури та містобудування України.

4. Зміст стандартів та технічних умов

Основоположні організаційно-методичні стандарти встановлюють:

- ✓ визначеність, завдання, класифікаційні структури різноманітних об′єктів стандартизації;
- ✓ загальні організаційно-технічні положення щодо проведення робіт у певній сфері діяльності тощо;
- ✓ правила, як розробляти, схвалювати та впроваджувати нормативні документи і технічну документацію (конструкторську, технологічну, проектну, програмну тощо);
- ✓ правила запроваджування продукції у виробництво.

Основоположні загальнотехнічні стандарти встановлюють:

- ✓ науково-технічні терміни та визначення позначених ними понять, часто вживані в науці, техніці, промисловості й сільському господарстві, будівництві, на транспорті, у закладах культури, охорони здоров′я, охорони праці та в інших сферах національної економіки;
- ✓ умовні познаки (назви, коди, позначки тощо) для різних об′єктів стандартизації, їхні цифрові, літерно-цифрові познаки, зокрема познаки фізичних величин (українськими, латинськими, грецькими літерами) та їхню розмірність, замінні написи (піктограми, позначки) тощо;
- ✓ правила, як будувати, викладати, оформлювати різні види документів (нормативні, конструкторські, будівельні, проектні, технологічні, експлуатаційні, ремонтні, організаційно-розпорядчі, комп′ютерно-програмні тощо) та вимоги до їхнього змісту;
- ✓ загальнотехнічні величини, вимоги та норми, необхідні для технічного, зокрема метрологічного, забезпечення процесів виробництва.

Зміст стандартів на терміни та визначення понять – згідно з ДСТУ 3966:2009 «Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять».

На продукцію, послуги залежно від їхніх особливостей розробляють стандарти таких видів, які містять відповідні групи положень чи вимог:

- ✓ класифікація;
- ✓ основні параметри і (або) розміри;
- ✓ загальні технічні вимоги;

- ✓ вимоги безпеки;
- ✓ вимоги охорони довкілля;
- ✓ маркування та пакування;
- ✓ правила транспортування та зберігання;
- ✓ методи контролювання, правила приймання;
- ✓ правила експлуатування, ремонту, утилізації.

Коли об′єднаний стандарт містить положення всіх наведених вище груп вимог, йому дають назву «Загальні технічні умови» або «Технічні умови» (для однорідної продукції чи послуг).

Стандарти на продукцію, виготовлення і використання якої можуть зашкодити здоров′ю, майну громадян чи природному довкіллю, повинні обов′язково мати розділи «Вимоги безпеки» і «Вимоги охорони навколишнього довкілля».

Методи контролю (випробовування, вимірювання, аналізування тощо), які встановлюють у стандартах на продукцію і/або у стандартах на методи контролю, повинні забезпечувати об′єктивну перевірку всіх обов′язкових вимог до якості продукції, які встановлено в стандартах на неї. Вони повинні бути об′єктивні, чітко сформульовані, точні і забезпечувати послідовні й відтворні результати. Для кожного методу, залежно від специфіки проведення контролю, установлюють:

- ✓ засоби та допоміжні пристрої;
- ✓ правила готування до нього;
- ✓ методику та правила його проведення;
- ✓ правила опрацювання результатів;
- ✓ правила оформлювання результатів;
- ✓ допустиму похибку.

Стандарти на процеси (роботи), послуги встановлюють вимоги до методів (способів, прийомів, режимів, норм) виконування різного виду робіт у технологічних процесах.

Ці стандарти встановлюють:

- ✓ методи автоматизованого проектування продукції та інформаційного обслуговування;
- ✓ методи блоково-модульного конструювання;
- ✓ технологічні методи виготовлення (вирощування, добування) продукції;
- ✓ принципові технологічні схеми вироблення продукції та використовувані технологічні режими (норми) тощо.

Стандарт на процеси (роботи), послуги має містити вимоги безпеки для життя і здоров′я людини під час виконання технологічних операцій.

Вимоги до охорони довкілля під час виконання технологічних операцій мають містити:

- ✓ гранично-допустимі норми хімічних, фізичних, біологічних і механічних чинників впливу на довкілля технологічних процесів, небезпечних для екології;
- ✓ вимоги до зменшення (запобігання) шкідливих впливів на довкілля технологічних процесів (умов застосовування, використовуваної сировини, матеріалів, покупних

виробів, небезпечних стосовно екології, їх зберігання, транспортування, поховання відходів тощо);

- ✓ характеристики ефективності роботи водо- та/або газоочищувального устаткування;
- ✓ вимоги щодо запобігання аварійним скидам/викидам і ліквідації їх наслідків, а також гранично-допустимі норми скидів/викидів забруднювальних речовин із стічними водами у системи каналізації.

У ТУ загалом мають бути такі розділи:

- ✓ сфера застосування;
- ✓ нормативні посилання;
- ✓ технічні вимоги (параметри й розміри, основні показники та характеристики, вимоги до сировини, матеріалів, покупних виробів, комплектність, маркування, пакування);
- ✓ вимоги безпеки;
- ✓ вимоги охорони довкілля,
- ✓ утилізація;
- ✓ правила приймання;
- ✓ методи контролю (випробування, аналізу, вимірювання);
- ✓ транспортування та зберігання;
- ✓ вимоги до експлуатації, ремонту, настанова щодо застосування;
- ✓ гарантії виробника.

В ТУ на продукцію, виготовлення та використання якої можуть зашкодити здоров′ю, майну громадян чи природному довкіллю, обов′язково мають бути розділи «Вимоги безпеки» та «Вимоги охорони довкілля».

Контрольні запитання:

1. Відповідно до яких ЗУ передбачено створення дердавної системи стандартів, норм і правил у сфері землеустрою?
2. На яку організацію покладено функції національного органу зі стандартизації?
3. Чи використовують в системі землевпорядкування нормативні документи з містобудування?
4. Які вам відомі ТК, що розробляють стандарти в галузі земелустрою та суміжного спрямування?
5. Які розрізняють нормативні документи? Чі відносяться ЗУ до них?
6. Наведіть приклад національного стандарту України та його позначення.
7. На основі якого стандарту розробляють національні стандарти України?
8. Чи існують у технічних комітетах підкомітети?
9. Які вам відомі СОУ, що затверджені Держгеокадастром?

Практична роботи №1. Вибірка стандартів та нормативних документів.

Мета роботи: отримати навички роботи з нормативною документацією, зокрема роботою з національним класифікатором нормативних документів, що гармонізовано з міжнародним класифікатором стандартів; а також ознайомлення з каталогом нормативних документів ДП «УкрНДНЦ».

Завдання:

1. Український класифікатор нормативних документів (УКНД):
   - ✓ ознайомитися з правилами користування Українським класифікатором нормативних документів, загальними положеннями, термінологією, та розділами змісту стандартизації за галузевими напрямами;
   - ✓ вибрати класи, групи та підгрупи НК у відповідності з фаховим спрямуванням та суміжним напрямом. Першочергово знайти ті, що відповідають за об'єкти: земля, ландшафти, землекористування, землеустрій, охорона земель, земельний кадастр та включити їх в роботу.
2. Каталог стандартів та нормативних документів ДП «УкрНДНЦ»:
   - ✓ ознайомитися з каталогом стандартів та нормативних документів офіційного сайту ДП «УкрНДНЦ». Вибрати стандарти, що регламентують діяльність організації роботи галузі землеустрою.

Основні джерела:

1. Український класифікатор нормативних докуметів НК 004-2020 URL: https://drive.google.com/file/d/1zOdsiQQsGoTz34FIi5RKqpbCfqB5U1Ob/view
2. Офіційний сайт ДП «УкрНДНЦ» URL: https://uas.gov.ua/

Вимоги до оформлення та критерії оцінювання: Роботу оформити у вигляді реферату зі структурними розділами: вступ, розділи 1-2, висновки.

Термін виконання – протягом тижня від отримання завдання.

Оцінювання: «**5**» бали – робота здана вчасно без зауважень,

«**4**» бали – робота здана не вчасно або має зауваження,

«**3**» бали – робота здана не вчасно та має зауваження.

ТЕМА 3. ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ТЕХНІЧНИХ КОМІТЕТІВ.

Тематичний план:

1. Організація робіт технічних комітетів зі стандартизації.
2. Технічний комітет стандартизації ТК 142 «Якість ґрунту».
3. Технічний комітет стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля».
4. Технічний комітет стандартизації ТК 189 «Системи управління якістю».
5. Технічний комітет стандартизації ТК 103 «Географічна інформація/геоматика».
6. Технічний комітет стандартизації ТК 159 «Землеробство».
7. Технічний комітет стандартизації ТК 314 «Планування територій та населених пунктів».

Контрольні запитання
Теми семінарських робіт

1. Організація робіт технічних комітетів зі стандартизації.

Технічним комітетом (ТК) стандартизації є форма співробітництва заінтересованих юридичних та фізичних осіб з метою організації і виконання робіт з міжнародної, регіональної, національної стандартизації у визначених сферах діяльності та за закріпленими об'єктами стандартизації.

Основні напрями діяльності ТК. У сфері стандартизації технічні комітети (ТК) організовують та здійснюють такі роботи:

- ✓ розробляють, розглядають, погоджують і готують до затвердження проекти державних (ДСТУ) стандартів, стандартів організації (СОУ), технічних умов (ТУ) та інше;
- ✓ супроводжують, переглядають і перевіряють стандарти, готують зміни до них і пропозиції щодо скасування ДСТУ, проводять експертизу проектів нормативних документів (НД), розглядають та надають пропозиції до проектів будівельних норм, а також, за дорученням центрального органу виконавчої влади з питань будівництва, архітектури та містобудування (Державної інспекції архітектури та містобудування України), готують пропозиції для голосування щодо проектів міжнародних і регіональних стандартів;
- ✓ сприяють застосуванню національних стандартів інших країн як державних стандартів;
- ✓ розробляють державні і міждержавні стандарти, гармонізовані з міжнародними і регіональними;
- ✓ визначають пріоритетність прямого впровадження в Україні міжнародних та регіональних стандартів;
- ✓ співпрацюють з технічними комітетами в суміжних сферах діяльності;
- ✓ співпрацюють з підприємствами (організаціями) – користувачами стандартів, зокрема з об'єднаннями споживачів, органами оцінювання відповідності (випробувальними центрами (лабораторіями) і органами сертифікації), іншими зацікавленими сторонами;
- ✓ розробляють частину проекту програми робіт із стандартизації за закріпленими об'єктами стандартизації або сферами діяльності;

✓ розглядають пропозиції щодо внесення змін до чинних НД або їх перегляд чи скасування.

У статті 14 ЗУ «Про стандартизацію» зазначено, що ТК має право звертатися до комісії з апеляцій шляхом подання апеляцій, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю національного органу стандартизації були порушені процедури у сфері стандартизації.

Стаття 21 п.5 того ж ЗУ зазначає, що прийняття та скасування національних стандартів, кодексів усталеної практики та змін до них може відбуватись, зокрема, у разі якщо ТК погоджує пропозиції щодо скасування національних стандартів та кодексів усталеної практики.

До роботи в ТК залучаються на добровільних засадах уповноважені представники органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання та їх об'єднань, науково-технічних та інженерних товариств (спілок), товариств (спілок) споживачів, відповідних громадських організацій, провідні науковці і фахівці.

Сфера діяльності ТК визначається наказами про їх створення державними органами виконавчої влади відповідної галузі. Також ці державними органами виконавчої влади можуть вносити пропозиції щодо припинення діяльності ТК за таких умов:

- якщо на засіданні ТК 2/3 членів технічного комітету приймають рішення про припинення його діяльності;
- сфера діяльності ТК і об'єкти стандартизації втратили актуальність;
- діяльність ТК не дає задовільних результатів і немає заінтересованості користувачів у роботах ТК, або технічний комітет стандартизації фактично не виконує робіт;
- існує нагальна потреба удосконалити систему ТК та оптимізувати сферу його діяльності.

У структурі ТК можуть бути *підкомітети* (ПК), які здійснюють діяльність відповідно до визначених напрямів стандартизації закріплених за ТК

Членство в ТК може бути колективним або індивідуальним.

Колективні члени беруть участь у роботі комітету через своїх уповноважених представників, які діють від їх імені. Колективними членами ТК можуть бути:

- ✓ організації (установи, підприємства), які розробляють стандарти або є споживачами (замовниками) чи розробниками та виробниками продукції;
- ✓ товариства (спілки) та федерації споживачів;
- ✓ науково-технічні та інженерні товариства;
- ✓ органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування;
- ✓ органи державного нагляду, випробувальні центри та органи з сертифікації;
- ✓ державні органи у справах захисту прав споживачів;
- ✓ інші зацікавлені організації (підприємства).

Індивідуальними членами ТК можуть бути провідні вчені та фахівці, які бажають брати участь у роботі комітету та які діють від свого імені.

ТК (ПК) може створювати постійні або тимчасові *робочі групи* (далі – РГ) для виконання конкретних завдань. РГ формуються на засіданнях ТК (ПК). Склад РГ приймає і схвалює голова ТК (ПК). ТК (ПК) може створювати спільні РГ із представників заінтересованих ТК (ПК) для виконання робіт пов'язаних між собою об'єктів стандартизації.

До складу РГ голова ТК (ПК) може запрошувати провідних спеціалістів та вчених заінтересованих підприємств (організацій) – замовників, розробників, виробників продукції, органів і організацій із стандартизації, метрології і сертифікації, громадських організацій споживачів, науково-технічних і інженерних товариств.

2. Технічний комітет стандартизації ТК 142 «Якість ґрунту»

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 1163-р визначено, що функції національного органу стандартизації виконує *державне підприємство "Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості"*

На технічні комітети покладено функції розробляти, розглядати та погоджувати міжнародні (регіональні) та національні НД.

Суб'єкти стандартизації, які керують галузями (підгалузями) розробляють, приймають, змінюють та скасовують стандарти організацій. Роботи із стандартизації стосовно інформації, яка має обмежений доступ, виконують відповідно до Закону України «Про державну таємницю».

На технічні комітети покладено функції розробляти, розглядати та погоджувати міжнародні (регіональні) та національні НД.

Роботи із стандартизації в галузі будівництва організовує Мінбуд (Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України). Мінбуд є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у відповідній сфері.

Каталог технічних комітетів України

https://uas.gov.ua/standardization/tekhnichni-komitety

Значну роль у наближенні якості та безпечності нашого життя та продукції до європейського та світового рівня відіграють українськи *технічні комітети* (ТК), які безпосередньо створюють узгоджену систему нормативних документів (НД), розробляючи національні стандарти та впроваджуючи на національному рівні шляхом гармонізації пріоритетні європейські та міжнародні стандарти.

Станом на 25.09.2024 р. в Україні функціонує 321 ТК з різних галузей та сфер діяльності, секретаріати яких ведуть організації, установи, вищі навчальні заклади, науково-дослідні та проєктно-конструкторські інститути і науково-виробничі об'єднання різного підпорядкування.

Для порівняння: станом на 1.03.2009 р. в Україні функціонувало 153 ТК.

Серед загальної сукупності НД у сфері охорони земель найбільш розроблені стандарти якісного стану ґрунтів.

Стандарти регулюють такі напрями діяльності:

- якість ґрунту та ґрунтознавство взагалі (охоплює також забрудненість, ерозію тощо);
- досліджування ґрунтів взагалі (охоплює також відбирання проб);
- хімічні характеристики ґрунтів;
- фізичні, біологічні та гідрологічні властивості ґрунтів;
- інші стандарти стосовно якості ґрунту (охоплює також сільськогосподарські

аспекти стосовно ґрунтів та повторне використання ґрунтів).

Загалом, згідно з Переліком основних нормативних документів у галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів, в Україні (ТК 142 «Ґрунтознавство») розроблено 228 національних стандартів України (ДСТУ) та національних стандартів, гармонізованих з міжнародними і європейськими (ДСТУ ISO та ДСТУ EN) за напрямом «Якість ґрунту. Ґрунтознавство» (група 13.080 згідно з ДК 004-2008), з яких станом на 2020 рік набрали чинності 161 стандарт.

Крім того, в Мінагрополітики (Міністерство аграрної політики та продовольства України) розроблено та прийнято 13 стандартів, що стосуються основних засад, порядку, правил та вимог проведення сертифікації земель (підгрупи 03.020.10 «Керування довкіллям»; 03.120.20 «Сертифікація продукції та підприємств. Оцінювання відповідності»; 13.080.01 «Якість ґрунту та ґрунтознавство взагалі»).

Наприклад, ДСТУ 7875:2015 «Охорона ґрунтів. Екологічне нормування антропогенного навантаження на ґрунтовий покрив. Основні положення».

Головну роль з активізації розробки відповідних стандартів відіграє Технічний комітет (ТК) 142 «Ґрунтознавство», створений наказом Держстандарту України (нині ДП «УКРНДНЦ») від 26.09.2001 року № 480 (втрачено чинність) відповідно до ст. 9 Закону України «Про стандартизацію» (ведення секретаріату ТК 142 доручено Національному науковому центру «Інституту ґрунтознавства та Агрохімії імені О. Н. Соколовського».

В Україні станом на 2024 рік сформовано 165 технічних комітетів, але ефективно працюють трохи більше половини. На рис. 4 представлено фрагмент офіційного сайту Національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського» з посиланням на сайт.

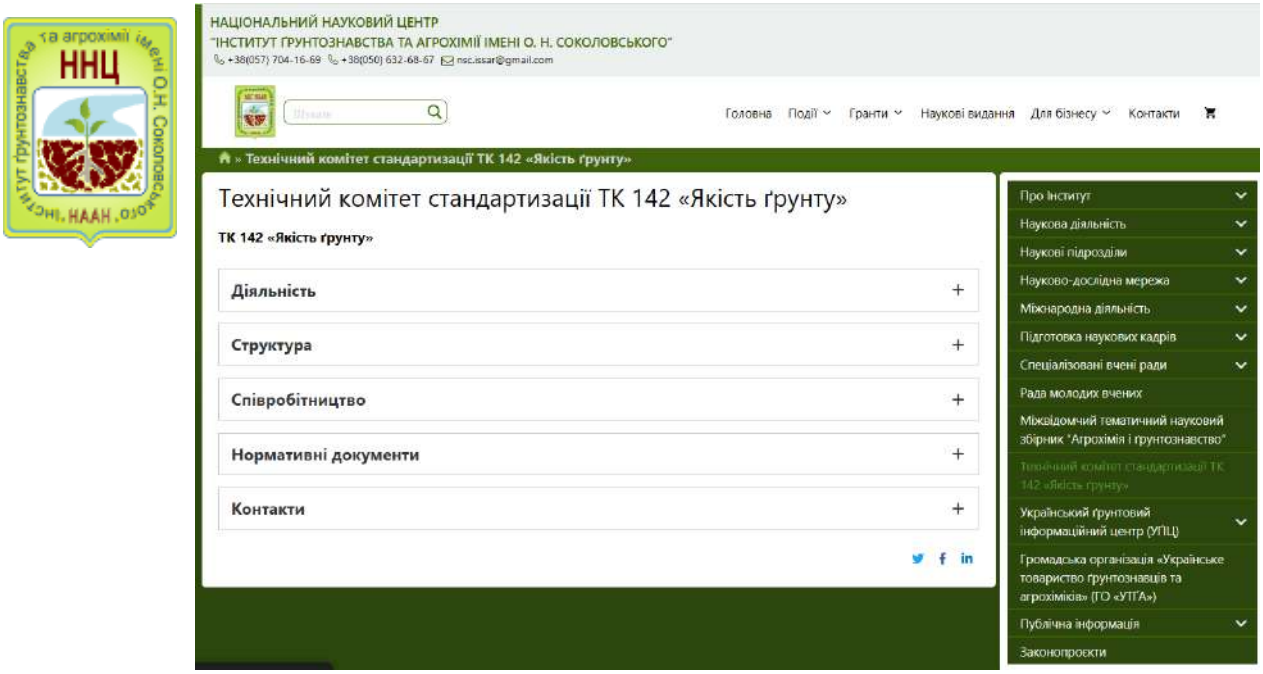

Рис. 4. Фрагмент офіційного сайту Національного наукового центру «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського» https://issar.com.ua/4876-2/

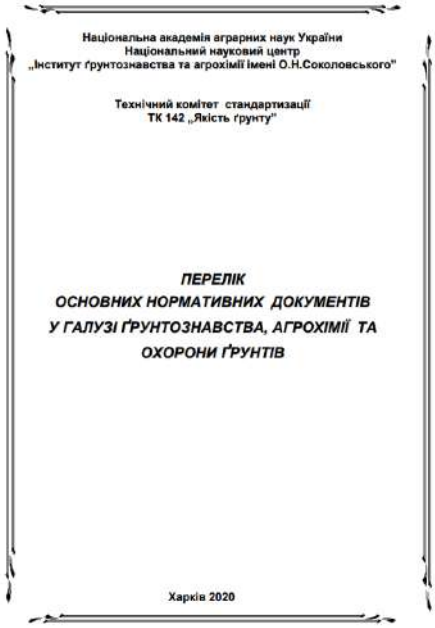

НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ ҐРУНТОЗНАВСТВА ТА АГРОХІМІЇ ІМЕНІ О. Н. СОКОЛОВСЬКОГО»

Технічний комітет стандартизації ТК 142 «Якість ґрунту»
61024, Харків – 24, вул. Чайковська, 4.
+38(057) 704-16-69 +38(057) 704-13-39
Лазебна Марина Євгеніївна, провідний науковий співробітник лабораторії інструментальних методів досліджень ґрунтів, стандартизації та метрології, канд. с.-г. наук, старший науковий співробітник
E-mail: M_Lazebna@ukr.net

Перелік основних нормативних документів у галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів (актуалізований станом на 31.12.2020 р.)
file:///C:/Users/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0/Downloads/b_perelik_2020_1.pdf

Основні функції ТК 142 «Якість ґрунту»:

- ✓ Розроблення, експертиза та погодження нормативних документів різних рівнів (ДСТУ, ДСТУ ISO, ДСТУ EN, СОУ, ТУ) у сфері ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів;
- ✓ Розгляд та внесення пропозицій щодо змін до чинних нормативних документів, їх перегляду чи скасування;
- ✓ Формування позицій України щодо розроблюваних нормативних документів міжнародних та регіональних організацій у сфері ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів;
- ✓ Розроблення частини програми робіт із стандартизації у сфері ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів.

Сфера діяльності ТК 142 «Якість ґрунту»:

До сфери діяльності ТК 142 відносяться напрямки, визначені кодами (за ДК 004-2008), а саме:

01.020 Термінологія (засади та координація) у частині термінології в галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів
01.040 Словники термінів в частині термінів та визначень понять в галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів
07.100.99 Інші стандарти стосовно мікробіології в частині мікробіології ґрунту
13.080 Якість ґрунту. Ґрунтознавство
13.080.01 Якість ґрунту та ґрунтознавство взагалі
* Охоплює також забрудненість, ерозію, виродженість тощо
13.080.05 Досліджування ґрунтів узагалі
* Охоплює також відбирання проб
13.080.10 Хімічні характеристики ґрунтів
13.080.20 Фізичні властивості ґрунтів
13.080.30 Біологічні властивості ґрунтів

13.080.40 Гідрологічні властивості ґрунтів
13.080.99 Інші стандарти стосовно якості ґрунту
* Охоплює також сільськогосподарські аспекти стосовно ґрунтів і повторне використання ґрунтів
17.020 Метрологія та вимірювання взагалі.

Структура
Підкомітети (ПК) та робочі групи (РГ) ТК 142 «Якість ґрунту»
ПК1 «Методи досліджень та аналізу стану ґрунтів»
Голова ПК1 Мірошниченко Микола Миколайович, заступник директора з наукової роботи ННЦ "ІҐА імені О. Н. Соколовського", доктор біол. наук
РГ1 «Мікробіологічні методи аналізу якості ґрунтів»
Голова РГ1 Найдьонова Оксана Євгенівна, в.о. завідуючки сектору мікробіології ґрунтів, канд. біол. наук, старший науковий співробітник
РГ2 «Розроблення стандартних зразків»
Голова РГ2 Соловей Вадим Борисович, завідувач відділу ґрунтових ресурсів, канд. с.-г. наук, старший науковий співробітник
ПК2 «Моніторинг і оцінка ґрунту та ділянки»
Голова ПК2 Соловей Вадим Борисович, завідувач відділу ґрунтових ресурсів, канд. с.-г. наук, старший науковий співробітник
ПК3 «Критерії, термінологія та позначення»
Голова ПК3 Трускавецький Роман Степанович, головний науковий співробітник, доктор с.-г. наук, професор, чл.-кор. НААН

Споріднені ТК, з якими співпрацює ТК 142 «Якість ґрунту»:
ТК 19 «Науково-технічна термінологія»;
ТК 71 «Овочі і баштанні культури, насіння та посадочний матеріал»;
ТК 82 «Охорона довкілля» (реорганізований ТК 82 «Охорона навколишнього природного середовища»);
ТК 111 «Добрива та пестициди»;
ТК 145 «Меліорація і водне господарство»;
ТК 159 «Землеробство».
ISO/TC 190 «Soil quality» («Якість ґрунту») – активний член (P – член) у діяльності міжнародного комітету;
CEN/TC 223 «Soil improvers and growing media» («Меліоранти ґрунту та поживне середовище») – спостерігач (0 – член) у діяльності регіональної організації із стандартизації.

Колективні члени ТК 142 «Ґрунтознавство»:
- ✓ Національний університет біоресурсів та природокористування України
- ✓ Харківський Національний Аграрний Університет ім. В.В.Докучаєва
- ✓ Сумський Національний Аграрний Університет
- ✓ ДП «Харківстандартметрологія»
- ✓ Інститут сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва НААН

- ✓ Криворізький ботанічний сад
- ✓ Державна установа «Інститут охорони ґрунтів України»

3. Технічний комітет із стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля»

Стандарти є одними з інструментів реалізації державної екологічної політики. Відносяться до категорії “нормативний документ” (НД) і встановлюють єдині правила, вимоги, методи контролю та випробувань, маркування.

Відповідно до міжнародної практики, європейського та національного законодавства, об’єктами стандартизації є технічні комітети стандартизації які створюються відповідним органом стандартизації.

Національний технічний комітет стандартизації ТК 82 «Охорона навколишнього природного середовища України» був створений в 1993 році спільним наказом Мінприроди та Держспоживстандарту України від 07.09.93 № 125/80.

У 2005 році відповідно до наказів Держспоживстандарту України від 11.03.2005 № 63 та від 16.12.2005 № 362 ТК 82 було реорганізовано згідно оновлених вимог до ТК з розширенням сфері стандартизації, зміною складу та структури, і передачею секретаріату до ДЗ «Державна екологічна академія післядепломної освіти» (ДЕА). https://dea.edu.ua/

Технічні комітети стандартизації формуються з урахуванням принципу представництва всіх заінтересованих сторін відповідно до ЗУ «Про стандартизацію» та ДСТУ 1.14:2024 Національна стандартизація. Процедури створення, діяльності та припинення діяльності технічних комітетів стандартизації (дата початку дії 01.09.2024 р.)

У 2017 році в ТК 82 було змінено назву на «Охорона довкілля» та оновлено структуру відповідно до накаду ДП «УкрНДНЦ» від 11.07.2017 р. № 172.

Голова ТК 82 – Бондар Олександр Іванович, ректор Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління, доктор біологічних наук, професор, член-кор. НААН України

Відповідальний секретар ТК 82 – Бузан Галина Сергіївна, директор центру екологічної стандартизації Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління

Сфера стандартизації ТК 82 відповідно до Положення про ТК та згідно НК 004-2020

13.020.01 Довкілля та захист довкілля взагалі
13.020.10 Екологічне керування/управління
13.020.20 Економіка довкілля
13.020.30 Оцінювання впливу на довкілля
13.020.40 Забруднювання, контроль забруднювання та охорона природи
13.020.50 Екологічне маркування
13.020.60 Життєвий цикл продукції
13.030 Відходи
13.040.20 Атмосфера довкілля
13.040.40 Викиди стаціонарних джерел
13.060.30 Стічні води
13.280 Захист від опромінення

Відповідно до наказу Мінекономіки від 18.05.2020 № 905 з 15 травня 2020 року набув чинності національний класифікатор НК 004:2020 «Український класифікатор нормативних документів» та скасовано державний класифікатор ДК 004:2008 «Український класифікатор нормативних документів».

Український класифікатор нормативник документів НК 004:2020 / Офіційне видання – К.: ДП «УкрНДНЦ». 2020. -191 с. **https://uas.gov.ua/standardization/nk-004**

Структура ТК 82 (підкомітети)

ПК 1 ТК 82 «Екологічний аудит»

ПК 2 ТК 82 «Оцінка ефективності екологічного управління»

ПК 3 ТК 82 «Оцінка життєвого циклу»

ПК 4 ТК 82 «Управління відходами, їх знешкодження та переробка»

ПК 5 ТК 82 «Атмосферне повітря»

ПК 6 ТК 82 «Оцінка впливів на довкілля»

ПК 7 «Системи екологічного управління»

ПК 8 «Хімічна безпека»

Для ознайомлення з більш детальною інформацією роботи підкомітетів та щорічними звітами про їх діяльність https://dea.edu.ua/tk_82

Колективні члени ТК 82 представлені уповноваженими представниками від органів виконавчої влади, державних наукових та науково-дослідних закладів, державних підприємств, експертних організацій, органів сертифікації, асоціацій (спілок, об'єднань) підприємців та громадських організацій (екологічних, захисту споживачів, з якості і т. ін.).

4. Технічний комітет стандартизації ТК 189 «Системи управління якістю»

Відповідно до наказу ДП «УкрНДНЦ» від 10 жовтня 2017 № 316 ДП НДІ «Система» здійснює ведення секретаріату технічного комітету стандартизації «Системи управління якістю» (ТК 189).

Державне підприємство «Науково-дослідний інститут метрології вимірювальних і управляючих систем» (ДП НДІ «Система») підпорядковано Міністерство економіки України

https://www.dndi-systema.lviv.ua/standartyzaciya/tk-189

вул. Кривоноса, 6, м. Львів, 79008
тел.: (032) 239-92-00, факс: (032) 235-84-49
e-mail: office@dndi-systema.lviv.ua

СКЛАД ТК 189 «Системи управління якістю»

Голова ТК: Паракуда Василь Васильович, ДП НДІ «Система», директор, канд. техн. наук, доцент, тел.: (032) 239-92-00, факс: (032) 235-84-49, e-mail: v.v.parakuda@gmail.com

Заступник голови ТК: Сухенко Анатолій Сергійович, ДП НДІ «Система», начальник науково-дослідного відділу стандартизації систем управління якістю та екологічного управління, тел./факс: (032) 239-92-30, e-mail: asu@dndi-systema.lviv.ua

Відповідальний секретар ТК: Єршова Ірина Іванівна, ДП НДІ «Система», провідний науковий співробітник, канд. техн. наук, тел./факс: (032) 239-92-30, e-mail: tk93@dndi-systema.lviv.ua

З переліком членів ТК 189 (колективних членів ТК, їх повноважних представників та індивідуальних членів ТК) можна ознайомитися за посиланням https://www.dndi-systema.lviv.ua/sites/default/files/attachments/2017/176/pologenniatk189.pdf Фрагмент відповідного переліку представлено в таблиці 2.

Таблиця 2. Фрагмент переліку членів ТК 189

№	Назва організації колективного члена ТК, ім'я та прізвище індивідуального члена ТК	Адреса організації, телефон, факс,	Повноважний представник організації (ім'я та прізвище, посада, вчений ступінь та звання, телефон, факс, ел. адреса)
1.	Державне підприємство «Буковинастандартметрологія»	вул. Героїв Майдану, 202, м. Чернівці, 58013 тел./факс: (03722) 754-65 e-mail: chcsm@cv.ukrtel.net	Наконечна Наталія Миколаївна, заступник генерального директора тел./факс: (03722) 748-48 e-mail: chcsm@cv.ukrtel.net
2.	Державне підприємство «Волиньстандартметрологія»	вул. Світла, 4, м. Луцьк, 43000 тел./факс: (0332) 28-15-88	Винярчук Володимир Віталійович, провідний інженер сектору сертифікації систем управління тел.: (0332) 78-72-55, факс: (0332) 28-15-88 e-mail: quality@volynstandart.com.ua stand@volynstandart.com.ua
3.	Державне підприємство «ДержавтотрансНДІ проект»	пр. Перемоги, 57, м. Київ, 03113 тел./факс: (044) 455-67-91 e-mail: info@insat.org.ua	Безродний Михайло Юхимович, завідувач відділу управління якістю та сертифікації систем управління тел./факс: (044) 201-08-01 e-mail: mbezrodny@insat.org.ua

Назва організації колективного члена ТК 189

Державне підприємство «Буковинастандартметрологія»
Державне підприємство «Волиньстандартметрологія»
Державне підприємство «ДержавтотрансНДІ проект»
Державне підприємство «Івано-Франківськстандартметрологія»
Державне підприємство «Миколаївстандартметрологія»
Державне підприємство «Укрметртестстандарт»
Державне підприємство «Харківстандартметрологія»
Державне підприємство «Черкасистандартметрологія»
Державне підприємство «Чернігівстандартметрологія»
Національний університет «Львівська політехніка»
Публічне акціонерне товариство «УКРТРАНСГАЗ»
Державне підприємство «Науково-дослідний інститут метрології вимірювальних і управляючих систем» (ДП НДІ «Система») та ін.

ДП НДІ «Система» веде підкомітет ПК-93/1 національного технічного комітету стандартизації «Системи управління якістю, довкіллям та безпекою харчових продуктів» (ТК-93) і активно співпрацює з міжнародним технічним комітететом ISO/TC-176.

Технічним комітетом з акредитації України ДП НДІ «Система» доручено вести підкомітет ПКА-08 «Управління системами якості, навколишнім середовищем та персоналом. Послуги».

Одним з важливих науково-практичних напрямків діяльності інституту є проведення досліджень і надання послуг у галузі оцінки відповідності.

Особлива увага приділяється напряму гармонізації вітчизняних стандартів з європейськими.

5. Технічний комітет стандартизації ТК 103 «Географічна інформація/геоматика»

Відповідно до наказу Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики «Про затвердження Положення про технічний комітет стандартизації ТК 103 «Географічна інформація/геоматика» від 24.10.2006 р. № 309 було розроблено та затверджено положення про відповідний технічний комітет.

Технічний комітет 103 ("Географічна інформація / геоматика") – це неприбуткова організація, створена відповідно до Закону України “Про стандартизацію” Центральним органом виконавчої влади з питань стандартизації з метою розроблення, розгляду та погодження міжнародних (регіональних) та національних стандартів у сфері геоінформатики.

У відповідності до п.1.6 цього Положення організаційне забезпечення діяльності ТК 103 покладається на його секретаріат. Здійснення функцій секретаріату ТК 103 покладено на Державне підприємство «Науково-дослідний інститут геодезії і картографії» (ДП «НДІГК») Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, що є юридичною особою і знаходиться за адресою: вул. Велика Васильківська, 69, м. Київ, 03150.

Головою комітету є директор Науково-дослідного інституту геодезії і картографії Карпінський Юрій Олександрович.

Станом на теперішній час було гармонізовано та прийнято як національні стандарти України 17 стандартів географічної інформації / геоматики серії стандартів ISO 19100. Варто відзначити розроблення основоположного стандарту ДСТУ 8774:2018 «Географічна інформація. Правила моделювання геопросторових даних», який створено як Український профіль серії стандартів ISO 19100 «Geographical information / Geomatics», який встановлює загальні правила моделювання геопросторових даних та створення на цій основі умов для досягнення інтероперабельності геопросторових даних, що створюються та постачаються різними виробниками в середовищі Національної інфраструктури геопросторових даних. Статтею 1 Закону України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» визначено ключову роль стандартів, а саме: *національна інфраструктура геопросторових даних* - взаємопов’язана сукупність організаційної структури, технічних і програмних засобів, базових та тематичних наборів геопросторових даних, метаданих, сервісів, технічних регламентів, стандартів, технічних специфікацій, необхідних для виробництва, оновлення, оброблення, зберігання, оприлюднення, використання геопросторових даних та метаданих, іншої діяльності з

такими даними. Статтею 14 того ж Закону визначено, що замовлення, розроблення та/або оновлення технічних регламентів, стандартів, технічних специфікацій у відповідній сфері здійснює центрального орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері національної інфраструктури геопросторових даних. Зважаючи на те, що саме стандарти та засновані на них технічні регламенти та нормативно-технічні документи визначають необхідний інформаційно-технологічний рівень всіх геоінформаційних ресурсів: наборів базових і тематичних геопросторових даних, то призупинення стандартизації унеможливлює ефективне використання геоінформаційних систем та стане перешкодою до досягнення інтероперабельності (здатності до взаємодії) та інтеграції різноманітних геопросторових даних для забезпечення управлінських рішень просторового планування територій – головної мети розвитку національної інфраструктури геопросторових даних.

У своїй роботі Технічний комітет здійснює наступні види діяльності:
- розробляє, розглядає і погоджує і проекти національних (ДСТУ) і міждержавних (ГОСТ) стандартів;
- переглядає і перевіряє стандарти, готує зміни до них і пропозиції щодо скасування ДСТУ та ГОСТ, а також, за дорученням Держспоживстандарту України; готує пропозиції для голосування щодо проектів міжнародних і регіональних стандартів; сприяє застосуванню національних стандартів інших країн як національних стандартів України;
- розробляє національні і міждержавні стандарти, гармонізовані з міжнародними і регіональними;
- визначає пріоритетність прямого впровадження в Україні міжнародних та регіональних стандартів;
- співпрацює з такими технічними комітетами в суміжних сферах діяльності:

ТК19 "Науково-технічна термінологія",

ТК20 "Інформаційні технології",

ТК156 "Прилади для вимірювання маси, сили, деформації та визначення механічних характеристик матеріалів",

ТК63 "Загальні норми і правила державної системи забезпечення єдності вимірювань",

ТК82 "Охорона навколишнього природного середовища України",

ТК89 "Оцінка відповідності",

ТК144 "Інформація і документація";

- співпрацюють з підприємствами (організаціями)– користувачами стандартів, зокрема з об'єднаннями споживачів, випробувальними центрами (лабораторіями) і органами сертифікації, іншими заінтересованими сторонами;
- розробляє частину програми робіт із стандартизації за закріпленими об'єктами стандартизації або сферами діяльності; розглядає пропозиції щодо внесення змін до чинних НД або їх перегляд чи скасування.

Членство в ТК 103 може бути колективне або індивідуальне. Колективні члени беруть участь у роботі комітету через своїх уповноважених представників, які діють від їх імені. Індивідуальними членами ТК 103 можуть бути провідні вчені та фахівці, які бажають брати участь у роботі комітету та, які діють від свого імені. Членство у комітеті є добровільним.

Національний стандарт, що регламентує стандартизацію географічної інформації – ДСТУ ISO 19131:2019 «Географічна інформація. Специфікація геоінформаційного продукту» (ISO 19131:2007; Amd 1:2011, IDT).

Також ТК 103 у своїй діяльності регламентується власними стандартами Науково-дослідного інституту геодезії і картографії, так званими стандартами організації/установи (СОУ), також ці стандарти ще мають назву стандарти підприємств.

Стандарт підприємства, організації (СОУ або СТП) — нормативний документ, який розробляється, затверджується та використовується на конкретному підприємстві для унормування усіх сфер діяльності підприємства (організації), окрім вимог до продукції. Наразі об'єктом розробки стандартів підприємства чи установи є переважно функціонал управління підприємством, персоналом, сферами виробництва, маркетингу, охорони праці, безпеки, документообігу та ін. СОУ або СТП затверджується самою установою або підприємством без залучення до цього процесу визнаного органу (що дещо суперечить визначенню стандарту в ЗУ «Про стандартизацію»). СОУ або СТП є інтелектуальною власністю підприємства або організації.

Згідно з ЗУ «Про стандартизацію», *стандарт* – нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий *визнаним органом*, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері.

Відповідний орган, що виконує прийняття та затвердження стандартів на території нашої країни та веде міжнародну діяльність у галузі стандартизації – ДП «УкрНДНЦ», що було оглянуто на початку Теми 3.

У якості відповідного органу, що затвердив СОУ, якими регламентуються у стандартизації геоматики:

– Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Мінприроди);

– Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр») .

Це такі наступні нормативні документи, якими регламентуються у стандартизації географічної інформації:

Затверджені Мінприроди:

СОУ 742-33739540 0001:2008 «Порядок планування та фінансування топографо-геодезичних та картографічних робіт»;

СОУ 751-00013735 0002:2009 «Правила розроблення нормативних документів у сфері топографо-геодезичної та картографічної діяльності»;

Затверджені Держгеокадастром:

СОУ ISO 191366:2009 «Обмінний формат геопросторових даних на основі географічної мови розмітки GML» (ISO 19136:2007);

СОУ 742-3373954 00013:2010 «Комплекс стандартів. База топографічних даних. Правила цифрового опису рельєфу»;

СОУ 742-33739540 0012:2010 «Комплекс стандартів. База топографічних даних. Правила кодування та цифрового опису векторних даних» Том 1.

СОУ 742-33739540 0012:2010 «Комплекс стандартів. База топографічних даних. Правила кодування та цифрового опису векторних даних» Том 2.

СОУ 742-33739540 0011:2010 «Комплекс стандартів. База топографічних даних. Каталог об'єктів і атрибутів»;

СОУ ISO 19113 «Комплекс стандартів. База топографічних даних. Принципи якості топографічних даних»;

СОУ 742-33739540 0010:2010 «Комплекс стандартів. База топографічних даних. Загальні вимоги».

2. Технічний комітет стандартизації ТК 159 «Землеробство».

Відповідно до наказу Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики «Про створення Технічного комітету стандартизації «Землеробство» (ТК 159)» від 30.03.2007 р. № 69 було створено відповідний ТК та уповноважено здійснювати функції його секретаріату – Національний науковий центр «Інститут землеробства Української академії аграрних наук» (ННЦ «Інститут землеробства УААН»), а наказом «Про затвердження Положення та структури ТК 159» від 23.07.2007 р. №160 було відповідно затверджено його положення та структура.

ННЦ «Інститут землеробства НААН» є головною науковою установою в Україні з питань землеробства, розроблення адаптивно-ландшафтних систем землеробства на основі стабілізації землекористування, збереження і підвищення родючості ґрунтів, підтримання екологічної рівноваги в агроекосистемах, розроблення новітніх адаптивних технологій вирощування конкурентоспроможної продукції сільськогосподарських культур та їх селекції і насінництва, заходів ефективного використання інновацій і інвестицій в землеробстві – базовій галузі сільськогосподарського виробництва зон Лісостепу і Полісся України.

Діяльність Інституту спрямована на розроблення новітніх підходів до основних напрямів розвитку сучасних систем землекористування та землеробства, впровадження заходів з охорони і раціонального використання земель сільськогосподарського призначення, що має стати основою для прогнозування тенденцій розвитку сільських територій держави на середню та довгострокову перспективу, а також виступити надійним підґрунтям для впровадження прикладних механізмів реформування вітчизняного агропромислового комплексу держави у векторі розвитку євроінтеграційної політики України.

3. Технічний комітет стандартизації ТК 314 «Планування територій та населених пунктів».

З метою удосконалення національної стандартизації, було затверджено положення та структура технічного комітету стандартизації ТК 314 наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Положення та структури технічного комітету стандартизації ТК 314 «Планування територій та населених пунктів» від 05.03.2012 р. №102.

Здійснення функцій секретаріату ТК покладено на Державне підприємство "Український державний науково-дослідний інститут проектування міст "Діпромісто" імені Ю.М. Білоконя", що є юридичною особою і знаходиться за адресою:

бульв. Лесі Українки, 26, м. Київ, 01133,

тел. +38 (044) 285-63-38, факс +38 (044) 285-63-72,

E-mail: admin@dipromisto.gov.ua

Зі структурою ТК 314 «Планування територій та населених пунктів» можна ознайомитися на офіційному сайті ТК та у представленій таблиці 3.

Таблиця 3

Структура ТК 314 «Планування територій та населених пунктів»

№ з/п	Назва ПК	Організація, яка здійснює функції секретаріату	Голова ПК, адреса, телефон	Відповідне ТК і ПК ISO, CEN, CENELEC, МРД	Об'єкти стандартизації
1	ПК 1 "Планування територій та міських населених пунктів"	ДП УДНДІПМ "Діпромісто" імені Ю.М. Білоконя	ШПИЛЕВСЬКИЙ Іван Іванович, директор, 01133, Київ, бульв. Лесі Українки, 26, тел. (044) 285-63-38, ф. (044) 285-63-72, admin@dipromisto.gov.ua		**91.020 Планування фізичних об'єктів. Планування міст** в частині планування територій та населених пунктів (за виключенням планування сільських територій та промислової забудови)
2	ПК 2 "Планування сільських територій"	ДП "УкрНДІпроцивільсільбуд"	ЧИЖЕВСЬКИЙ Олександр Павлович, директор, 03039, Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 50, т. (044) 257-10-79, ф. (044) 257-50-44, office@civilsilbud.com.ua		**91.020 Планування фізичних об'єктів. Планування міст** в частині планування сільських територій (за виключенням промислової забудови)
3	ПК 3 "Планування історико-архітектурних та курортно-рекреаційних територій"	ДП "НДПІмістобудування"	ОНИЩЕНКО Василь Михайлович, директор, 01133, м. Київ-133, бульв. Лесі Українки, 26-а, тел. (044) 286-04-66, ф. 286-04-66, ndpi@mail.com		**91.020 Планування фізичних об'єктів. Планування міст** в частині планування історико-архітектурних та курортно-рекреаційних територій

Приклади нормативних документів, якими регламентуються у стандартизації планування територій та населених пунктів:

ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій»;

ДБН Б.1.1-14:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні»;

ДБН В.2.2-9:2018 «Будинки і споруди. Громадські будинки та споруди. Основні положення»

ДБН В.2.3-5:2018 «Вулиці та дороги населених пунктів»

ДБН В.2.3-18:2007 «Споруди транспорту. Трамвайні та тролейбусні лінії. Загальні вимоги до проектування»

ДБН В.2.3-15:2007 «Споруди транспорту. Автостоянки і гаражі для легкових автомобілів»

ДСТУ-Н Б Б.2.2-8:2013 «Настанова з розроблення проектів організації територій зоологічних парків».

Контрольні запитання:

1. Яка основна роль українськи ТК у стандартизації та нормуванні?
2. Які вам відомі ТК, дотичні галузі геодезії та землеустрою?
3. Які основні функції виконують ТК?
4. Які вам відомі підкомітети?
5. Який ТК веде (здійснює ведення секретаріату) ДЗ «Державна екологічна академія післядипломної освіти»?
6. Який ТК веде Державне підприємство «Науково-дослідний інститут метрології вимірювальних і управляючих систем»?
7. Яка організація здійснює ведення підкомітету ПК-93/1 та ТК-93 «Системи управління якістю, довкіллям та безпекою харчових продуктів»?

Практична робота №2. Організація робіт технічних комітетів.

Мета роботи: отримати навички роботи з нормативною документацією, зокрема роботою з каталогом технічних комітетів України, наказами, повідомленнями, довідками щодо діяльності ТК та іншими інформаційно-довідковими матеріалами ДП «УкрНДНЦ».

Завдання:

1. Каталог технічних комітетів України:
   - ✓ ознайомитися з каталогом технічних комітетів України, з назвами ТК, яка організація виконує функції секретаріату ТК та іншою інформацією;
   - ✓ вибрати ТК у відповідності з фаховим спрямуванням та суміжним напрямом. Першочергово знайти ті, що відповідають за об'єкти: земля, ландшафти, землекористування, землеустрій, охорона земель, земельний кадастр та включити інформацію про них до практичної роботу.
2. Накази щодо діяльності, повідомленнями, довідками щодо діяльності ТК:
   - ✓ ознайомитися з каталогом нормативних документів офіційного сайту ДП «УкрНДНЦ». Вибрати стандарти, що регламентують діяльність організації роботи ТК галузі землеустрою.

Основне джерело:

Офіційний сайт ДП «УкрНДНЦ» URL: https://uas.gov.ua/

Вимоги до оформлення та критерії оцінювання: Роботу оформити у вигляді реферату зі структурними розділами: вступ, розділи 1-2, висновки.

Термін виконання – протягом тижня від отримання завдання.

Оцінювання: «**5**» бали – робота здана вчасно без зауважень,
«**4**» бали – робота здана не вчасно або має зауваження,
«**3**» бали – робота здана не вчасно та має зауваження.

САМОСТІЙНА РОБОТА №1. (*32 год.*)

МІЖНАРОДНА СЕРТИФІКАЦІЯ.

Мета роботи – ознайомлення з діяльністю міжнародних організацій з сертифікації та акредитації.

Завдання:

1. Ознайомитися з діяльністю Міжнародної організації з сертифікації.
2. З'ясувати, яким вимогам відповідають міжнародні знаки відповідності стандартам.
3. Виділити основні напрями міжнародної акредитаційної діяльності.
4. Ознайомитися з діяльністю Міжнародної організації з акредитації.
5. Розглянути знаки маркування сертифікованих систем управління та національні (різних країн) знаки відповідності.
6. З'ясувати основні принципи маркування.

Вимоги до оформлення: Роботу оформити у вигляді реферату зі структурними розділами: вступ, розділи та висновки. Обсяг реферату – 20-25 сторінок.

Рекомендована література: [2-5, 12, 13]

Питання до модульної контрольної роботи

Модуль 1. Нормування та діяльність технічних комітетів

1. Сутність, принципи, мета і завдання стандартизації.
2. Види стандартизації та нормування.
3. Правові основи стандартизації та нормування.
4. Основні поняття та визначення в галузі стандартизації.
5. Організація робіт з нормування у землеустрої.
6. Нормативні документи і порядок їх розроблення.
7. Правила позначення нормативних документів.
8. Зміст стандартів та технічних умов.
9. Організація робіт технічних комітетів зі стандартизації.
10. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 142 «Якість ґрунту».
11. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля».
12. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 189 «Системи управління якістю».
13. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 103 «Географічна інформація/геоматика».
14. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 159 «Землеробство».
15. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 314 «Планування територій та населених пунктів».

Рекомендована література

Модуль 1. Нормування та діяльність технічних комітетів

Основна

1. Дорош Й.М. Дорош О.С. Державні стандарти, нормативи і правила як механізм формування інстуціонального середовища територіального планування землекористування / Землеустрій кадастр і моніторінг земель. Розділ «Управління земельними ресурсами» №2/3’2015. – С. 3-12. URL: https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/172202.pdf
2. Метрологія і стандартизація (навчальний посібник для студентів напряму геодезія, картографія та землеустрій / *Н.О.Полякова* - К.: ПП "Фотопрінт", 2015. - 214 с.
3. Метрологія, сертифікація та стандартизація: конспект лекцій / *Н.О. Полякова* – К.: 2022. – 78 с.
4. Полякова Н.О., Дубницька М.В. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Нормативно-технічне забезпечення діяльності»: електронна версія. – Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 138 с.
5. Титюк Я.І., *Полякова Н.О.* Екологічний аспект землекористування / Сучасні технології землеустрою, кадастру та управління земельними ресурсами: Збірник

матеріалів IX міжнародної науково-практичної конференції. 14-15 березня 2024 р., Київ, України. – К.: НАУ, 2024 – С. 130-132.

Додаткова

6. Асоціація фахівців землеустрою України. URL: http://afz.com.ua/news/servs-podannya-zayavi-ta-dokumentac-shhodo-derzhavno-restrac-zemelno-dlyanki/
7. Гунько Л.А. Якість землевпорядних робіт як складовий елемент їх конкурентоспроможності. URL:https://revolution.allbest.ru/economy/00898871_0.html
8. Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» [Офіційний Веб-сайт] URL:http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_1.html
9. Каталог технічних комітетів України URL: https://uas.gov.ua/standardization/tekhnichni-komitety
10. Нормативні документи топографо геодезичної та картографічної діяльності. Офіційний сайт Науково-дослідного інституту геодезії та картографії URL: https://gki.com.ua/normativni_dokumenti_tsentral_nogo_organu_vikonavcho_topografich
11. Перелік основних нормативних документів у галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів (актуалізований станом на 31.12.2020 р.) URL: file:///C:/Users/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0/Downloads/b_perelik_2020_1.pdf
12. Середа О. Міжнародні стандарти з охорони праці: сучасний стан та перспективи адаптації законодавства України / О. Середа // Публічне право. – 2013. – № 2 (10). – С. 219-226.
13. Сертифікація та нагляд у сфері землеустрою. Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру URL: https://land.gov.ua/category/napriamy-diialnosti/derzhavna-ekspertyza-sertyfikatsiia-ta-nahliad-u-sferi-zemleustroiu/
14. Стандартизація : Навчальний посібник /Електронне видання/; – Кропивницький; ЦНТУ, 2021 – 307 с.
15. Технічний комітет стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля» з секретаріатом у ДЗ «Державна екологічна академія післядепломної освіти» (ДЕА). URL: https://dea.edu.ua/
16. Технічний комітет стандартизації ТК 142 «Якість ґрунту» з секретаріатом у Національному науковому центру «Інституту ґрунтознавства та Агрохімії імені О. Н. Соколовського». URL: https://issar.com.ua/4876-2/
17. Український класифікатор нормативник документів НК 004:2020 / Офіційне видання – К.: ДП «УкрНДНЦ». 2020. -191 с. URL: https://uas.gov.ua/standardization/nk-004

Законодавчо-нормативна

18. Земельний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР: станом на 6 травня 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text
19. Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. № 3613 –VI.
20. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19.06.2003 р. № 963 – IV. в редакції від 28.05.2024 р.
21. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851 – IV. в редакції від 31.12.2023 р.
22. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. № 1862 – IV. в редакції від 16.10.2020 р.

23. Закон України «Про землеустрій» від 22.05.2003 р. № 858 – IV в редакції від 08.05.2023 р.
24. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657 – XII. в редакції від 27.07.2023 р.
25. Закон України «Про меліорацію земель» від 14.01.2000 р. № 1389 – XIV. в редакції від 01.10.2023 р.
26. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 05.06.2014 р. № 1314 – VI. в редакції від 01.01.2022 р.
27. Закон України «Про національну програму інформації» від 01.12.2022 р. № 2807 – IX.
28. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 р. № 962 - IV.
29. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264 – XII, в редакції від 29.06.2024 р.
30. Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 р. № 1378 – IV, в редакції від 31.12.2023 р.
31. Закон України «Про порядок виділення в натуру (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» від 15.06.2003 р. № 899 – IV, в редакції від 31.03.2023 р.
32. Закон України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 р. № 1315 – VII. в редакції від 09.06.2022 р.
33. Закон України «Про топографо-геодезичну та картографічну діяльність» від 23.12.1998 р. № 353 –XIV. в редакції від 08.06.2023 р.
34. Конституція України. від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР у редакції 1.01.2020 р.
35. Національний стандарт України ДСТУ 8774:2018 «Географічна інформація. Правила моделювання геопросторових даних» (ISO 1912:2003, IDT).
36. Національний стандарт України ДСТУ 2393-94 «Геодезія. Терміни та визначення».
37. Національний стандарт України ДСТУ 2757-94 «Картографія. Терміни та визначення».
38. Національний стандарт України ДСТУ 2402-94 «Прилади геодезичні. Терміни та визначення».
39. Національний стандарт України ДСТУ 2685-94 «Фотограмметрія. Терміни та визначення».
40. Національний стандарт України ДСТУ 9001:2009 «Система управління якістю. вимоги» (ISO 9001:2008, IDT).
41. Національний стандарт України ДСТУ 2681-94 «Метрологія. Терміни та визначення».
42. Національний стандарт України ДСТУ 2860-94 «Надійність техніки. Терміни та визначення».
43. Національний стандарт України ДСТУ 2925-94 «Якість продукції. Оцінювання якості. Терміни та визначення».
44. Постанова КМ України «Про затвердження Положення про Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель» від 17.11.2004 р. № 1553-2004-п.
45. Постанова КМ України «Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних» від 26.05.2021 р. № 532-2021-п в редакції від 20.02.2024 р.
46. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 1163-р визначено, що функції національного органу стандартизації виконує *державне підприємство "Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості"*.
47. ISO 19112:2019 Geographic information — Spatial referencing by geographic identifiers.

ЗМІСТОВНА ЧАСТИНА 2

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НОРМУВАННЯ ТА ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ТЕМА 4. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБІТ З НОРМУВАННЯ У ЗЕМЛЕУСТРОЇ. КОНЦЕПЦІЇ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ.

Тематичний план:

1. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої.
2. Галузева програма створення єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої (ЄСНПАЗ).
3. Концепція системи стандартизації та нормування у сфері охорони земель (ССНОЗ).
4. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів ДЗК.
5. Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель.

Контрольні запитання.

Теми семінарських робіт.

1. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої (ЄСНПАЗ).

Концепція єдиної системи нормативно-правових актів у сфері землеустрою (ЄСНПАЗ) була розроблена для вирішення проблем у галузі земельних відносин та землекористування в Україні. Основна мета — забезпечити внутрішню гармонізацію системи, стимулювати екологічно-економічні та правові стандарти в цій сфері.

ЄСНПАЗ має відповідати чинному законодавству України та враховувати завдання органів влади щодо землекористування і охорони навколишнього середовища. Система повинна інтегрувати міжнародний досвід і стандарти розвинених країн. Технічне регулювання та стандартизація важливі для оцінювання відповідності у сфері землеустрою та сталого землекористування.

Перші кроки щодо технічного регулювання були зроблені у 2009 році, коли Держкомзем почав здійснювати функції технічного регулювання та контролю у сфері землеустрою, охорони та оцінки земель. Згодом 10 вересня 2014 року Постановою Кабінету Міністрів № 442 Держкомзем перетворили на Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр). Діяльність Держгеокадастру регулює Постанова від 14 січня 2015 р. № 15 «Про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру».

Метою розроблення концепції є:

1) формування концептуальних основ загальної стратегії створення єдиної системи нормативно-правових актів у сфері землеустрою, запровадження і розвитку через планувально-землевпорядну документацію сталого землекористування;

2) визначення основних цілей і завдань у сфері землеустрою щодо регламентації розроблення та реалізації документації із землеустрою з раціоналізації землекористування;

3) визначення структури та механізмів формування і функціонування єдиної системи нормативно-правових актів (ЄСНПА);

4) визначення першочергових завдань щодо створення ЄСНПА;

5) забезпечення державного управління процесом створення нових і перегляду чинних стандартів і нормативів стосовно землеустрою та сталого землекористування.

Створенню ЄСНПА у сфері землеустрою сприяє розробці і впровадженню:

1) національної термінології у сфері землеустрою;

2) нормативів та правил щодо регламентації розроблення і реалізації документації із землеустрою;

3) системи оцінювання якості розроблення та реалізації документації із землеустрою;

4) норм володіння і користування земельними ділянками на будь якому праві;

5) методів і засобів визначення і оцінки якості розроблення та реалізації документації із землеустрою і регламентації процесів контролю за нормуванням земель.

Концепцію ЄСНПА у сфері землеустрою розроблено з урахуванням норм таких законів України: «Про землеустрій», «Про стандартизацію», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону земель», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про оцінку земель», Земельного кодексу України.

Концепція конкретизує положення державної політики у галузі земельних відносин, визначених указами Президента та іншими нормативними актами, що стосуються сталого розвитку агроекосистем та екологічного нормування.

Основна мета ЄСНПА — забезпечення єдиної земельної та екологічної політики для раціонального використання земель. Землеустрій включає соціально-економічні та екологічні заходи, спрямовані на раціональну організацію території та регулювання земельних відносин.

Важливим при цьому є стале землекористування – це форма використання земель, що забезпечує оптимальні екологічні й соціально-економічні функції територій, підтримуючи їх продуктивність і самовідновлення. Одним із шляхів досягнення сталого землекористування є розробка національних норм і стандартів для регулювання існуючих нормативних документів і впровадження нових екологічних норм.

Правову основу стандартизації у сфері сталого землекористування забезпечують:

1. Конституція України;

2. Земельний кодекс України;

3. Закон України «Про землеустрій»;

4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;

5. Закон України «Про охорону земель»;

6.Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»;

7. Закон України «Про меліорацію земель»;

8. Закон України «Про стандартизацію»;

9. Постанова Верховної Ради України «Про виконання земельного законодавства при реформуванні аграрного сектора економіки»;

11.Указ Президента України «Про суцільну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення»;

12.Указ Президента України «Про програму інтеграції України до Європейського Союзу».

Комплекс стандартів у сфері землеустрою має ґрунтуватися на таких принципах:

1) системного обґрунтування підходу до створення комплексу стандартів, норм і правил у сфері землеустрою;

2) відповідності усіх документів чинному законодавству;

3) дотримання міжнародних та європейських правил і процедур стандартизації та, за потреби, їх адаптації до стану національної стандартизації і вітчизняної економіки;

4) використання міжнародного досвіду шляхом гармонізації і прямого впровадження міжнародних стандартів, правил та директив;

5) узгодження і координації робіт із стандартизації з державами сусідами України;

6) взаємозв'язку системи стандартизації у сфері землеустрою з напрямами робіт стосовно еколого-економічного нормування щодо сталого землекористування;

7) забезпечення взаємоузгодженості нормативних документів різного рівня;

8) відкритості та прозорості процедур планування, розроблення і впровадження стандартів, доступності стандартів та інформації щодо них для користувачів.

Згідно із Законом України «Про землеустрій», метою нормування та стандартизації у землевпорядній сфері є встановлення комплексу якісних та кількісних показників і параметрів, які регламентують розробку та реалізацію документації із землеустрою з урахуванням екологічних, економічних, соціальних, природно-кліматичних та інших умов. Це забезпечує раціональне використання земельних ресурсів і відповідність об'єктів землеустрою їхньому призначенню. Окремо слід зазначити, що в останній редакції закону стандарти на норми були замінені на норми та правила.

Нормування та стандартизація у сфері землеустрою напряму пов'язані з його головною метою – забезпеченням ефективного використання та збереження земельних ресурсів. Як зазначено в статтях 182 та 183 Земельного кодексу України, землеустрій спрямований на створення умов для раціонального господарювання на землі, охорону довкілля та покращення природних ландшафтів. Саме ці цілі визначають основні завдання нормативно-правового регулювання у цій сфері.

Головна мета нормування у сфері землеустрою – створення системи нормативного забезпечення для сталого землекористування та охорони ґрунтів, забезпечення безпечного використання земельних ресурсів. Комплекс нормативних документів має встановлювати баланс між рівнями експлуатації земель, шкідливим впливом на них та їх здатністю до відновлення. Сталість землекористування розглядається як форма та метод управління земельними ресурсами. Нормування охоплює якісні та кількісні показники, що регламентують розробку й реалізацію документації із землеустрою, з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та природно-кліматичних умов.

Завданням нормування є збереження сталості землекористування, мінімізація негативного впливу на довкілля, створення безпечних умов для життя, відновлення екологічних та продуктивних функцій землі. Нормативи охоплюють:

- ✓ організаційно-методичні положення розробки та реалізації документації із землеустрою;
- ✓ науково обґрунтований розподіл земельних ресурсів;
- ✓ показники сталого землекористування.

Важливим завданням є відстеження динаміки антропогенних впливів та нормування їх для запобігання негативним змінам у територіальній структурі землекористування.

Нормативна та правова база у сфері землеустрою має бути створена за ієрархічним принципом і включати такі блоки:

1. За змістом: документи загального призначення; документи, які регламентують склад та зміст документації із землеустрою; документи, які регламентують порядок розроблення документації із землеустрою та його заходів; документи, що регламентують порядок реалізації документації із землеустрою та його заходів.

2. За призначенням: документи, єдині для всіх рівнів регламентації розроблення і реалізації документації із землеустрою; документи із регламентації розроблення і реалізації документації із землеустрою для місцевого рівня; документи із регламентації розроблення і реалізації документації із землеустрою для загальнодержавного та регіонального рівнів.

Документам, які забезпечують здійснення землеустрою і включені в ЄСНПА, присвоюються номери, які будуються за класифікаційною ознакою.

Для позначення класифікаційної ознаки призначення документа у сфері землеустрою використовуються такі позначення:

0 – поширення документа для всіх рівнів;

1 – поширення документа на національному рівні;

2 – поширення документа на регіональному рівні;

3 – поширення документа на місцевому рівні.

Для позначення класифікаційної ознаки змісту документів у сфері землеустрою використовуються такі позначення:

«З» – документ загального змісту;

«С» – документ, що регламентує склад і зміст документації із землеустрою;

«П» – документ, що регламентує порядок розробки документації із землеустрою;

«Т» – технологічний документ, що регламентує порядок реалізації документації із землеустрою.

Для класифікації ознаки документа, що вказує на обов’язковість їх застосування, використовується позначення «О» і для документа, що має рекомендований характер «Р», які позначаються після класифікаційної ознаки групи документів через крапку (наприклад «П.О» або «Т.Р»).

Повне позначення документів ЄСНПА ЗУ у сфері землеустрою (децимальний номер) включає:

1) літери «ЗУ», що вказують на приналежність документа до комплексу документів ЄСНПА ЗУ;

2) класифікаційну ознаку призначення документа ЗУ (цифри «0», «1», «2» чи «3»);

3) класифікаційну ознаку змісту документа ЗУ («З», «С», «П», «Т»);

4) ознак, які вказують на обов’язковість виконання документа «О» чи «Р»;

5) порядковий номер документа в класифікаційній групі за змістом;

6) ознаку версії документа;

7) рік затвердження документа.

Єдина система нормативно-правових актів з питань здійснення землеустрою являє собою комплекс документів, які забезпечують розроблення та реалізацію документації із землеустрою.

За змістом нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою поділяють на чотири основні класифікаційні групи:

а) документи загального призначення;

б) документи, які регламентують склад та зміст документації із землеустрою;

За змістом нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою поділяють на чотири основні класифікаційні групи (продовження):

в) документи, які регламентують порядок розроблення документації із землеустрою та його заходів;

г) документи, що регламентують порядок реалізації документації із землеустрою та його заходів.

Вказані документи поділяють на документи обов'язкового застосування (порядки, регламенти, стандарти, правила, інструкції) та рекомендаційного характеру (методичні вказівки, рекомендації тощо).

Відповідно до рівнів здійснення землеустрою, документи за призначенням поділяють:

а) на документи, єдині для всіх рівнів регламентації розроблення і реалізації документації із землеустрою;

б) документи із регламентації розроблення і реалізації документації із землеустрою для місцевого рівня;

в) документи із регламентації розроблення і реалізації документації із землеустрою для загальнодержавного та регіонального рівнів.

Організаційними основами формування системи нормування у сфері землеустрою є:

- ✓ формування пріоритетних завдань щодо нормативно-правових актів та включення їх до програм стандартизації та науково-технічних програм;
- ✓ автоматизована інформаційно-пошукова система (АІПС) з геоінформаційними системами (ГІС), що об'єднують бази даних про антропогенні навантаження і природну організацію території;
- ✓ фонд нормативної документації, який регулярно оновлюється з урахуванням пріоритетних напрямів сталого землекористування.

Організаційні основи формування фонду нормативної документації у сфері землеустрою включають три рівні:

- ✓ *перший рівень* – закони та нормативно-правові акти державних органів, а також міжнародні правові документи. Важливим завданням є наукове обґрунтування та впровадження цих документів;
- ✓ *другий рівень* – міжнародні, міждержавні та національні нормативи і стандарти України, впроваджувані центральними органами виконавчої влади через технічні комітети із стандартизації;
- ✓ *третій рівень* – нормативні документи Держгеокадастру, які конкретизують документи першого і другого рівнів, дотримуючись національних та міжнародних стандартів.

Фонд нормативної документації систематично оновлюється з урахуванням сучасних вимог і напрямів стандартизації сталого землекористування.

Фінансування робіт із нормування у сфері землеустрою здійснюється за рахунок державного і місцевих бюджетів, фондів міжнародних організацій, підприємств та інших джерел, не заборонених законодавством.

Міжнародне співробітництво включає:

- ✓ участь у міжнародних науково-технічних програмах; виконання зобов'язань за міжнародними екологічними угодами;
- ✓ спільну розробку стандартів у межах угод;
- ✓ гармонізацію національних стандартів з міжнародними;
- ✓ підготовку фахівців для розробки стандартів у сфері землеустрою.

Цікавим видом автоматизованої пошукової системи є Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів (Реєстр) — автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства. Реєстр є прикладом хорошого інструменту, що забезпечує систематизацію всіх правових актів, зокрема у сфері землеустрою. Реєстр містить кілька видів фондів (еталонний, страховий, робочий тощо). Міністерство юстиції України виступає головним держателем Реєстру, відповідаючи за організацію його ведення та забезпечення автентичності текстів нормативно-правових актів.

Процес включення нормативно-правових актів до Реєстру — включає подання документів від Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів та інших органів виконавчої влади. Всі акти повинні бути подані протягом кількох днів з моменту їх прийняття або підписання. Доступ до інформації — здійснюється через спеціалізований вебсайт, де користувачі можуть переглядати копії еталонних текстів нормативно-правових актів. Інформація з Реєстру доступна як у цифровому форматі, так і на паперових носіях за запитом.

2. Галузева програма створення єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої (ЄСНПАЗ)

Галузева Програма нормування (ГПН) у сфері землеустрою розробляється для органів, що займаються стандартизацією, зокрема для Держгеокадастру, і спрямована на створення нормативної бази для сталого землекористування та екологічної безпеки.

Основна мета ГПН – перегляд, систематизація і оновлення національних і галузевих стандартів у сфері землеустрою. Основні завдання включають:

- ✓ Розробку нових національних та галузевих нормативів і гармонізацію їх з міжнародними;
- ✓ Впровадження європейських та міжнародних стандартів;
- ✓ Розробку нових нормативів щодо землеустрою;
- ✓ Погодження та спільну розробку міждержавних нормативів;
- ✓ Оновлення чинних стандартів;
- ✓ Відміну застарілих стандартів;
- ✓ Розробку експериментальних проектів землеустрою;
- ✓ Створення зональних нормативів землекористування для різних регіонів.

Галузева Програма нормування зазначена в Концепції єдиної системи нормативно-правових актів у сфері державного земельного кадастру розробленої, Наказ Держкомзему 12.12.2008 N 610.

Очікувані результати виконання ГПН включають:

- ✓ Проведення науково-практичних семінарів для фахівців у сфері землеустрою та земельних відносин;
- ✓ Публікація статей і прогнозів щодо проблем стандартизації та нормування;
- ✓ Видання тематичних довідників законодавчих актів і оновлення їх змін;
- ✓ Комплектування та видання збірників ДСТУ, ДСТУ ISO, ДСТУ EN;
- ✓ Створення переліків атестованих методик землевпорядного проектування;
- ✓ Реалізація ГПН сприятиме розвитку системи землеустрою, сталого землекористування та підвищенню продуктивності земельних ресурсів.

3. Концепція системи стандартизації та нормування у сфері охорони земель (ССНОЗ)

Концепція системи стандартизації та нормування у сфері охорони земель розроблена для вирішення екологічних та ресурсних проблем в Україні, а також для впровадження механізмів реалізації відповідних законів.

Система стандартизації спрямована на:

- ✓ Відповідність законодавству
- ✓ Урахування завдань органів виконавчої влади
- ✓ Узагальнення міжнародного досвіду

Метою є створення стандартів для охорони та раціонального використання земель. Реалізація концепції сприятиме гармонізації екологічних вимог, розвитку землеробської культури та ефективному використанню земельних ресурсів.

Метою розробки концепції є:

- ✓ Формування стратегії стандартизації щодо збереження земельних ресурсів, підвищення родючості, охорони довкілля та сталого землекористування;
- ✓ Визначення структури й механізмів функціонування системи стандартизації та нормування (ССН);
- ✓ Визначення першочергових завдань зі створення ССН;
- ✓ Забезпечення державного управління процесом перегляду та створення стандартів у сфері сталого землекористування;
- ✓ Розробка ССН включає національну термінологію, екологічні нормативи, показники антропогенного навантаження, екологічну експертизу, сертифікацію та моніторинг земель, а також методи оцінки якості ґрунтів.

Концепція ССН у сфері охорони земель розроблена з урахуванням норм законів України: «Про охорону земель», «Про стандартизацію», «Про метрологію і метрологічну діяльність», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про державний контроль за використанням та охороною земель», «Про оцінку земель», Земельного кодексу України та інших нормативно-правових актів.

Основні принципи охорони земель:

- ✓ охорона земель як національного багатства;
- ✓ пріоритет екологічної безпеки;

- ✓ відшкодування збитків за порушення законодавства;
- ✓ обмеження впливу господарської діяльності;
- ✓ поєднання економічних стимулів і відповідальності;
- ✓ публічність у використанні бюджетних коштів на охорону земель.

Шляхом вирішення проблем є створення узгодженої системи національних стандартів і норм, спрямованих на актуалізацію існуючих документів.

Комплекс стандартів у сфері охорони земель повинен базуватися на таких принципах:

- ✓ системного обґрунтування підходу до створення комплексу стандартів, норм і правил щодо охорони земель;
- ✓ відповідності усіх документів чинному законодавству;
- ✓ дотриманні міжнародних та європейських правил і процедур стандартизації та, за потреби, їх адаптації до стану національної стандартизації і вітчизняної економіки;
- ✓ використання міжнародного досвіду шляхом гармонізації і прямого впровадження міжнародних стандартів, правил та директив;
- ✓ узгодження і координації робіт із стандартизації з державами сусідами України;
- ✓ взаємозв'язку системи стандартизації у сфері охорони земель з напрямами робіт стосовно екологічного нормування допустимого антропогенного навантаження на ґрунтовий покрив;
- ✓ забезпечення взаємоузгодженості нормативних документів різного рівня;
- ✓ відкритості та прозорості процедур планування, розроблення і впровадження стандартів, доступності стандартів та інформації щодо них для користувачів.

Метою стандартизації в Україні, згідно із Законом «Про стандартизацію», є забезпечення безпеки для життя, здоров'я людей, майна та охорони довкілля, а також раціональне використання ресурсів. Відповідно до Закону «Про охорону земель», нормування полягає в забезпеченні екологічної безпеки через визначення вимог до якості земель та допустимого антропогенного навантаження.

Головною метою стандартизації та нормування у сфері охорони земель є створення документів для нормативного забезпечення сталого землекористування та охорони земель.

Завдання стандартизації включають:

- ✓ Організаційно-методичні нормативи використання та охорони земель
- ✓ Встановлення оптимальних співвідношень земельних угідь
- ✓ Нормування якості ґрунтів та допустимих рівнів забруднення
- ✓ Визначення показників деградації земель
- ✓ Регулювання інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення
- ✓ Обмеження діяльності у зонах особливого режиму землекористування

Основний акцент робиться на підтримці екологічної рівноваги та мінімізації негативних впливів на ґрунти для забезпечення безпечних умов для життя людей та відновлення родючих функцій земель.

Основні пріоритетні завдання стандартизації та нормування стосуються антропогенних навантажень, що спричиняють деградацію земель і загострення

екологічної ситуації. Важливо чітко визначити категорії та типи ґрунтів, які зазнають найбільших змін.

Зокрема, у галузі охорони земель та відтворення родючості ґрунтів встановлюються такі нормативи:

а) оптимального співвідношення земельних угідь;

б) якісного стану ґрунтів;

в) гранично допустимого забруднення ґрунтів;

г) показники деградації земель та ґрунтів.

Нормативи якісного стану ґрунтів встановлюються з метою запобігання їх виснаженню і використовуються для здійснення контролю за якісним станом ґрунтів, оскільки ґрунти земельних ділянок є об'єктом особливої охорони. Нормативи якісного стану ґрунтів встановлюються для здійснення державного контролю за додержанням органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами вимог законодавства України про охорону земель з метою запобігання їх виснаженню та деградації та використовуються у системі спостережень за зміною якісного стану ґрунтів в результаті проведення господарської діяльності на землях сільськогосподарського призначення.

Нормативи якісного стану ґрунтів визначають рівень забруднення, оптимальний вміст поживних речовин, фізико-хімічні властивості тощо. Нормативи якісного стану ґрунту включають показники якісного стану ґрунтів та граничні рівні їх відхилень, за яких ґрунти зберігають здатність виконувати свої продуктивні та екологічні функції на стабільному рівні.

Нормативи гранично допустимого забруднення ґрунтів визначаються з метою встановлення критеріїв придатності земель для використання їх за цільовим призначенням.

Гранично допустимі концентрації (ГДК) – це нормативи, які встановлюють концентрації шкідливої речовини в одиниці об'єму, маси або поверхні, які при впливі за визначений проміжок часу практично не впливають на здоров'я людини і не викликають несприятливих наслідків у її нащадків. ГДК - це кількість шкідливої речовини в тому або іншому природному середовищі, віднесена до маси або об’єму конкретного компонента.

Нормативи гранично допустимих концентрацій небезпечних речовин у ґрунтах, а також перелік таких речовин, затверджуються Кабінетом Міністрів України (Постанова від 15.12.2021 р. № 1325).

Нормативи показників деградації земель установлюються для кожної категорії земель з метою запобігання погіршенню їх стану і використовуються для здійснення контролю за використанням та охороною земель.

До нормативів показників деградації земель належать показники гранично допустимого погіршення стану і властивостей земельних ресурсів внаслідок антропогенного впливу та негативних природних явищ, а також нормативи інтенсивності використання земель сільськогосподарського призначення.

Нормативи оптимального співвідношення земельних угідь встановлюються для запобігання надмірному антропогенному впливу на них, у тому числі надмірній розораності сільськогосподарських угідь. Нормативи оптимального співвідношення земельних угідь існують поки що у вигляді наукових розробок та методичних

рекомендацій. Всебічно обґрунтованих нормативів щодо співвідношення розораних, лучних, лісових та інших видів угідь для України чи її окремих регіонів немає.

Пріоритетні напрями стандартизації в галузі охорони земель включають:

- ✓ Інвентаризацію та актуалізацію нормативної бази сталого землекористування.
- ✓ Гармонізацію національних стандартів із міжнародними, впровадження сучасної методології оцінки екологічного ризику.
- ✓ Розробку структури нормативного забезпечення та впровадження багаторівневої системи стандартизації.
- ✓ Удосконалення нормативів щодо екологічної безпеки, використання земельних ресурсів та контролю за якістю ґрунтів.
- ✓ Визначення вимог щодо якості земель і встановлення екологічних норм, що обмежують антропогенне навантаження.

Нормативно-правову базу охорони земель створюють за ієрархічним принципом, яка включає:

- ✓ Організаційно-методичні норми: нормування загальних положень щодо використання та охорони земель.
- ✓ Еколого-технічні та еколого-технологічні норми: обмеження використання техніки, агротехнологій та агрохімікатів.
- ✓ Еколого-економічні та соціально-екологічні норми: правила управління, податок за використання земель, штрафи за порушення, стимулювання виконання екологічних нормативів.
- ✓ Ґрунтоохоронні норми: гранично-допустимі концентрації шкідливих речовин, нормативи антропогенного навантаження та екологічно безпечного зрошення і рекультивації земель.

Об’єкти стандартизації у сфері сталого землекористування поділяються на міжнародні та національні. До міжнародних належать стандарти щодо методів аналізу складу ґрунтів, ґрунтоохоронні вимоги, класифікація та термінологія. На національному рівні стандарти охоплюють:

- ✓ Положення щодо сталого землекористування
- ✓ Терміни та класифікатори
- ✓ Норми та ґрунтоохоронні вимоги
- ✓ Режими використання земель
- ✓ Показники якості ґрунтів
- ✓ Вимоги до засобів контролю
- ✓ Методи аналізу складу ґрунтів
- ✓ Інші об'єкти для забезпечення ґрунтоохоронної діяльності.

Позначення нормативних документів:

- ✓ ДСТУ – національний стандарт;
- ✓ ДСТУ ISO – національний стандарт, гармонізований з міжнародним;
- ✓ СОУ – стандарт організації;
- ✓ ТУУ – технічні умови;
- ✓ СТУ – стандарт наукових товариств.

4. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів ДЗК.

Концепція єдиної системи нормативно-правових актів земельного кадастру повинна:

- ✓ відповідати законодавству;
- ✓ урахувати основні завдання органів центральної виконавчої влади з питань земельних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища у забезпеченні реалізації єдиної науково-технічної політики у цій сфері;
- ✓ узагальнювати та творчо застосовувати основні досягнення міжнародних, міждержавних, регіональних та національних систем стандартизації та нормування розвинених зарубіжних країн.

Створення концепції ЄСНПА у сфері Державного земельного кадастру сприятиме розробленню і впровадженню:

- ✓ національної термінології у сфері Державного земельного кадастру;
- ✓ нормативів та правил щодо регламентації розроблення і реалізації земельно-кадастрової документації, кадастрових геопросторових даних та інформації;
- ✓ системи оцінки якості розроблення та реалізації земельно-кадастрової документації та інформації;
- ✓ методів і засобів визначення і оцінки якості розроблення та реалізації земельно-кадастрових документів та даних і регламентації процесів контролю за нормуванням у сфері Державного земельного кадастру.

Правову основу стандартизації у сфері Державного земельного кадастру забезпечують:

- ✓ Конституція України. від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР;
- ✓ Земельний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР;
- ✓ Закони України:

  «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. № 3613 –VI;
  «Про землеустрій» від 22.05.2003 р. № 858 – IV;
  «Про оцінку земель» від 11.12.2003 р. № 1378 – IV;
  «Про охорону земель» від 19.06.2003 р. № 962 – IV;
  «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. № 3613 –VI
  «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264 – XII;
  «Про порядок виділення в натуру (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» від 15.06.2003 р. № 899 – IV;
  «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV;
  «Про стандартизацію» від 05.06.2014 р. № 1315 – VII;
  «Про топографо-геодезичну та картографічну діяльність» від 23.12.1998 р. № 353 –XIV;
  «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657 – XII;

- ✓ Укази Президента України:

  «Про суцільну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення» від 2.12.1995 року № 1118/95;

«Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» від 14.09.2000р. №1072/2000.

Нормативну основу стандартизації у сфері державного земельного кадастру забезпечують національні стандарти України:

- ✓ ДСТУ 8774:2018 «Географічна інформація. Правила моделювання геопросторових даних» (ISO 1912:2003, IDT);
- ✓ ДСТУ 2393-94 «Геодезія. Терміни та визначення»;
- ✓ ДСТУ 2757-94 «Картографія. Терміни та визначення»;
- ✓ ДСТУ 9001:2009 «Система управління якістю. вимоги» (ISO 9001:2008, IDT);
- ✓ ДСТУ 2681-94 «Метрологія. Терміни та визначення»;
- ✓ ДСТУ 2925-94 «Якість продукції. Оцінювання якості. Терміни та визначення».

Комплекс правових актів та нормативних документів у сфері Державного земельного кадастру повинен базуватися на принципах:

- ✓ системного обґрунтування єдиного підходу до створення законодавчого забезпечення та комплексу стандартів, норм і правил у сфері державного земельного кадастру;
- ✓ відповідності усіх документів законодавству;
- ✓ дотриманню міжнародних та європейських правил і процедур стандартизації та (за потреби) їх адаптації до стану національної стандартизації і вітчизняної економіки;
- ✓ використання міжнародного досвіду шляхом адаптації та впровадження міжнародних стандартів, правил та директив;
- ✓ узгодження і координації робіт із стандартизації з державами - сусідами України;
- ✓ взаємозв'язку системи стандартизації у сфері Державного земельного кадастру з напрямами робіт стосовно нормування при здійсненні землеустрою щодо сталого землекористування;
- ✓ забезпечення взаємоузгодженості нормативних документів різного рівня;
- ✓ відкритості та прозорості процедур планування, розроблення і впровадження стандартів,
- ✓ доступності стандартів та інформації щодо них для користувачів.

Враховуючи сучасний соціально-економічний стан в Україні та для реалізації основних пріоритетних напрямів концепції ЄСНПА у сфері Державного земельного кадастру першочергово необхідно:

- ✓ провести інвентаризацію чинної нормативної бази у сфері Державного земельного кадастру, визначити відповідність нормативних документів законодавству України та виконати необхідний комплекс робіт, щодо коригування, актуалізації та розробки нормативних документів;
- ✓ оцінити можливість використання міжнародних нормативних документів у сфері ведення Державного земельного кадастру України та провести гармонізацію національних стандартів з міжнародними;
- ✓ розробити ієрархічну структуру та підпорядкованість нормативного забезпечення у сфері Державного земельного кадастру;
- ✓ розробити цільову програму нормування, в якій визначити, обґрунтувати та затвердити пріоритетні напрями цієї діяльності, охоплюючи удосконалення методології та методичних підходів до нормування;

- ✓ вирішити організаційні питання щодо створення багаторівневої системи нормування (узгодженої з системою органів державної влади та суб'єктів господарювання);
- ✓ опрацювати пропозиції щодо змін і доповнень до законодавчих актів у сфері земельних відносин, Державного земельного кадастру, що сприятимуть удосконаленню ведення Державного земельного кадастру та виконання земельно-кадастрових робіт;
- ✓ поліпшити науково-методичну та матеріально-технічну основу робіт, які пов'язані з розробленням нормативів і стандартів;
- ✓ розробити та впровадити в практичну діяльність нормативи і стандарти, гармонізовані із законодавством та міжнародними нормами.

Усім документам, які забезпечують створення системи та ведення Державного земельного кадастру і включені до єдиної системи нормативно-правових актів, присвоюються номери, які будуються за класифікаційною ознакою. Для позначення класифікаційної ознаки призначення документу у сфері Державного земельного кадастру використовуються такі позначення: 0 - розповсюдження документа для всіх рівнів; 1 - розповсюдження документа на національному рівні; 2 - розповсюдження документа на регіональному рівні; 3 - розповсюдження документа на місцевому рівні.

Для позначення класифікаційної ознаки змісту документів у сфері Державного земельного кадастру використовуються такі позначення: "З" - документ загального змісту; "С" - документ, що регламентує склад і зміст земельно-кадастрової документації та інформації; "Т" - технологічний документ, що регламентує порядок ведення державного земельного кадастру; "П" - документ, що регламентує порядок надання земельно-кадастрової інформації. Приклад позначень нормативних документів ЄСНПА ДЗК наведено у таблиці 4.

Таблиця 4

ДЗК	Документ ЄСНПА ДЗК
1	Застосування на національному рівні
З	Документ загального змісту
С	Документ, що регламентує склад з зміст земельно-кадастрової документації
О	Документ обов’язкового застосування
02	Порядковий номер документа
01	Ознаки версії документа
08	Рік затвердження документа

Нормативна та правова база у сфері державного земельного кадастру повинна бути створена за ієрархічним принципом і включати такі блоки:

1) за змістом:

- документи загального призначення;
- документи, які регламентують склад та зміст земельно-кадастрових робіт, отримання кадастрових даних, визначають базові набори кадастрових даних, структури метаданих та бази метаданих, іншої кадастрової інформації;
- документи, які регламентують порядок розроблення земельно-кадастрової документації, створення та надання кадастрової інформації, форми та порядок ведення Державного земельного кадастру, в тому числі автоматизованої системи;
- документи, що регламентують порядок реалізації земельно-кадастрової документації.

2) за призначенням:

- документи єдині для всіх рівнів регламентації розроблення і реалізації земельно-кадастрової документації, порядок ведення Державного земельного кадастру, в тому числі автоматизованої системи;
- документи із регламентації земельно-кадастрових робіт, розроблення і реалізації земельно-кадастрової документації, форми та порядок ведення державного земельного кадастру, в тому числі автоматизованої системи для місцевого рівня;
- документи із регламентації розроблення і реалізації земельно-кадастрової документації, форми та порядок ведення Державного земельного кадастру, в тому числі автоматизованої системи для загальнодержавного та регіонального рівня.

Для реалізації зазначених основних положень концепції ЄСНПА розроблено Галузеву програму створення єдиної системи нормативно-правових актів у сфері державного земельного кадастру (ГПЄСНПА ДЗК) для Держгеокадастру.

Отже, запровадження єдиної системи нормативно-правових сприятиме захисту прав власників земельних ділянок, підвищенню рівня довіри до державних кадастрових органів та створенню умов для раціонального використання землі. Це дозволить покращити якість управління земельними ресурсами на всіх рівнях, забезпечивши ефективний розвиток земельних відносин в Україні.

5. Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель.

Державний фонд документації із землеустрою формується на основі збирання, оброблення, обліку матеріалів в електронній формі, отриманих у результаті проведення землеустрою та оцінки земель незалежно від місця розташування земельних ділянок та форми власності на них, для використання їх органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Документація із землеустрою Державного фонду є державною власністю і не може передаватись у приватну власність. Доступ до матеріалів Державного фонду, що становлять державну таємницю, здійснюється відповідно до закону. Розробники документації із землеустрою зобов’язані безоплатно передавати копії матеріалів до Державного фонду і використання таких матеріалів дозволяється виключно з дотриманням вимог законодавства про авторські права. Постановою КМУ від 17 листопада 2004 року №1553 затверджено Положення про Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель. Юридичні та фізичні особи мають право користуватися матеріалами Державного фонду з дотриманням вимог ЗУ «Про землеустрій», інших законів України і Положення про Державний фонд документації із землеустрою.

При користуванні документацією з Державного фонду забороняється: копіювання матеріалів без відповідного дозволу; передача матеріалів/копій особам без спеціального дозволу або організаціям, які не мають належних умов для забезпечення її збереження.

Положення Про Державний фонд документації землеустрою та оцінки земель ***визначає порядок*** надходження, обліку, зберігання матеріалів Державного фонду

документації із землеустрою та оцінки земель, а також порядок передачі документації із землеустрою та оцінки земель розробниками такої документації до Державного фонду.

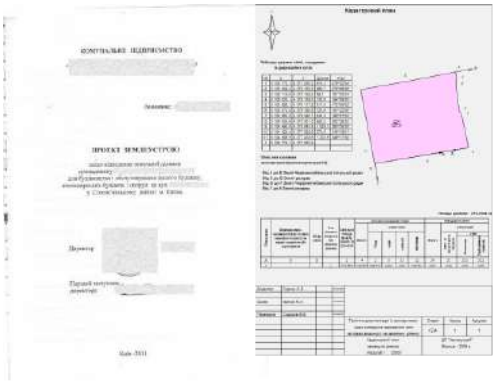

Документація із землеустрою та оцінки земель, включена до Державного фонду, є державною власністю і не може передаватись у приватну власність.

Як отримати копію матеріалів Державного фонду документації із землеустрою?

У переліку документації із землеустрою, що оприлюднений на офіційному вебсайті Держгеокадастру в електронному вигляді знайти код та назву запитуваної документацію із землеустрою, що включена до Державного фонду документації із землеустрою. Заповнити запит у центрі надання адміністративних послуг або на вебресурсі Держгеокадастру, у запиті необхідно зазначити код та назву документації із землеустрою, та отримати результати розгляду запиту на зазначену в запиті електронну адресу.

Нормативні документи, що регулюють надання послуги:

- ✓ Закон України "Про землеустрій" Статті 32, 33
- ✓ Постанова КМУ від 17.11.2004 №1553 "Про затвердження Положення про Державний фонд документації із землеустрою" Пункт 7
- ✓ Розпорядження КМУ від 16.05.2014 №523-р "Деякі питання надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через центри надання адміністративних послуг" Додаток

Структура Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель:

- ✓ Головний фонд документації із землеустрою та оцінки земель;
- ✓ Регіональний фонд документації із землеустрою та оцінки земель;
- ✓ Місцеві фонди документації із землеустрою та оцінки земель.

Головний фонд створюється, формується і ведеться Держгеокадастром. Головний фонд призначений для обліку і збереження документації із землеустрою та оцінки земель, проведеного на загальнодержавному рівні, та централізованого обліку відомостей про документи регіональних і місцевих фондів.

Регіональний фонд створюється, формується і ведеться головними управліннями Держгеокадастру в областях та м. Києві. Регіональний фонд призначений для обліку і збереження документації із землеустрою та оцінки земель, проведеного на регіональному рівні, та обліку відомостей про документи місцевих фондів.

Місцевий фонд створюється, формується і ведеться територіальними органами Держгеокадастру, що проводять свою діяльність на районному (міському) рівні. Місцевий фонд призначений для обліку та зберігання документації із землеустрою та оцінки земель, проведеного на місцевому рівні.

Для формування Державного фонду Держгеокадастр або визначені ним державні підприємства, що належать до сфери його управління, забезпечують:

- ✓ організацію надходження, облік та зберігання документації із землеустрою та оцінки земель;
- ✓ ведення централізованого обліку відомостей про документи Державного фонду;
- ✓ методичну координацію роботи із створення та забезпечення ефективного функціонування регіональних і місцевих фондів;
- ✓ надання користувачам інформації, що міститься в документації із землеустрою та оцінки земель;
- ✓ створення та супровід програмного забезпечення, необхідного для обліку, зберігання та опрацювання матеріалів Державного фонду.

Для формування регіональних і місцевих фондів територіальні органи Держгеокадастру забезпечують:

- ✓ організацію надходження документації із землеустрою та оцінки земель, її облік та зберігання;

- ✓ надання інформації щодо наявності документації із землеустрою та оцінки земель для централізованого її обліку;

- ✓ надання користувачам інформації, що міститься в документації із землеустрою та оцінки земель.

Порядок передачі документації до фонду

Термін

У місячний строк після затвердження документації.

Електронний підпис

Накладання КЕП сертифікованого інженера-землевпорядника

Канал передачі

Через електронний вебпортал Держгеокадастру або Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Дія)

п

Документація, розроблена до 2013 року без КЕП, може бути передана в електронній формі власником, користувачем, органом влади або особою, зазначеною на титульній сторінці.

У разі коли технічна документація із землеустрою щодо інвентаризації

земель розроблена у воєнний час з метою формування земельних ділянок для передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, її передача до місцевого фонду здійснюється безоплатно електронною поштою в електронні формі органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, які прийняли рішення про її затвердження, упродовж п'яти днів після її затвердження за заявою.

Технічні вимоги до електронних документів. Для забезпечення якості та сумісності електронні матеріали, що передаються до Державного фонду, повинні відповідати технічним стандартам. Це гарантує їх подальше ефективне використання та зберігання.

Формат зображення

Кольоровий, глибина кольору - не менше ніж 4 біти.

Формат та розмір файлу

Формат файлу PDF, розмір – не більше ніж 300 МБ.

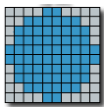

Роздільна здатність

300 точок на дюйм (dpi), для забезпечення чіткості.

Вимоги до тексту

Текст усіх матеріалів документації повинен бути розбірливим.

Процедури обліку та зберігання документації. Документація, що надійшла до Державного фонду, підлягає обов'язковому обліку за її видами у системі електронного документообігу Держгеокадастру. Упродовж *трьох робочих днів* з моменту надходження матеріали вносяться до системи.

Документація із землеустрою та оцінки земель надходить до Державного фонду в електронному вигляді *у вигляді затверджених схем, проектів, робочих проектів або технічної документації.*

Документація із землеустрою та оцінки земель, яка надійшла до Державного фонду в електронній формі, *підлягає обліку за її видами в системі електронного документообігу Держгеокадастру*.

Облік документації із землеустрою та оцінки земель у місцевому фонді ведеться за адміністративними районами. Місцевий фонд *один раз на півріччя* надає регіональному фонду інформацію про наявність документації із землеустрою та оцінки земель у місцевому фонді.

Облік документації із землеустрою та оцінки земель у регіональному фонді ведеться по місту Києву. Для централізованого обліку регіональний фонд *щороку* надає Головному фонду інформацію про наявність документації із землеустрою та оцінки земель у регіональному фонді.

Документи Головного фонду зберігаються у *Держгеокадастрі або у визначеного Держгеокадастром державного підприємства*, що належить до сфери його управління, регіонального фонду -у головних управліннях Держгеокадастру в областях та м. Києві, місцевого фонду -у територіальних органах Держгеокадастру, що провадять свою діяльність на районному (міському) рівні.

Документи Державного фонду підлягають перетворенню *в електронну форму.*

Після перетворення документів Державного фонду в електронну форму такі документи Державного фонду підлягають знищенню відповідно до Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, затверджених Мін'юстом.

Матеріали Державного фонду в паперовій формі постійно *зберігаються у спеціально обладнаних приміщеннях* з дотриманням умов, які забезпечують їх схоронність та обмежений доступ, до моменту їх перетворення в електронну форму, а в електронній формі – постійно *у системі електронного документообігу Держгеокадастру*.

Для здійснення контролю наявності та фізичного стану документації із землеустрою та оцінки земель у паперовій формі *один раз на два роки проводиться її інвентаризація*.

Доступність та оприлюднення матеріалів Державного фонду.

Матеріали Державного фонду є відкритими для всіх заінтересованих юридичних та фізичних осіб (запитувачів), незалежно від того, стосуються їх ці матеріали чи ні.

Принцип Доступу. Доступ здійснюється без пояснення причини подання запиту на інформацію. Запитувачами є всі заінтересовані особи.

Оприлюднення. Наявні матеріали в електронній формі оприлюднюються на офіційному веб-сайті Держгеокадастру *після знеособлення персональних даних* фізичних осіб.

Надання за запитом. Якщо матеріали відсутні в електронній формі, вони перетворюються в електронну форму та надаються за запитом відповідно до ЗУ «Про доступ до публічної інформації» протягом п'яти робочих днів.

Перелік документів, що зберігається у Державному фонді, підлягає оприлюдненню на веб-сайті Держгеокадастру та на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних: https://land.gov.ua/derzhavnyi-fond-dokumentatsii-iz-zemleustroiu/

На рисунку 5 у вкладці Вінницька обл. представлено фрагмент Переліку документації із землеустрою та оцінки земель, що передані до Державного фонду у 2024 році за областями.

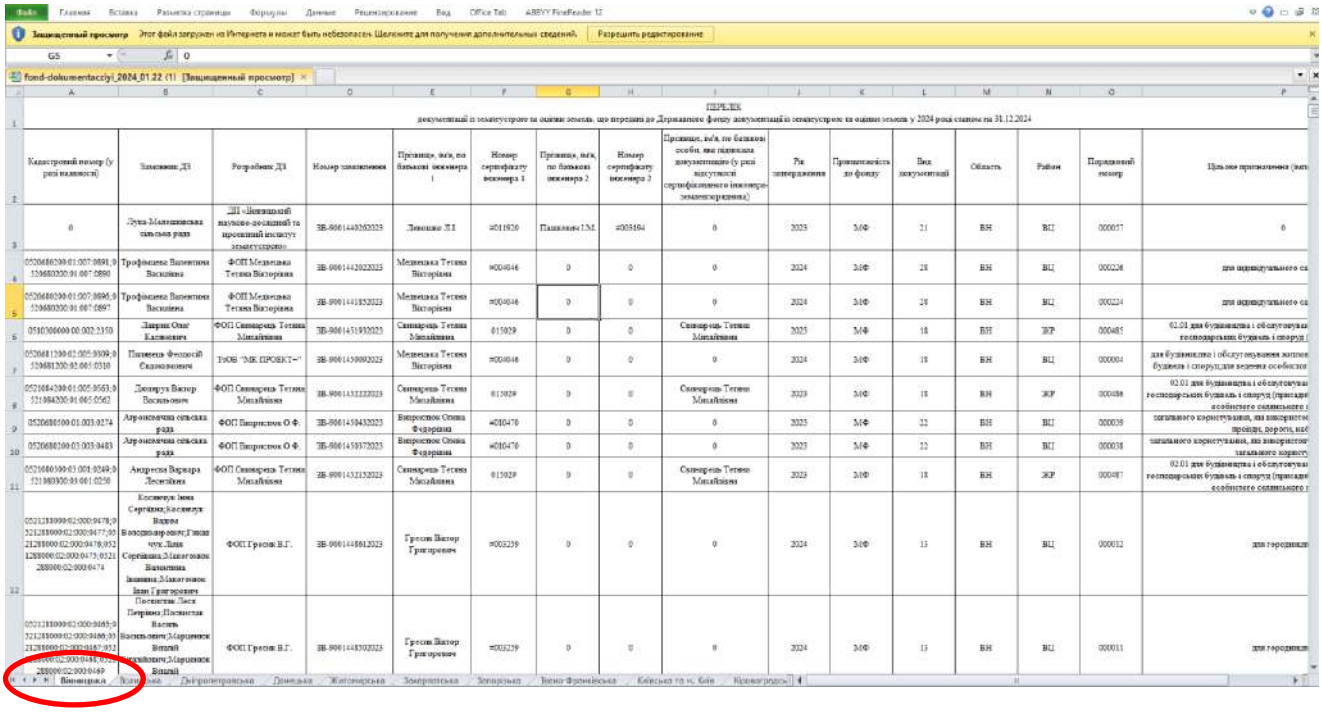

Рис. 5. Фрагмент Переліку документації із землеустрою Державного фонду.

Перелік за окремими областями документації Державного фонду також сформовано окремо у Головний фонд, Регіональний та Місцевий. Це, наприклад по Вінницькій області **наступні переліки:**

- перелік документації із землеустрою та оцінки земель головного фонду документації із землеустрою у Вінницькій області, яку передано до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель (рис.6);

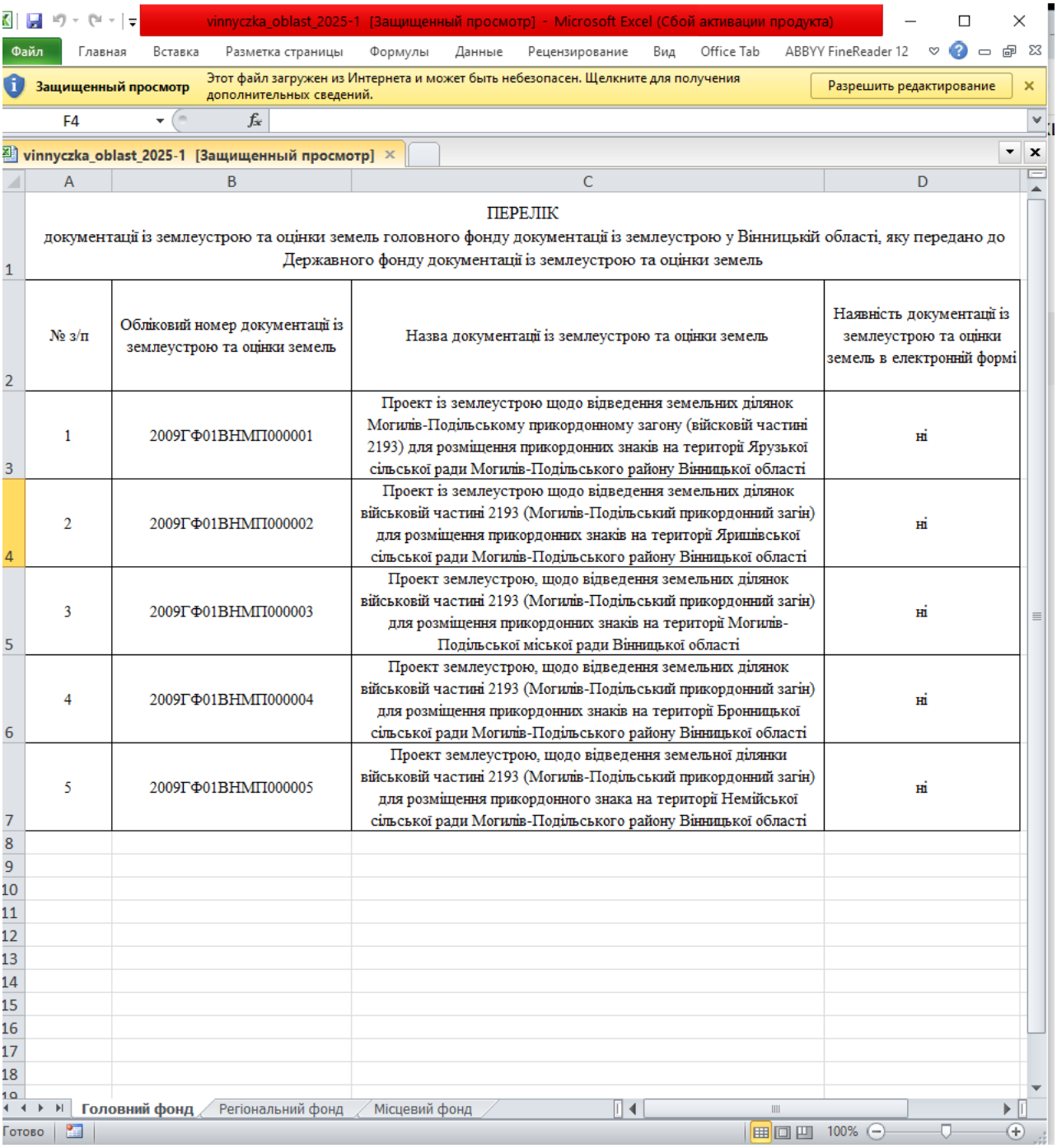

vinnyczka_oblast_2025-1 [Защищенный просмотр] - Microsoft Excel (Сбой активации продукта)

Файл | Главная | Вставка | Разметка страницы | Формулы | Данные | Рецензирование | Вид | Office Tab | ABBYY FineReader 12

Защищенный просмотр — Этот файл загружен из Интернета и может быть небезопасен. Щелкните для получения дополнительных сведений. — Разрешить редактирование

F4

vinnyczka_oblast_2025-1 [Защищенный просмотр]

ПЕРЕЛІК

документації із землеустрою та оцінки земель головного фонду документації із землеустрою у Вінницькій області, яку передано до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель

№ з/п	Обліковий номер документації із землеустрою та оцінки земель	Назва документації із землеустрою та оцінки земель	Наявність документації із землеустрою та оцінки земель в електронній формі
1	2009ГФ01ВНМП000001	Проект із землеустрою щодо відведення земельних ділянок Могилів-Подільському прикордонному загону (військовій частині 2193) для розміщення прикордонних знаків на території Ярузької сільської ради Могилів-Подільського району Вінницької області	ні
2	2009ГФ01ВНМП000002	Проект із землеустрою щодо відведення земельних ділянок військовій частині 2193 (Могилів-Подільський прикордонний загін) для розміщення прикордонних знаків на території Яришівської сільської ради Могилів-Подільського району Вінницької області	ні
3	2009ГФ01ВНМП000003	Проект землеустрою, щодо відведення земельних ділянок військовій частині 2193 (Могилів-Подільський прикордонний загін) для розміщення прикордонних знаків на території Могилів-Подільської міської ради Вінницької області	ні
4	2009ГФ01ВНМП000004	Проект землеустрою, щодо відведення земельних ділянок військовій частині 2193 (Могилів-Подільський прикордонний загін) для розміщення прикордонних знаків на території Бронницької сільської ради Могилів-Подільського району Вінницької області	ні
5	2009ГФ01ВНМП000005	Проект землеустрою, щодо відведення земельної ділянки військовій частині 2193 (Могилів-Подільський прикордонний загін) для розміщення прикордонного знака на території Немійської сільської ради Могилів-Подільського району Вінницької області	ні

Головний фонд | Регіональний фонд | Місцевий фонд

Готово — 100%

Рис. 6. Переліку документації із землеустрою Державного фонду (Головного фонду) у Вінницькій області.

- перелік документації із землеустрою та оцінки земель регіонального фонду документації із землеустрою у Вінницькій області, яку передано до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель (рис.7);

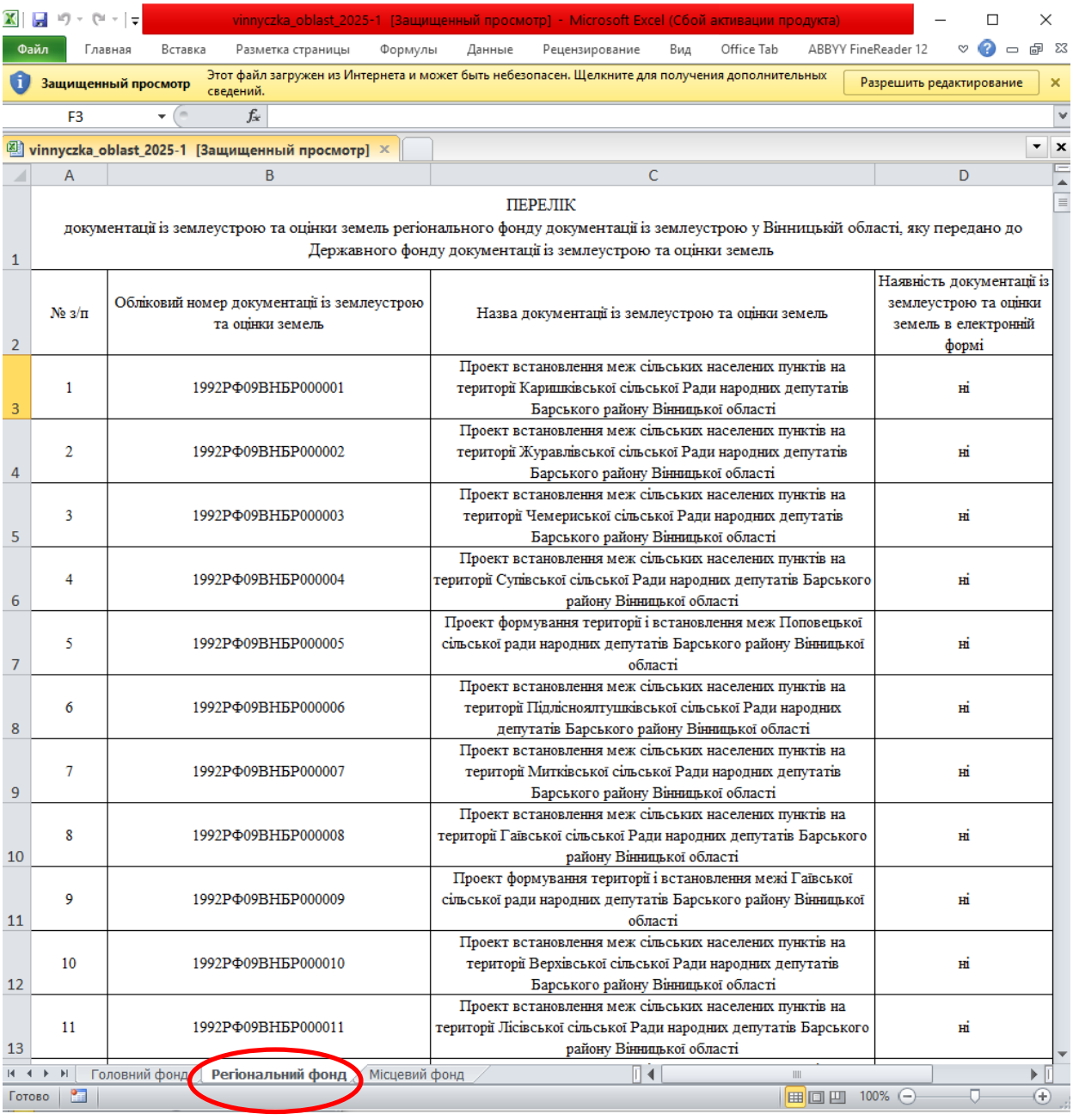

vinnyczka_oblast_2025-1 [Защищенный просмотр] - Microsoft Excel (Сбой активации продукта)

Файл | Главная | Вставка | Разметка страницы | Формулы | Данные | Рецензирование | Вид | Office Tab | ABBYY FineReader 12

Защищенный просмотр — Этот файл загружен из Интернета и может быть небезопасен. Щелкните для получения дополнительных сведений. Разрешить редактирование

F3

vinnyczka_oblast_2025-1 [Защищенный просмотр]

ПЕРЕЛІК

документації із землеустрою та оцінки земель регіонального фонду документації із землеустрою у Вінницькій області, яку передано до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель

№ з/п	Обліковий номер документації із землеустрою та оцінки земель	Назва документації із землеустрою та оцінки земель	Наявність документації із землеустрою та оцінки земель в електронній формі
1	1992РФ09ВНБР000001	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Каришківської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
2	1992РФ09ВНБР000002	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Журавлівської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
3	1992РФ09ВНБР000003	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Чемериської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
4	1992РФ09ВНБР000004	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Супівської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
5	1992РФ09ВНБР000005	Проект формування території і встановлення меж Поповецької сільської ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
6	1992РФ09ВНБР000006	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Підлісноялтушківської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
7	1992РФ09ВНБР000007	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Митківської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
8	1992РФ09ВНБР000008	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Гаївської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
9	1992РФ09ВНБР000009	Проект формування території і встановлення межі Гаївської сільської ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
10	1992РФ09ВНБР000010	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Верхівської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні
11	1992РФ09ВНБР000011	Проект встановлення меж сільських населених пунктів на території Лісівської сільської Ради народних депутатів Барського району Вінницької області	ні

Головний фонд | Регіональний фонд | Місцевий фонд

Готово 100%

Рис. 7. Переліку документації із землеустрою Державного фонду (Регіонального фонду) у Вінницькій області.

- документації із землеустрою та оцінки земель місцевого фонду документації із землеустрою у Вінницькій області, яку передано до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель (рис. 8).

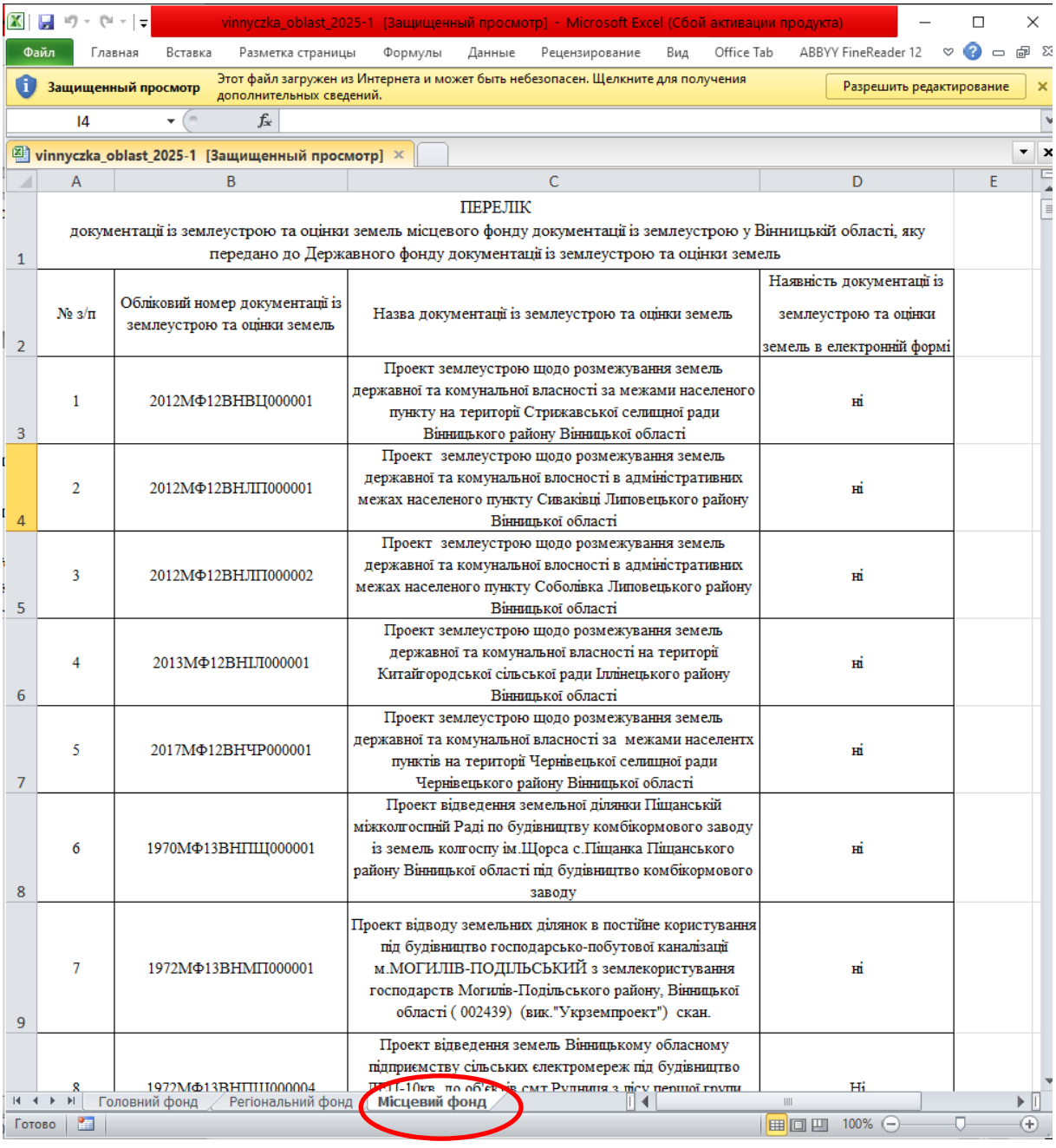

ПЕРЕЛІК
документації із землеустрою та оцінки земель місцевого фонду документації із землеустрою у Вінницькій області, яку передано до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель

№ з/п	Обліковий номер документації із землеустрою та оцінки земель	Назва документації із землеустрою та оцінки земель	Наявність документації із землеустрою та оцінки земель в електронній формі
1	2012МФ12ВНВЦ000001	Проект землеустрою щодо розмежування земель державної та комунальної власності за межами населеного пункту на території Стрижавської селищної ради Вінницького району Вінницької області	ні
2	2012МФ12ВНЛП000001	Проект землеустрою щодо розмежування земель державної та комунальної власності в адміністративних межах населеного пункту Сиваківці Липовецького району Вінницької області	ні
3	2012МФ12ВНЛП000002	Проект землеустрою щодо розмежування земель державної та комунальної власності в адміністративних межах населеного пункту Соболівка Липовецького району Вінницької області	ні
4	2013МФ12ВНІЛ000001	Проект землеустрою щодо розмежування земель державної та комунальної власності на території Китайгородської сільської ради Іллінецького району Вінницької області	ні
5	2017МФ12ВНЧР000001	Проект землеустрою щодо розмежування земель державної та комунальної власності за межами населентх пунктів на території Чернівецької селищної ради Чернівецького району Вінницької області	ні
6	1970МФ13ВНПЩ000001	Проект відведення земельної ділянки Піщанській міжколгоспній Раді по будівництву комбікормового заводу із земель колгоспу ім.Щорса с.Піщанка Піщанського району Вінницької області під будівництво комбікормового заводу	ні
7	1972МФ13ВНМП000001	Проект відводу земельних ділянок в постійне користування під будівництво господарсько-побутової каналізації м.МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКИЙ з землекористування господарств Могилів-Подільського району, Вінницької області (002439) (вик."Укрземпроект") скан.	ні
8	1972МФ13ВНПШ000004	Проект відведення земель Вінницькому обласному підприємству сільських електромереж під будівництво [illegible]	Ні

Рис. 8. Переліку документації із землеустрою Державного фонду (Місцевого фонду) у Вінницькій області.

Формування запиту та отримання документації із землеустрою (матеріали), що включена до Державного фонду документації із землеустрою.

В електронному кабінеті «Е-сервіси» можна сформувати запит на отримання документації із землеустрою (матеріали), що включена до Державного фонду із землеустрою.

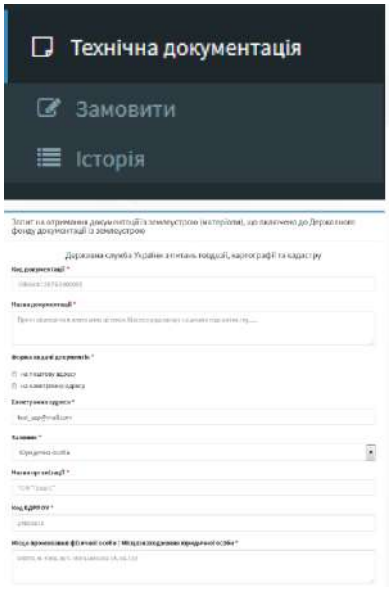

Для цього необхідно здійснити ідентифікацію у особистому електронному кабінеті «Е-сервіси», перейти у розділ «Технічна документація» та обрати «Замовити».

Далі необхідно уважно та достовірно заповнити поля форми для запиту на отримання документації із землеустрою (матеріали), що включена до Державного фонду із землеустрою, надати згоду на обробку персональних даних, підтвердити відповідальність за повноту та достовірність зазначеної у формі інформації, ввести захисний код та натиснути кнопку «Відправити».

Для коректного формування запиту, необхідно вказати код та найменування документації із землеустрою.

Сформульований запит буде відображений у робочому вікні. Необхідно ще раз перевірити усю заповнену інформацію та підписати запит особистим електронним цифровим підписом (ЕЦП). Для цього обираємо акредитований центр сертифікації ключів, що надав нам ЕЦП, за допомогою кнопки «Оберіть файл» вказуємо шлях до нашого ЕЦП, вводимо особистий пароль ЕЦП та натискаємо кнопку «Підписати» (рис. 9).

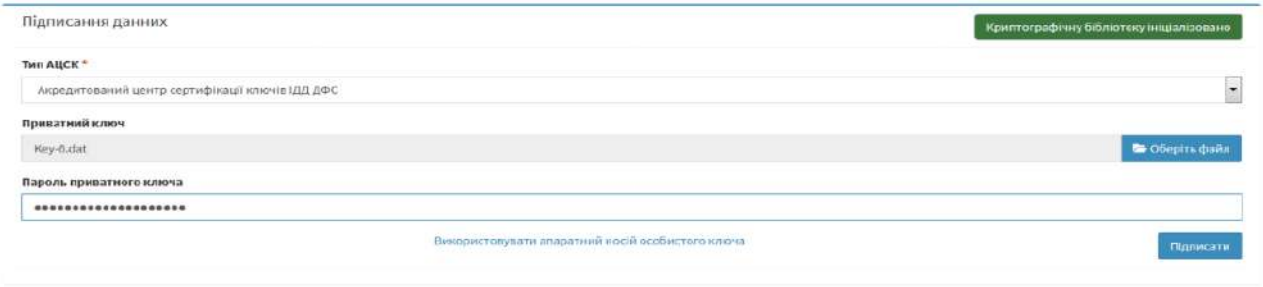

На екрані з’явиться інформаційне повідомлення про успішне формування запиту.

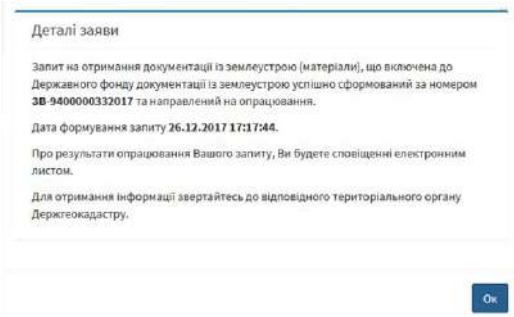

Рис. 9. Формування запиту документації із землеустрою.

Як дізнатися код та найменування документації із землеустрою (матеріали), що включена до Державного фонду документації із землеустрою.

Інформація про код та найменування документації із землеустрою (матеріали), що включена до Державного фонду документації із землеустрою опублікована на офіційному веб-ресурсі Держгеокадастру у розділі «Напрями діяльності» - «Землеустрій та охорона земель» – «Державний документації із землеустрою» – «Пов'язані матеріали» (рис.10) за посиланням: https://land.gov.ua/derzhavnyi-fond-dokumentatsii-iz-zemleustroiu/

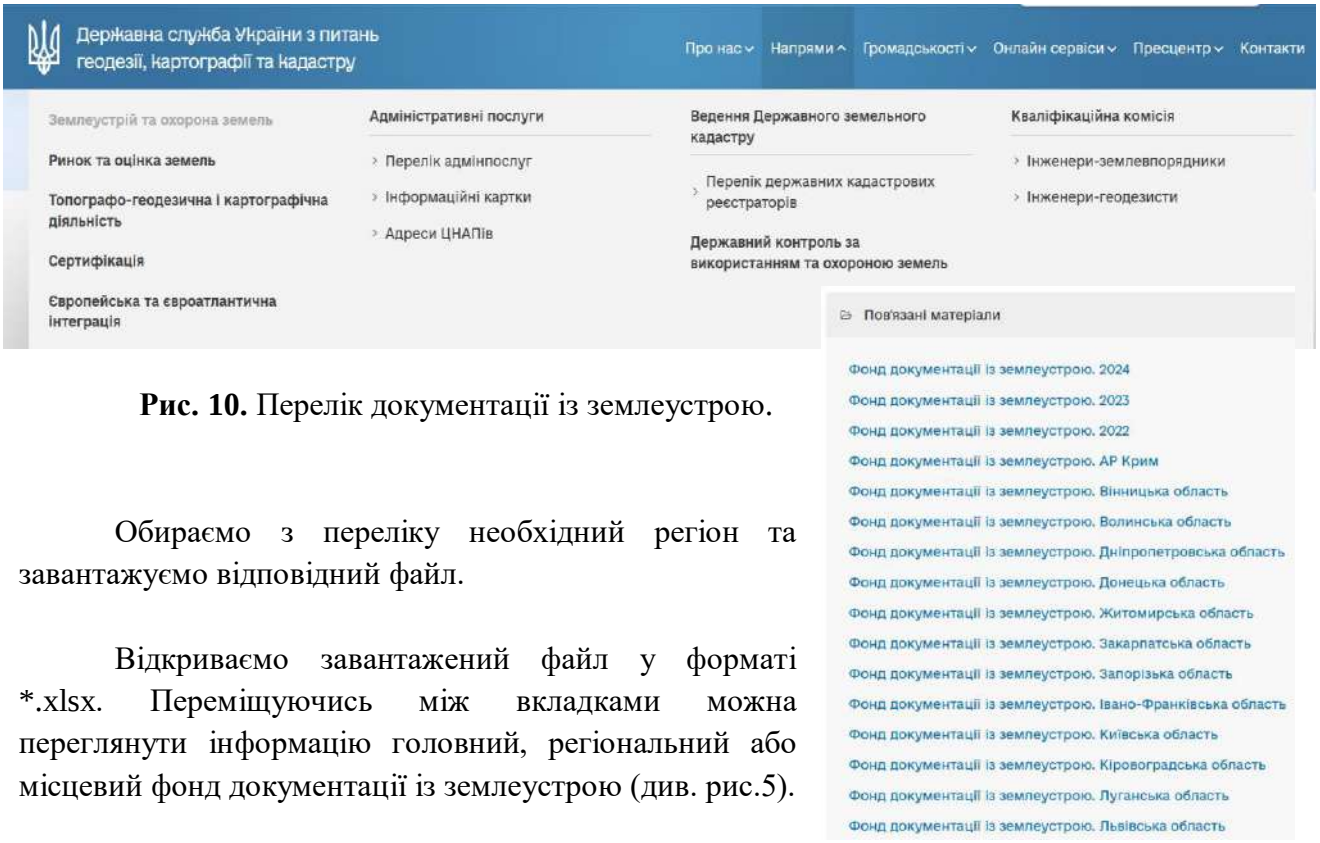

Рис. 10. Перелік документації із землеустрою.

Обираємо з переліку необхідний регіон та завантажуємо відповідний файл.

Відкриваємо завантажений файл у форматі *.xlsx. Переміщуючись між вкладками можна переглянути інформацію головний, регіональний або місцевий фонд документації із землеустрою (див. рис.5).

Кабінет Міністрів України прийняв постанову від 8 квітня 2025 р. № 394 «Деякі питання захисту інтересів власників земельних ділянок та застосування адміністративної процедури у сфері земельних відносин», розроблену Держгеокадастром. Постанова набрала чинності 11 квітня 2025 року.

Постановою передбачено, що ***у разі коли документація із землеустрою та оцінки земель була розроблена та затверджена до 2013 року***, проте не передана до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель та на яку не накладено кваліфікований електронний підпис сертифікованого інженера-землевпорядника, відповідального за якість робіт, ***її передача може здійснюватися*** безоплатно в електронній формі за заявою не тільки особою, що зазначена на титульній сторінці документації із землеустрою та оцінки земель, як це було досі, а й власником (спадкоємцем, правонаступником), ***користувачем об'єкта нерухомого майна***, органом виконавчої влади, органом місцевого самоврядування, який здійснив передачу земельної ділянки у власність або в користування.

Прийняття постанови забезпечить додаткове наповнення Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель документацією із землеустрою, яка була

розроблена та затверджена до 2013 року, а також сприятиме вирішенню спірних питань щодо меж земельних ділянок та їх правового статусу.

Крім того, цією постановою встановлено, що на період дії правового режиму воєнного стану матеріали Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель ***надаються запитувачам без відомостей про координати поворотних точок меж об'єктів*** Державного земельного кадастру та не оприлюднюються в електронному вигляді на офіційному веб-сайті Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру.

Контрольні запитання:

1. Яка основна мета створення Єдиної системи нормативно-правових актів у сфері землеустрою (ЄСНПАЗ)?
2. На яких принципах має ґрунтуватися комплекс стандартів у сфері землеустрою?
3. Які нормативні акти складають правову основу стандартизації у сфері сталого землекористування?
4. На які групи за змістом поділяють нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою?
5. Назвіть головну мету нормування у сфері землеустрою?
6. Які основні завдання Галузевої програми нормування у сфері землеустрою?
7. Які принципи створення нормативно-правової бази охорони земель?
8. Яка мета створення концепції системи стандартизації та нормування у сфері охорони земель (ССНОЗ)?
9. Які вам відомі законодавчі та нормативні документи, що забезпечують стандартизацію державного земельного кадастру?
10. Як отримати копію матеріалів Державного фонду документації із землеустрою?
11. Яка структура Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель?

Семінарська робота №2. НОРМУВАННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ У ЗЕМЛЕУСТРОЇ.

Завдання:

- ✓ Кожне питання (обрати на вибір) семінару повинно мати презентацію та супроводжуватися доповіддю
- ✓ Виступ на семінарському занятті повинен розкривати сутнісні аспекти та мати дискусійні питання для обговорення

Питання семінару:

1. Концепції нормативно правових актів в галузі як методична їх систематизація.
2. Сутність і зміст систематизації нормативно-правових актів охорони земель.
3. Галузева програма стандартизації та нормування охорони земель.
4. Особливості та відмінності Концепції Єдиної системи нормативно-правових актів у сфері ДЗК.
5. Нормативно-правове забезпечення управління земельними ресурсами територіальних громад.
6. Межі повноважень органів місцевого самоврядування щодо прийняття нормативно-правових актів у сфері земельних відносин.
7. Дослідження напрямів розробки землевпорядної документації з урахуванням сучасних нормативно-правових вимог.
8. Нормативно-правові акти у сфері землеустрою.
9. Нормативно-правові акти у сфері кадастру.
10. Нормативно-правове регулювання використання земельної ділянки .
11. Нормативно-правовий механізм управління в сфері землеустрою.
12. Державний Картографо-геодезичний фонд України
13. Нормативне забезпечення із геодезичного супроводу будівельних об’єктів.
14. Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель.
15. Державний реєстр сертифікованих інженерів-землевпорядників.
16. Відповідальність за порушення законодавства у сфері землеустрою.

Рекомендована література: [1, 3-5, 9-14, 26-32, 51-89]

ТЕМА 5. МІЖНАРОДНІ, ЄВРОПЕЙСЬКІ, НАЦІОНАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ СИСТЕМИ СТАНДАРТІВ.

Тематичний план:

1. Система міжнародних стандартів якості продукції ISO 9000 і ISO 10 000
2. Система міжнародних стандартів з екологічного менеджменту ISO 14000
3. Європейські стандарти серії EN 29000 і EN 45000
4. Стандарти INSPIRE та OGC для роботи з геопросторовими даними.
5. Національні та галузеві системи стандартів.
6. Національний фонд нормативних документів.

Контрольні запитання.

Теми семінарських робіт.

1. Система міжнародних стандартів якості продукції ISO 9000 і ISO 10 000

Міжнародними стандартами з *якості* є стандарти ISO серії 9000 і 10000, а з *охорони навколишнього середовища* – ISO серії 14000.

Міжнародні стандарти ISO серії 9000 визначають розроблення, впровадження та функціонування систем якості.

Стандарти ISO серії 9000 було розроблено технічним комітетом ISO/TC 176 як результат узагальнення набутого національного досвіду різних країн щодо розроблення, впровадження та функціонування систем якості. На рисунку 11 представлено фрагмент сайту ISO/TC 176 та його URL-адреса.

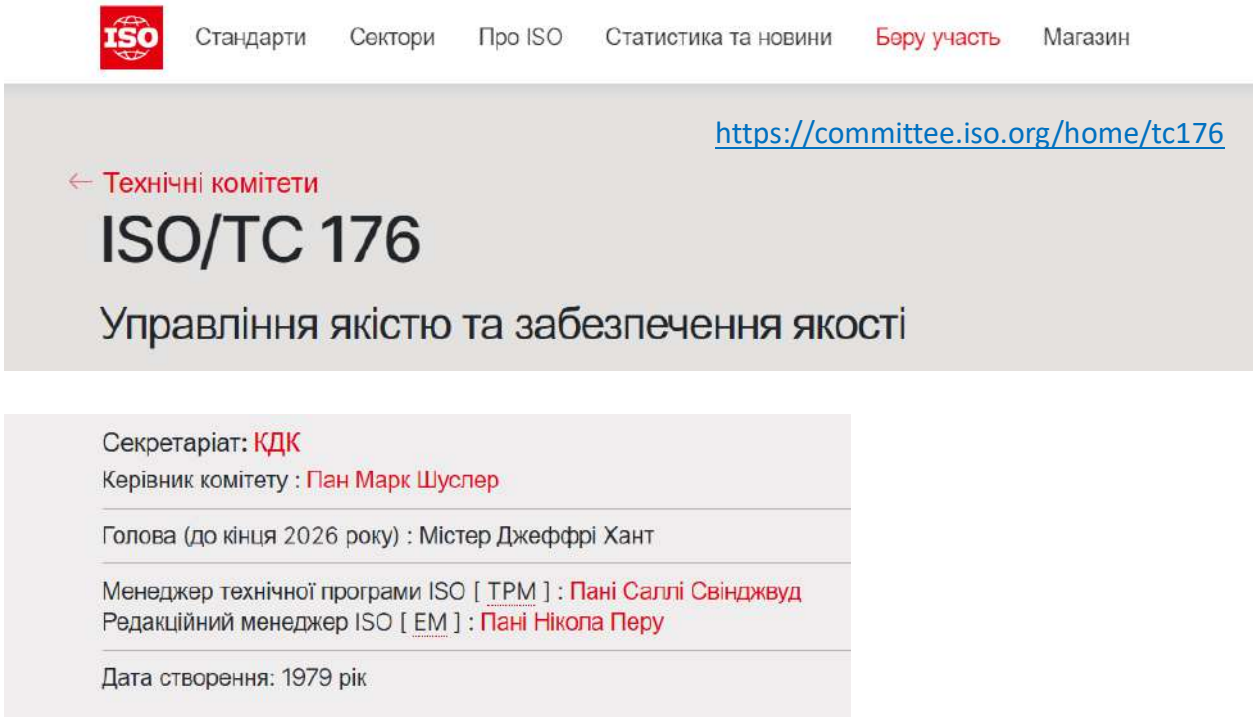

Рис. 11. Фрагмент сайту технічного комітету ISO/TC 176 та його URL-адреса.

Комітет керувався попередніми розробками Британського інституту стандартів, що знайшли своє відображення в Британському стандарті BS 5750.

Стандарти серії ISO 9000, прийняті більш ніж 90 країнами світу як національні, застосовуються до будь-яких підприємств, незалежно від їх розміру, форм власності та сфери діяльності.

Мета серії стандартів ISO 9000 — стабільне функціонування документованої системи менеджменту якості підприємства-постачальника. Вихідна спрямованість стандартів серії ISO 9000 спрямована на відносини між компаніями у формі споживач/постачальник. З прийняттям у 2000 році чергової версії стандартів ISO серії 9000 більша увага стала приділятися здібностям організації задовольняти вимоги всіх зацікавлених сторін: власників, співробітників, суспільства, споживачів, постачальників. ISO 9004 робить акцент на досягнення сталого успіху.

Значення серії 9000: Стандарти допомагають підприємствам формалізувати їх систему менеджменту, вводячи, зокрема, такі системоутворюючі поняття, як внутрішній аудит, процесний підхід, коригувальні та запобіжні дії.

Стандарт ISO 9000 є фундаментальним, прийняті в ньому терміни і визначення використовуються у всіх стандартах серії 9000. Цей стандарт закладає основу для розуміння базових елементів системи менеджменту якості згідно зі стандартами ISO.

Сертифікат відповідності вимогам ISO 9001 необхідний підприємствам:

- ✓ працюючим на таких ринках або з такими замовниками, які вимагають наявності такого сертифіката;
- ✓ працюючим у секторах економіки, державно або корпоративно регульованих таким чином, що наявність сертифіката відповідності ISO 9001 є обов'язковим;
- ✓ для членства в партнерствах, організаціях, де сертифікат ISO — необхідна умова для вступу;
- ✓ для розширення конкурентних переваг компанії в умовах сучасних ринків;
- ✓ бажаючим підтвердити впроваджену систему менеджменту, спрямовану на безперервну оптимізацію товарів і послуг підприємства;
- ✓ для експорту на ринки Європи та інших країн;
- ✓ незалежна оцінка відповідності стандартам якості, прийнятим в світі.

Версії стандарту ISO 9000

Серія стандартів ISO 9000 неодноразово переглядалася:

- ✓ перша версія була підготовлена в 1987 році;
- ✓ друга версія випущена в 1994 році і була уточненою версією 1987 року.
- ✓ третя версія розроблена у 2000 році шляхом радикального перегляду версії 1994 роки;
- ✓ четверта версія стандарту вийшла роз'єднано: в 2005 році був випущений стандарт ISO 9000: 2005, в 2008 і 2009 роках — стандарти ISO 9001 та 9004. Попри очікуваний повний перегляд версії 2000 року, Технічний комітет 176 Міжнародної організації зі стандартизації вирішив обмежитися «косметичними» правками — виправленням неточностей і різночитань.
- ✓ п'ята версія ISO 9001 була випущена 23.09.2015 спільно з ISO 9000.

ISO 9000. Системи управління якістю. Основні положення та словник. Стандарт розроблений Технічним комітетом ISO/TC 176 «Управління якістю і забезпечення якості»,

Підкомітетом SC 1 «Поняття та термінологія». Цей стандарт описує основні положення систем управління якістю, які є предметом стандартів серії ISO 9000, і визначає відповідні терміни.

Дію цього стандарту поширюють на:

- ✓ організації, що прагнуть досягнути переваги завдяки впровадженню системи управління якістю;
- ✓ організації, що прагнуть отримати впевненість у тому, що їхні постачальники виконуватимуть їхні вимоги до продукції;
- ✓ замовників продукції; усі сторони, зацікавлені в єдиному розумінні термінології, яку використовують у сфері управління якістю;
- ✓ усі сторони, що здійснюють оцінювання або аудит системи управління якістю на відповідність вимогам ISO 9001;
- ✓ осіб, які проводять консультації або підготовку з питань системи управління якістю, прийнятної для цієї організації;
- ✓ розробників відповідних стандартів

ISO 9001. Системи управління якістю. Вимоги. Стандарт розроблений Технічним комітетом ISO/TC 176 «Управління якістю і забезпечення якості».

Стандарт містить вимоги до систем управління якістю, спрямовані на забезпечення якості і підвищення вимог споживача. На відміну від попереднього нове видання ISO 9001 та ISO 9004 утворює узгоджену пару стандартів з управління якістю.

ISO 9004. Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності. Стандарт розроблений Технічним комітетом, ISO/TC 176 «Управління якістю і забезпечення якості», Підкомітетом SC 2 «Системи якості».

Цей стандарт містить настанови, які виходять за межі вимог, наведених в ISO 9001, призначений для того, щоб одночасно враховувати результативність та ефективність системи управління якістю, і, таким чином, потенційні можливості поліпшення показників діяльності організації. Порівняно з ISO 9001, цілі, пов′язані із забезпеченням інтересів замовників і з якістю продукції.

Вибір та застосування стандартів.

Стандарти ISO серії 9000 передбачають застосування систем якості у чотирьох ситуаціях: отримання вказівок щодо управління якістю; контракт між першою та другою сторонами (постачальник – споживач); затвердження або реєстрація, що їх проводить друга сторона; сертифікація або реєстрація, що їх проводить третя (незалежна) сторона.

Організація-постачальник має встановити і підтримувати таку систему якості, яка б передбачала всі ситуації, з якими може зіткнутися організація.

До стандарту ISO 9000 слід звертатися кожній організації, що має на мір створити та впровадити систему якості.

До стандарту ISO 9001 слід звертатися і застосовувати його постачальнику у разі потреби довести свою здатність управляти процесом як проектування, так і виробництва продукції, що відповідає усім вимогам – задоволення вимог споживача.

До стандарту ISO 9004 слід звертатися будь-якій організації, що має намір розробити та запровадити систему якості. Для того щоб відповідати своєму призначенню,

організація має забезпечити керованість технічними, адміністративними і людськими чинниками, що впливають на якість продукції.

ISO/TC 176 підготовлено та опубліковано стандарти ISO серії 10000, що містять настанови щодо перевірки системи якості, кваліфікаційні вимоги до експертів-аудиторів з перевірки системи якості, керування програмою перевірки якості.

Стандарти ISO 10000, які підтримують серію ISO 9000, включають:

ISO 10001 Управління якістю – Задоволеність споживачів – Рекомендації щодо кодексів поведінки для організацій

ISO 10002 Управління якістю – Задоволеність клієнтів – Рекомендації щодо розгляду скарг в організаціях

ISO 10003 Управління якістю – Задоволеність споживачів – Рекомендації щодо вирішення спорів поза межами організацій

ISO 10004 Управління якістю – Задоволеність споживачів – Рекомендації щодо моніторингу та вимірювання

ISO 10005 Системи управління якістю – Рекомендації щодо планів якості

ISO 10006 « Системи управління якістю» – Рекомендації щодо управління якістю в проектах

ISO 10007 Системи управління якістю – Рекомендації щодо управління конфігурацією

ISO 10008 Управління якістю – Задоволеність клієнтів – Рекомендації щодо електронних комерційних транзакцій між бізнесом і споживачем

ISO 10012 Системи управління вимірюваннями – Вимоги до процесів вимірювання та вимірювального обладнання

ISO 10013 Керівні принципи для систем управління якістю – Керівництво щодо документованої інформації

ISO 10014 «Управління якістю – Керівництво для реалізації фінансових та економічних переваг».

ISO 10015 Управління якістю – Рекомендації щодо управління компетентністю та навчання розвитку персоналу

ISO 10017 Керівництво щодо статистичних методів для ISO 9001

ISO 10018 Управління якістю – Рекомендації щодо залучення та компетентності людей

ISO 10019 Керівництво щодо відбору консультантів із системи управління якістю та використання їхніх послуг

ISO 19011 Керівництво щодо аудиту систем менеджменту

2. Система міжнародних стандартів з екологічного менеджменту ISO 14000

Мета розробки міжнародних стандартів менеджменту навколишнього середовища полягає в оцінюванні й поліпшенні екологічних характеристик діяльності промисловості підприємств та створенні умов для надання населенню екологічної інформації. Впровадження систем менеджменту навколишнього середовища сприяє постійному поліпшенню екологічних характеристик діяльності підприємств шляхом:

- ✓ розробки та реалізації екологічної політики й екологічних програм;

- ✓ періодичного об'єктивного й систематизованого оцінювання параметрів діяльності всіх підрозділів підприємства;
- ✓ надання населенню екологічної інформації про підприємство.

В європейських державах робота з розробки стандарту менеджменту навколишнього середовища ведеться з початку 1990-х рр. У рамках розробки підходів до створення та зміцнення єдиного європейського ринку Європейське співтовариство прагне створити жорстку систему екологічного законодавства і контролю за виконанням його вимог.

Одним із лідерів апробації нових ринкових інструментів менеджменту навколишнього середовища є Великобританія, де в 1992 р. був прийнятий Стандарт у галузі систем менеджменту навколишнього середовища BS 7750 (BS – British Standard). Він не визначає вимог до природоохоронної діяльності підприємства, але містить рекомендації, корисні для створення ефективної системи менеджменту навколишнього середовища, для розвитку ініціативного екологічного аудиту, що має позначитись на поліпшенні екологічних характеристик діяльності організації в цілому. Пізніше BS 7750 став основою для підготовки міжнародних документів.

Основним предметом ISO 14000 є система менеджменту навколишнього середовища. Типові положення цих стандартів полягають у тому, що в організації мають бути введені й дотримуватися певні процедури, мають бути підготовлені певні документи та призначені відповідальні за певні галузі екологічно значущої діяльності.

В Україні прийняті нормативні документи, що є перекладами відповідних стандартів ISO 14000 :

- ✓ ISO 14001 «Системи управління навколишнім середовищем. Вимоги і керівництво щодо застосування».
- ✓ ISO 14004 «Системи управління навколишнім середовищем. Керівництво за принципами організації і методами забезпечення функціонування».
- ✓ ISO 14010 «Керівництво щодо екологічного аудиту. Основні принципи ISO 1401 і екологічний аудит. Аудит системи екологічного управління».
- ✓ ISO 14012 «Екологічний аудит. Кваліфікаційні вимоги до екологів–аудиторів».

Основний документ серії – ISO 14001 – не містить жодних абсолютних вимог до дії організації на навколишнє середовище за винятком того, що організація в спеціальному документі має оголосити про своє прагнення відповідати національним стандартам.

Рішення про розробку ISO 14000 стало результатом Уругвайського раунду переговорів за Всесвітньою торговою угодою та зустрічі на вищому рівні з навколишнього середовища й розвитку в Ріо-де-Жанейро в 1992 р. Стандарти 14000 розробляє технічний комітет 207 (ТС 207) Міжнародної організації зі стандартизації (ISO 180) з урахуванням міжнародних стандартів із систем менеджменту якості продукції (ISO 9000), що вже зарекомендували себе і відповідно до яких зараз сертифіковано понад 70 000 підприємств і компаній по всьому світу.

Система стандартів ISO 14000 забезпечує зменшення несприятливого впливу на навколишнє середовище на двох рівнях:

1. Організаційному – через поліпшення екологічної «поведінки» корпорацій.

2. Національному – через створення істотного доповнення до національної нормативної бази і компонента державної, екологічної політики.

Документи, що входять в систему, можна умовно поділити на три основні групи:

- ✓ принципи створення та використання систем менеджменту навколишнього середовища;
- ✓ інструменти екологічного контролю й оцінювання;
- ✓ стандарти, орієнтовані на продукцію.

ISO 14001 «Специфікації і керівництво щодо використання систем менеджменту навколишнього середовища».

ISO 14004 містить розгорнуте керівництво щодо створення системи менеджменту навколишнього середовища.

Серія документів 14010 визначає принципи аудиту системи.

Серія 14040 визначає методологію «оцінювання життєвого циклу», яка може використовуватися при оцінюванні екологічних дій, пов'язаних з продукцією організації.

Офіційно стандарти ISO 14000 є добровільними.

Вони не замінюють законодавчих вимог, а забезпечують систему визначення того, яким чином компанія впливає на навколишнє середовище і як виконуються вимоги законодавства. Організація може використовувати стандарти ISO 14000 для внутрішніх потреб, наприклад, як модель системи менеджменту навколишнього середовища або формат внутрішнього аудиту цієї системи.

Стандарти серії ISO 14001

У 1993 р. в результаті всесвітнього успіху ISO 9000 між Європейським комітетом зі стандартизації (CEN) і Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) був укладений договір, що стосується спільної розробки стандартів екологічного менеджменту. BSI (British Standards Institution) опублікувала три проекти міжнародних стандартів, щоб розпочати процес розробки міжнародного стандарту систем екологічного менеджменту:

1. ISO 14000 «Системи управління навколишнім середовищем. Загальне керівництво за принципами, системами і технічною підтримкою» (який пізніше став називатися ISO 14004).
2. ISO 14001 «Системи управління навколишнім середовищем. Вимоги і керівництво щодо застосування».
3. ISO 14040 «Оцінка життєвого циклу. Загальні принципи і методи».

Кай-Уве Кайзер - експерт DQS з управління навколишнім середовищем (23 травня 2024 р.) залишив повідомлення, що очікується перегляд ISO 14001. Що саме буде змінено, переглянуто можна ознайомитися за посиланням https://www.dqsglobal.com/uk-ua/navchajtesya/blog/pereglyad-iso-14001

Як ISO 14001, так і ISO 14004 набули статусу проекту міжнародного стандарту в Осло, в Норвегії під час з'їзду технічного комітету Міжнародної організації зі стандартизації ТС 207 в липні 1995 р. Остаточні редакційні виправлення були внесені в 1994–1995 р. Весь цей час проекти міжнародних стандартів перебували в процесі узгодження й були доступними для коментарів і виправлень. У цьому обговоренні брало участь більше ніж п'ятдесят держав. Остаточне голосування технічного комітету 207 за проектами цих стандартів відбулося в квітні 1996 р. Після двомісячного періоду підтвердження в ISO і погоджувального голосування в Європейському комітеті зі стандартизації обидва стандарти було опубліковано 15 вересня 1996 р. На рисунку 12 представлено фрагмент сайту ISO/TC 207.

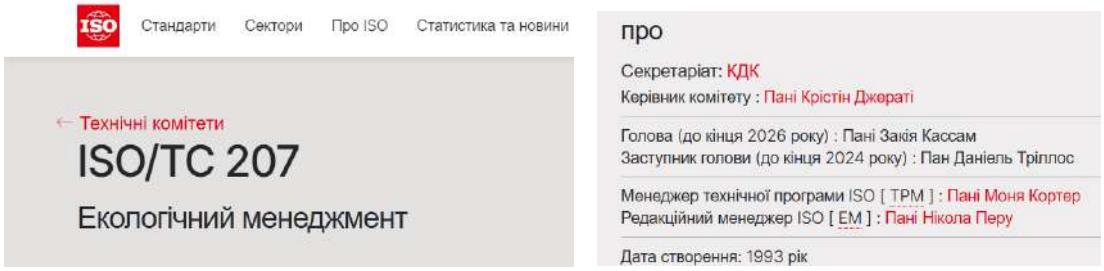

Рис. 12. Фрагмент сайту технічного комітету ISO/TC 207.

Область застосування

Стандартизація в галузі управління навколишнім середовищем для вирішення проблем впливу на навколишнє середовище та клімат, включаючи відповідні соціальні та економічні аспекти, для підтримки сталого розвитку.

Виключено: методи випробування забруднюючих речовин, встановлення граничних значень і рівнів екологічної ефективності та стандартизація продукції.

Примітка 1: ТС 207 зосереджено на системах управління навколишнім середовищем, аудиті, верифікації/валідації та пов'язаних дослідженнях, екологічному маркуванні, оцінці екологічної ефективності, оцінці життєвого циклу, зміні клімату та пом'якшенні наслідків та адаптації до них, екологічному дизайні, ефективності використання матеріалів, екологічній економіці та екологічній та кліматичне фінансування.

Примітка 2. У відповідних випадках ISO/TC 207 співпрацює з існуючими комітетами з питань, які можуть підтримувати екологічний менеджмент.

Стандарти ISO 14001 та ISO 14004 є основою цієї серії.

ISO 14001 містить вимоги, а ISO 14004 – рекомендації щодо поліпшення.

Власне рекомендації є і в ISO 14001, але обов'язковий до виконання тільки розділ 4 «Стандарти». Слово «обов'язковий» слід розуміти умовно.

Сертифікація за ISO 14001 – справа суто добровільна, якщо іншого не сказали органи державної влади. Якщо організація все ж таки взяла на себе відповідальність щодо сертифікації системи управління своїми природоохоронними аспектами, то тільки четвертий розділ базового стандарту ISO 14001 є обов'язковим для виконання**.**

Існує потреба в ухваленні національних стандартів серії ДСТУ ISO 14000 з огляду на екологічна ситуація в Україні. Управління навколишнім середовищем було в середині 1990–х рр. тією сферою, де практично не застосовувалися системні підходи до управління.

Прийняття Україною ISO серії 14000 як національних стандартів (ДСТУ) стало першим кроком на шляху систематизації діяльності підприємств у сфері екології. Україна прийняла ці стандарти практично відразу ж (через рік) після затвердження їх в ISO. Власне Україна в цьому аспекті обійшла ряд інших країн. Проте реальної бази для того, щоб ці стандарти запрацювали в нашій країні, на той момент не було.

Тому впровадження СЕМ на підприємствах України відбувається повільно. Якщо у світі в 2002 р. були вже десятки тисяч компаній, сертифікованих на відповідність ISO 14001, то в Україні на кінець 2002 р. таких компаній було близько п'яти. Першими ластівками стали горлівський «Стирол», одеський «Лукойл», а згодом і запорізький «Укрграфіт», і кримська «Массандра». В основному на вітчизняних підприємствах система розробляється спочатку на 1–3 підрозділи з подальшим розширенням.

Без системи менеджменту якості побудова ефективної системи управління природоохоронною діяльністю є проблематичною.

Перший приклад сертифікації «чистої» системи екоменеджменту без системи якості згідно з ISO 9001 зафіксований в Україні лише в 2004 р. (Міжнародний морський торговий порт «Південний»). В аудиті брали участь і представники Запорізької торговельно-промислової палати.

ISO 14001 і його вітчизняний аналог ДСТУ ISO 14001. Слід пам'ятати, що національна версія містить ряд помилок перекладу.

Дослідження, проведені в Німеччині в 1997 р., дали змогу згрупувати отриманий економічний ефект таким чином: ринкові ефекти від впровадження системи менеджменту навколишнього середовища, інші ефекти від впровадження системи менеджмент навколишнього середовища та економія на витратах, ініціації охорони навколишнього середовища.

3. Європейські стандарти серії EN 29000 і EN 45000

Європейський комітет зі стандартизації (фр. Comité Européen de Normalisation, CEN) — міжнародна неприбуткова організація, основною метою якої є сприяння розвитку торгівлі товарами та послугами через розробку та запровадження європейських стандартів (євронорм, EN). https://www.cencenelec.eu/

Членами CEN є всі члени ЄС: Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Греція, Іспанія, Нідерланди, Ірландія, Литва, Люксембург, Латвія, Мальта, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Швеція, Угорщина, Італія; та ще три члени EFTA: Ісландія, Норвегія, Швейцарія та дві інших країни: Хорватія, Туреччина.

Асоційованими членами є Албанія, Вірменія, Азейрбайджан, Білорусь, Боснія і Герцоговина, Єгипт, Грузія, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Північна Македонія, Молдова, Чорногорія, Марокко, Сербія, Туніс, Україна; Партнерами є Австралія, Монголія (рис. 13).

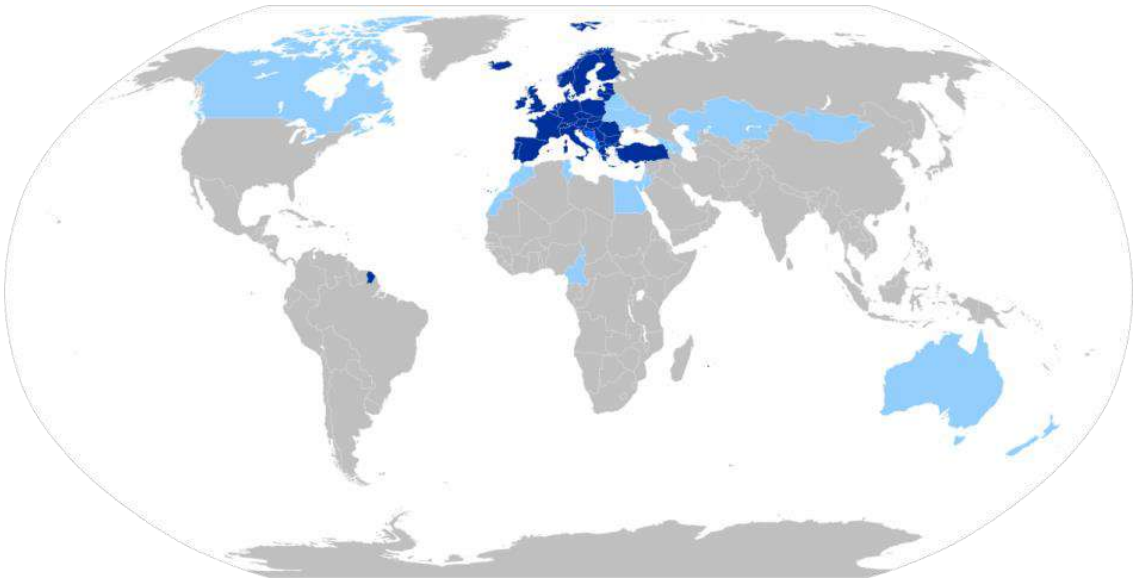

Рис. 13. Розподіл членів CEN.

Європейський комітет зі стандартизації (до 1970 р. — Європейський комітет з координації стандартів) було засновано в 1961 р. на засіданні представників Європейської економічної спільноти (ЄЕС) та Європейської асоціації вільної торгівлі (EFTA). Датою офіційного створення організації в сучасному вигляді вказується 30 жовтня 1975 року. CEN є офіційно визнаним органом зі стандартизації в Європейському Союзі (ЄС); іншими офіційними органами зі стандартизації є Європейський комітет зі стандартизації в електротехніці (CENELEC) та Європейський інститут телекомунікаційних стандартів (ETSI).

Структура та організація роботи ***CEN***

Найвищий орган CEN –Генеральна асамблея, в яку входять представники національних організацій з стандартизації, державні органи країн-членів CEN, а також EEC і EFTA. Генеральна асамблея вибирає Адміністративну раду, яка серед інших має такі основні функції:

- ✓ встановлює правила і способи застосування національних стандартів і міжнародних стандартів при розробці євронорм;
- ✓ визначає можливість прямого використання національного стандарту або міжнародного нормативного документа як європейського стандарту;
- ✓ координує роботи з національної стандартизації в межах регіону.

Політика в галузі стандартизації визначається в CEN колегією директорів — представників національних організацій і затверджується Генеральною асамблеєю. Технічна робота з стандартизації в організації виконується технічними комітетами, діяльність яких координує Технічне бюро.

Європейські стандарти та стандарти Європейського комітету зі стандартизації в електротехніці (CENELEC) повинні обов'язково застосовуватися на національному рівні в країнах-членах CEN. Відповідно євронорма має статус національного стандарту й виключає застосування будь-якого іншого стандарту, що суперечить їй.

Прийнятий CEN європейський стандарт видається в двох варіантах: як євронорма і як національний стандарт в країнах-членах CEN. В другому випадку стандарт може містити додатки для рекомендацій і пояснень, які сприяють його розумінню і застосуванню.

Крім європейських стандартів, CEN також розглядає й приймає документи з гармонізації (HD), попередні (тимчасові) стандарти (ENV) та звіти CEN/CENELEC. Ці документи спрямовані на ліквідацію технічних бар'єрів в торгівлі, на прискорення впровадження прогресивних технічних вимог у виробництво нових товарів.

Європейські стандарти серії EN 29000 і EN 45000

Європейські стандарти серії EN 29000 і EN 45000 є логічним продовження системи міжнародних стандартів ISO 9000 та регламентують розробку систем якості, оцінювання відповідності, сертифікації систем якості та акредитації органів з першої сертифікації.

Європейські стандарти EN 29001, EN 29002, EN 29003 є аналогами стандартів ISO 9001, ISO 9002, ISO 9003. В європейських країнах, що входять до складу Європейського союзу, національні стандарти з систем якості створюють або безпосередньо на базі стандартів ISO серії 9000, або посилаються на стандарти EN серії 29000.

До складу європейських стандартів серії EN 45000 входять:

EN 45001. Загальні вимоги до діяльності випробувальних лабораторій.
EN 45002. Загальні вимоги до оцінювання (атестації) випробу- вальних лабораторій.
EN 45003. Загальні вимоги до органів з акредитації лабораторій.
EN 45011. Загальні вимоги до органів з сертифікації продукції.
EN 45012. Загальні вимоги до органів з сертифікації систем якості.
EN 45013. Загальні вимоги до органів з сертифікації, що про- водять атестацію персоналу.
EN 45014. Загальні вимоги до заяви постачальника про відповідність.

Європейські стандарти серії 45000: EN 45001, EN 45002, EN 45003, EN 45011, EN 45012, EN 45013, EN 45014 містять правила оцінювання відповідності, сертифікації систем якості та акредитації органів з сертифікації, визначають основні критерії оцінювання діяльності органів з сертифікації продукції, систем якості та персоналу, а також вимоги до декларацій постачальника щодо відповідності продукції вимогам стандартів. Стандарти EN серії 45000 розроблені на основі матеріалів міжнародної конференції з акредитації випробувальних лабораторій та настанов ISO/IES, підготовлених CASCO.

4. Стандарти INSPIRE та OGC для роботи з геопросторовими даними.

INSPIRE – це Інфраструктура просторової інформації у Європейському Співтоваристві. INSPIRE базується на інфраструктурах просторової інформації, створених і підтримуваних державами-членами Європейського Союзу.

Загальні правила створення інфраструктури просторової інформації Європейського Союзу INSPIRE для здійснення його екологічної політики і охорони навколишнього середовища встановлені Директивою 2007/2/ЄС Європейського парламенту і Ради Європи від 14.03.2007 р. Директива охоплює 34 теми просторових даних, необхідних для природоохоронних цілей, з ключовими компонентами, визначеними через відповідні технічні правила реалізації.

INSPIRE ґрунтується на таких принципах:

1) усі дані повинні збиратися лише один раз і зберігатися там, де це можливо зробити найбільш ефективними чином;

2) суцільні блоки просторової інформації, отриманої з різних джерел по всій Європі, необхідно об'єднувати та надавати доступ до неї великій кількості користувачів, забезпечувати широке її застосування та розповсюдження;

3) інформацію, зібрану на одному рівні/в одному масштабі, необхідно розповсюджувати на всі рівні/в усіх масштабах: деталізовану – для поглиблених досліджень, в загальному вигляді – для стратегічних цілей;

4) географічна інформація, необхідна для ефективного управління (владою), на усіх рівнях повинна бути легкодоступною та прозорою;

5) простий пошук відомостей про те, яка географічна інформація доступна (інформаційна вивченість), як вона може бути використана для вирішення конкретної задачі, на яких умовах вона може бути придбана та використана

Для того, щоб забезпечити сумісність і придатність до використання інфраструктур просторових даних держав-членів у рамках Співтовариства і в транскордонному контексті, Директива вимагає прийняття спільних Правил реалізації у ряді конкретних областей (метадані, специфікації даних, мережеві послуги, обмін даними і послугами, а також моніторинг і звітність).

За вимогами INSPIRE, геопросторові дані об’єднують у дві великі групи: набори базових і профільних даних. Набір базових даних визначає просторову організацію системи і традиційно включає топографічну основу, кадастрові дані про об’єкти нерухомості, реєстри вулиць та адрес населених пунктів, аерофото- та космічні зображення. Зазвичай ці дані є відкритими і загальнодоступними. Набори профільних даних – це сукупність тематичних геопросторових даних, які групуються у різних кластерах.

13 квітня 2020 року Верховною Радою України ухвалено Закон «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», який набрав чинності з 01 січня 2021 року та визначив правові та організаційні засади створення, функціонування та розвитку національної інфраструктури геопросторових даних.

Таким чином, Україна приєдналась до країн Європейського Союзу, які створюють та розвивають інфраструктури геопросторових даних відповідно до директиви ЄС INSPIRE, що є обов’язковою для всіх країн – членів ЄС.

OGC (Open Geospatial Consortium) – міжнародна некомерційна організація, що веде діяльність з розробки відкритих стандартів у сфері геопросторових даних і сервісів. Для роботи з кадастровими даними застосовують такі базові стандарти:

- GML — Geography Markup Language: XML-формат для географічної інформації;
- KML — схема на основі мови XML для вираження та візуалізації геог-рафічної інформації у дво- і тривимірних веб-браузерах;
- Observations and Measurements — концептуальна схема кодування для спостережень (моніторингу).

5. Національні та галузеві системи стандартів

Комплекси стандартів та нормоконтроль документації із землеустрою

Залежно від специфіки об′єкта стандартизації встановлено такі види стандартів:

- ✓ основоположні (організаційно-методичні, загальнотехнічні та термінологічні) стандарти;
- ✓ стандарти на методи (методики) випробовування (вимірювання, аналізування, контролювання);
- ✓ стандарти на продукцію;
- ✓ стандарти на процеси, на послуги;
- ✓ стандарти на сумісність продукції, послуг чи систем у їхньому спільному використовуванні; стандарти загальних технічних вимог.

Система національних стандартів згідно з НК 004 входить до груп нормативних документів (витяг з НК 004:2020), що представлено у таблиці 5.

Таблиця 5. Фрагмент класифікатора національних стандартів НК 004

Код	Назва
01	**Загальні положення. Термінологія. Стандартизація. Документація**
01.020	Термінологія
01.120	Стандартизація. Загальні правила
03	**Послуги. Організування підприємств. Керування та якість. Адміністрування. Транспорт. Соціологія**
03.120	Якість
03.120.01	Якість узагалі
03.120.10	Керування якістю та забезпечення якості
03.120.20	Сертифікація продукції та підприємств. Оцінювання відповідності

*З повною версією класифікатора можна ознайомитися на офіційному сайті ДП УкрНДНЦ»: https://uas.gov.ua/standardization/nk-004

Згідно із усталеними правилами стандартизації, національна стандартизація має затверджені правила стосовно того, як розробляти, схвалювати, приймати, переглядати, змінювати та скасовувати стандарти; застосовувати стандарти на добровільних засадах, якщо інше не встановлено законодавством, і розробляти їх за участі всіх зацікавлених сторін і приймати на засадах консенсусу; розробляти національні стандарти на основі відповідних міжнародних і регіональних стандартів чи їх проектів на завершальній стадії, а доцільність розроблення національних стандартів, положення яких відмінні від міжнародних, має бути зумовлено потребами захисту життя, здоров′я та майна людей, захисту тварин, рослин, охорони довкілля, кліматичними чи географічними чинниками або суттєвими технічними проблемами; створювати єдину систему забезпечення

офіційною інформацією щодо програми робіт і чинних стандартів та самими стандартами – національний центр міжнародної інформаційної мережі ISONET.

Відповідно до чинного Положення №z0262-95 від 13.07.1995 року Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації «Про Національний інформаційний центр із стандартизації та сертифікації Міжнародної інформаційної мережі ISONET» є складовою частиною Національного автоматизованого інформаційного фонду стандартів і являє собою сукупність нормативних документів із стандартизації та сертифікації, автоматизованих баз і банків даних чинних нормативних документів та проектів цих документів.

Загальнотехнічні та організаційно-методичні стандарти, як правило, об′єднують у комплекси (системи) стандартів для нормативного забезпечення рішень технічних і соціально-економічних завдань у певній галузі діяльності.

Національна система стандартизації.

В Україні розроблено наступні стандарти національної системи стандартизації – ДСТУ 1.0:2018, ДСТУ 1.2:2024, ДСТУ 1.3, ДСТУ 1.5:2015, ДСТУ 1.7:2015, ДСТУ 1.13:2015.

Нормоконтроль документації із землеустрою.

Проектні та технічні документи із землеустрою повинні відповідати окремим вимогам, найважливішими з яких є:

- ✓ вимоги до документації, що визначає раціональність землеустрою, взаємозв′язок елементів, правильний вибір факторів та правових норм, характер землекористування тощо;
- ✓ вимоги до технології, що визначають можливість ефективного та еколого-безпечного використання землі;
- ✓ вимоги до оформлення, що визначають чіткість та наочність зображення на кресленні всіх відомостей, необхідних для виготовлення кадастрових планів та проектів.

Щоб розроблювана в процесі проектування документація із землеустрою відповідала перерахованим вище вимогам, необхідний постійний, добре організований контроль як технологічний, так і нормативний (нормоконтроль).

Мета нормоконтролю – повне додержання в документах із землеустрою вимог чинних стандартів, широке використання під час проектування стандартних і уніфікованих елементів. Здійснення нормоконтролю обов′язкове для всіх організацій і підприємств, що виконують проектно-вишукувальні роботи, незалежно від їх відомчої підпорядкованості.

Нормоконтролю підлягає така документація із землеустрою: текстові документи (пояснювальна записка, техніко-економічний опис і екологічні умови тощо), креслення та інша проектна документація.

Під час нормоконтролю документації із землеустрою перевіряють: картографічні плани та проекти, додержання правових і технологічних нормативів, технологічні креслення, робочі креслення, розрахунки з нормування використання та охорони земель тощо.

Нормоконтроль – один із завершальних етапів створення документації із землеустрою, значення якого з розвитком стандартизації постійно зростає. Як один із засобів упровадження і додержання стандартів, нормоконтроль інженера-землевпорядника, привчає його до чіткого виконання встановлених правил розробки і оформлення документації із землеустрою.

Нормоконтролер має бути спеціалістом високої кваліфікації, бездоганно знати правові основи землеустрою, земельного кадастру, охорони земель, землевпорядне проектування, регулярно слідкувати за виданням нових стандартів всіх категорій та інших обов′язкових нормативних документів. Вказівки нормоконтролера обов′язкові для виконання. Його рішення може бути скасоване тільки головним інженером проекту підприємства або директором. Технічна документація без підпису нормоконтролера не приймається до подальшої роботи.

Згідно ст. 26 Закону України «Про землеустрій», функції нормоконтролю під час розроблення землевпорядної документації покладені на сертифікованого інженера-землевпорядника, який є відповідальним за якість робіт із землеустрою. Відповідність документації із землеустрою положенням нормативно-правових актів, норм і правил у сфері землеустрою засвідчується сертифікованим інженером-землевпорядником, який відповідає за якість робіт із землеустрою:

- ✓ у паперовій формі - підписом та особистою печаткою;
- ✓ в електронній формі - накладанням кваліфікованого електронного підпису*.

* *Кваліфікований електронний підпис (КЕП)* — юридично це аналог власноручного підпису (згідно Законів України «Про електронний документообіг та електронні документи», «Про електронні довірчі послуги»).

З технічного погляду КЕП — це набір електронних даних, який формується з файлу документа, ключа підпису і позначки часу. Разом вони утворюють контейнер (архів, де одразу є і файл і підпис) або окремий файл, що треба зберігати і перевіряти разом із документом. Ці дані свідчать про те, що до документа, який міститься в архіві, в конкретний момент часу був застосований конкретний ключ підпису і що файл (документ) не змінювався. Завдяки позначці часу в будь-який момент можна встановити, коли на документ був накладений КЕП, а також це доказ, що документ існував в певний момент часу.

Система засадних основоположних стандартів

Основні завдання комплексу засадних стандартів національної стандартизації:

- ✓ розроблення засадних та організаційно-методичних стандартів національної стандартизації з огляду на прийняття Закону України «Про стандартизацію»,
- ✓ нові документи міжнародних та регіональних організацій із стандартизації; сприяння впроваджуванню міжнародних та європейських стандартів;
- ✓ уточнення та докладніше подання правил стосовно того, як треба розробляти, схвалювати, приймати, переглядати, змінювати та скасовувати національні стандарти, забезпечивши відповідність цих правил «Кодексові усталеної практики щодо розроблення, затвердження і застосування стандартів», «Угоді про технічні бар′єри в торгівлі (Угода ТБТ) Світової організації торгівлі (СОТ)» та ДСТУ ISO/IEC Guide 59:2000 «Кодексові усталених правил стандартизації» (ISO/IEC Guide 59:1994, IDT);

- ✓ врахування вимог директив Європейського союзу 98/34/ЕС, Директива Європейського парламенту та Ради від 16.09.2009 № 2009/104/ЄС Стосовно мінімальних вимог щодо безпеки та здоров'я при використанні робочого обладнання робітниками при здійсненні професійної діяльності (друга окрема Директива у розумінні пункту (1) статті 16 Директиви 89/391/ЄЕС).

Система стандартів з якості у сфері землеустрою

За умов ринкової економіки перевагу надають стандартам з управління якістю, які орієнтують усі підрозділи організацій на якість з кінцевою метою забезпечення права споживача на безпеку товарів.

Якість – пріоритет номер один.

Якість – це сукупність характеристик об′єкта, які стосуються його здатності задовольняти установлені і передбачені потреби. Право споживача на безпеку товарів (робіт, послуг) гарантується Законом України «Про захист прав споживача» (ст. 16 і ст. 17).

Система якості – це сукупність організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення управління якістю.

Якість документації землеустрою – це рівень відповідності сукупності правових, технічних, економічних, екологічних, естетичних та інших параметрів продукції рівню потреб суспільства, тобто рівень її (продукції) корисних для суспільства властивостей. Основними властивостями якості продукції в галузі використання та охорони земель, захисту довкілля є безпека і екологічність землекористування.

Екологічність документації землеустрою – це рівень якості конкретної продукції, який полягає у спроможності бути використаною за функціональним призначенням, не завдавши неприпустимо негативного впливу на якість навколишнього середовища та земельних ресурсів.

Розробники документації із землеустрою несуть відповідно до закону відповідальність за достовірність, якість і безпеку заходів, передбачених цією документацією.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про Державний земельний кадастр», документи, які є підставою для внесення відомостей до Державного земельного кадастру (документація із землеустрою), мають відповідати таким вимогам:

- ✓ текст документів має бути написаний розбірливо;
- ✓ документи не мають містити підчищення або дописки, закреслені слова чи інші не обумовлені в них виправлення, орфографічні та арифметичні помилки, бути заповнені олівцем, а також з пошкодженнями, які не дають змоги однозначно тлумачити їх зміст;
- ✓ документи мають відповідати законодавству.

При оформленні документації із землеустрою використовують наступні стандарти:

- ДСТУ 4163:2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» – для оформлення текстових матеріалів;

- ДСТУ 3321:2003 «Система конструкторської документації. Терміни та визначення основних понять» – для оформлення графічних матеріалів.

Система галузевих стандартів довкілля, землеустрою, охорони земель та сталого землекористування

Багатофункціональність землі впливає на нерозривний зв'язок земельного права з інтенсивністю використання землі та охороною природи. Земельно-правові норми приводяться до відповідності економічним вимогам, відбувається екологізація норм земельного права. Це проявляється за багатьма напрямами: під час планування, прогнозування використання земельного фонду; у ході землеустрою; під час надання земель тощо. У зв'язку з цим землевпорядно-правове регулювання є комплексним.

Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних, екологічних заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню с/г та лісових угідь для інших потреб, захист від впливу, на відтворення родючості ґрунтів, продуктивності земель лісового фонду, забезпечення режиму земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Охороні підлягають усі землі незалежно від їх призначення, форми власності і господарювання. Вимога охорони земель торкається усіх її користувачів як с/г, так і не с/г напряму, а також державних органів і посадових осіб, що вирішують питання землекористування. Завданнями охорони земель є забезпечення збереження та відтворення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей земель.

З метою стимулювання впровадження екологічно безпечних технологій виробництва і проведення комплексу агротехнічних, меліоративних та інших ґрунтозахисних заходів здійснюється міжгосподарський і внутрішньогосподарський землеустрій.

Правова охорона земель має певний зміст. Гарантом забезпечення охорони земель виступає держава. Охорона земель забезпечується шляхом проведення охоронних заходів та визначення видів і методів їх здійснення.

Умови використання та охорони забруднених земель обов′язково узгоджуються з органами санітарно-епідеміологічного нагляду.

Правову основу стандартизації у сфері землеустрою та сталого землекористування забезпечують:

- ✓ Конституція України;
- ✓ Земельний кодекс України;
- ✓ Закон України «Про землеустрій»;
- ✓ Закон України «Про охорону земель»;
- ✓ Закон України «Про оцінку земель»;
- ✓ Закон України «Про державний земельний кадастр»;
- ✓ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин»;
- ✓ Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»;
- ✓ Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель»;
- ✓ Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»;
- ✓ Закон України «Про екологічний аудит»;
- ✓ Закон України «Про меліорацію земель»;
- ✓ Закон України «Про стандартизацію».

Головною метою стандартизації та нормування у сфері землеустрою та сталого землекористування є створення комплексу документів для системного нормативного забезпечення діючої системи землеустрою та раціоналізації землекористування, охорони земель і досягнення сталого, збалансованого або екологічно безпечного використання земельних ресурсів.

У якості висновків можна зазначити наступне, що комплекс стандартів та екологічних норм повинен забезпечувати шляхом землевпорядного проектування нормативну основу досягнення балансу між рівнями шкідливого впливу на земельні ресурси та спроможністю до відновлюваності ґрунту. При цьому сталість землекористування необхідно розглядати як комплекс заходів, які формують відповідні методи використання земель, що забезпечують оптимальні параметри екологічних і соціально-економічних функцій територій. Сталість землекористування зберігається за умови, коли антропогенне навантаження не перевищує деякий пороговий рівень.

Комплекс стандартів та екологічних норм повинен забезпечувати шляхом землевпорядного проектування нормативну основу досягнення балансу між рівнями шкідливого впливу на земельні ресурси та спроможністю до відновлюваності ґрунту. При цьому сталість землекористування необхідно розглядати як комплекс заходів, які формують відповідні методи використання земель, що забезпечують оптимальні параметри екологічних і соціально-економічних функцій територій. Сталість землекористування зберігається за умови, коли антропогенне навантаження не перевищує деякий пороговий рівень.

6. Національний фонд нормативних документів

Національний фонд нормативних документів формується з нормативно-правових актів, нормативних та інших документів, що встановлюють правила, загальні принципи, вимоги чи характеристики різного виду діяльності або її результатів у сфері технічного регулювання, для багаторазового їх використання державними органами, а також підприємствами, установами, організаціями і громадянами (рис.14).

Рис. 14. Архів національного фонду нормативної документації.

Національний фонд нормативних документів був створений згідно з наказом Держспоживстандарту України від 25 березня 2003 року №48 «Про затвердження Положення про національний фонд нормативних документів (втрата чинності від 03.10.2023 р.). Відповідно до зазначеного Положення, національний фонд є структурним підрозділом ДП «УкрНДНЦ».

Національний фонд нормативної документації має свою структуру, загальний вигляд якої подано на рисунку 15. Види документів, які налічує Національний фонд:

1. Нормативні документи, чинні в Україні:
   - державні стандарти України (ДСТУ);
   - класифікатори, рекомендації тощо.
2. Інші нормативні документи:
   - стандарти міжнародних організацій ISO та IEC;
   - європейські стандарти (EN);
   - публікації Міжнародної організації законодавчої метрології (OIML).
3. Інформаційні видання:
   - бібліографічні та інформаційні видання Держспоживстандарту України та Мінекономрозвитку України (річні каталоги, щомісячні інформаційні покажчики «Стандарти», інші видання).

Рис. 15. Структура національного фонду нормативних документів.

Національний фонд функціонує як Національний центр міжнародної інформаційної мережі ISONET WTO, складає та веде каталог національних стандартів та кодексів усталеної практики.

ISONET WTO – це інформаційна мережа, створена Міжнародною організацією з стандартизації (ISO) у співпраці зі світовою організацією торгівлі (WTO/СОТ) для обміну інформацією про національні та міжнародні стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності. Посилання на її офіційний сайт:

https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/37-dtbt1_e.htm

Тобто національний центр Міжнародної інформаційної мережі ISONET WTO відіграє роль інформаційного посередника, через якого ISO і GATT/WTO забезпечують взаємний обмін інформацією з національним органом стандартизації України

Робота Національного фонду нормативних документів має два напрями діяльності – внутрішній та зовнішній.

Внутрішня діяльність

спрямована на забезпечення зацікавлених сторін в Україні (міністерств, відомств, підприємств, установ і організацій всіх форм власності, технічних комітетів України зі стандартизації) інформацією про нормативну документацію країн-учасниць GATT (технічні регламенти, директиви, настанови; міжнародні, регіональні, національні стандарти та інші документи)

Зовнішня діяльність

полягає в інформуванні Секретаріату GATT, а через нього іноземних національних інформаційних центрів про нормативні документи України. Основна мета цієї діяльності – подолання технічних бар'єрів у міжнародній торгівлі.

Послуги читального залу. При Національному фонді НД діє читальний зал, який надає відвідувачам доступ до широкого спектру інформаційних ресурсів та фахових консультацій.

Консультації
Щодо наявності та чинності документів.

Методична допомога
Під час роботи з каталогами та покажчиками.

Робота з документами
Можливість ознайомлення з фондовими документами.

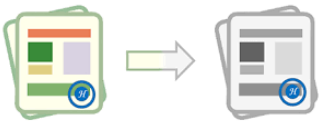

Надання копій
Забезпечення користувачів копіями за замовленням.

Національний фонд НД впроваджує цифрові рішення для модернізації доступу до нормативних документів, адаптуючись до вимог сучасного світу. Це забезпечує оперативність, зручність та надійність. Доступ документів через онлайн-сервіси, наприклад, сервіс документів Будстандарт Online: https://online.budstandart.com/ua/ (рис.16).

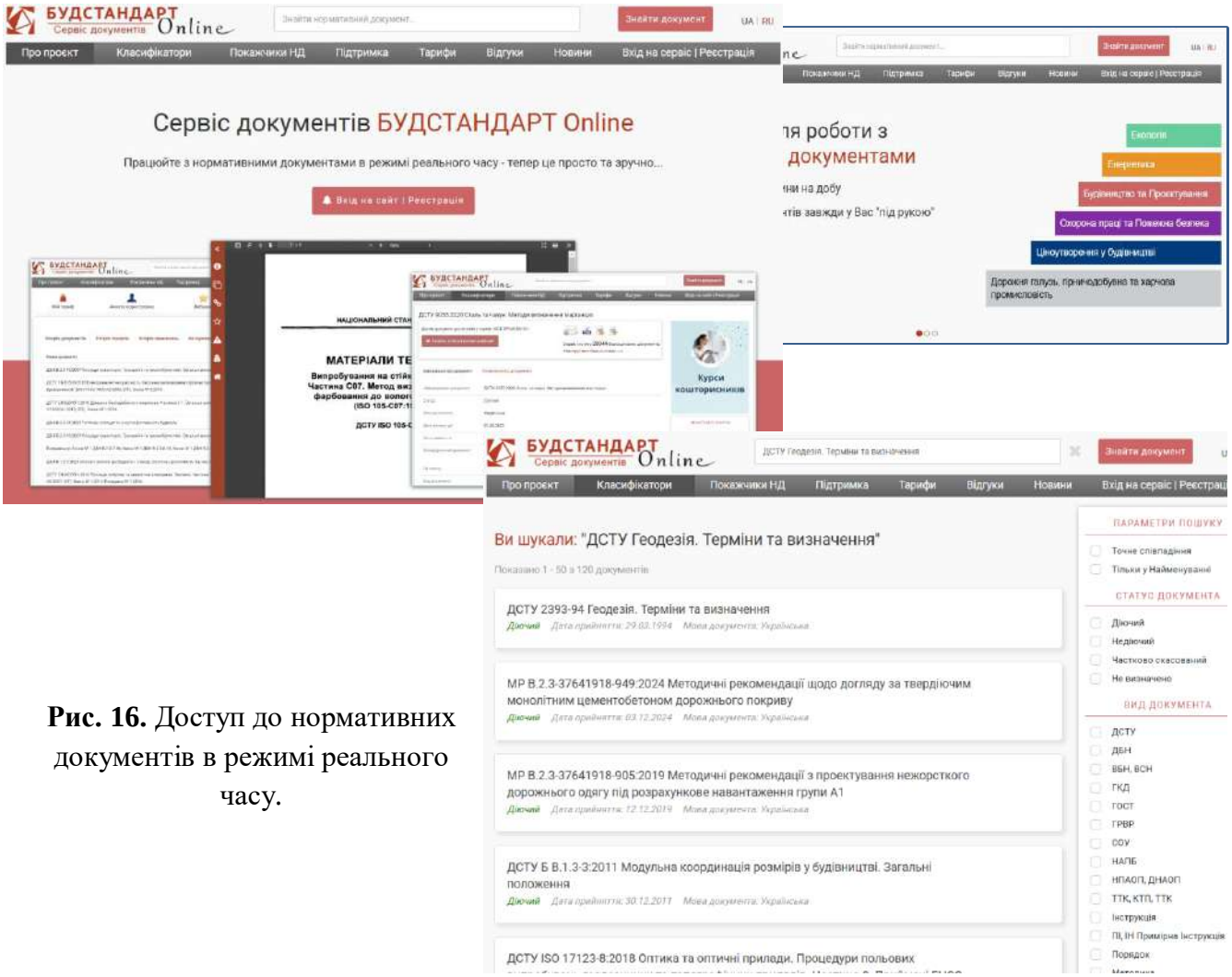

Рис. 16. Доступ до нормативних документів в режимі реального часу.

З актуальною інформацією, що стосується національних стандартів (зокрема чинність, наявність змін та поправок до них тощо) можна ознайомитися в «Каталозі національних стандартів та кодексів уставленої практики» ДП «УкрНДНЦ». Каталог постійно оновлюється для можливості користувачів своєчасно актуалізувати власний фонд національних стандартів: https://uas.gov.ua/natsionalnyi-fond-nd/kataloh-natsionalnykh-standartiv-ta-k. На рисунку 17 представлені фрагменти сторінок Каталогу.

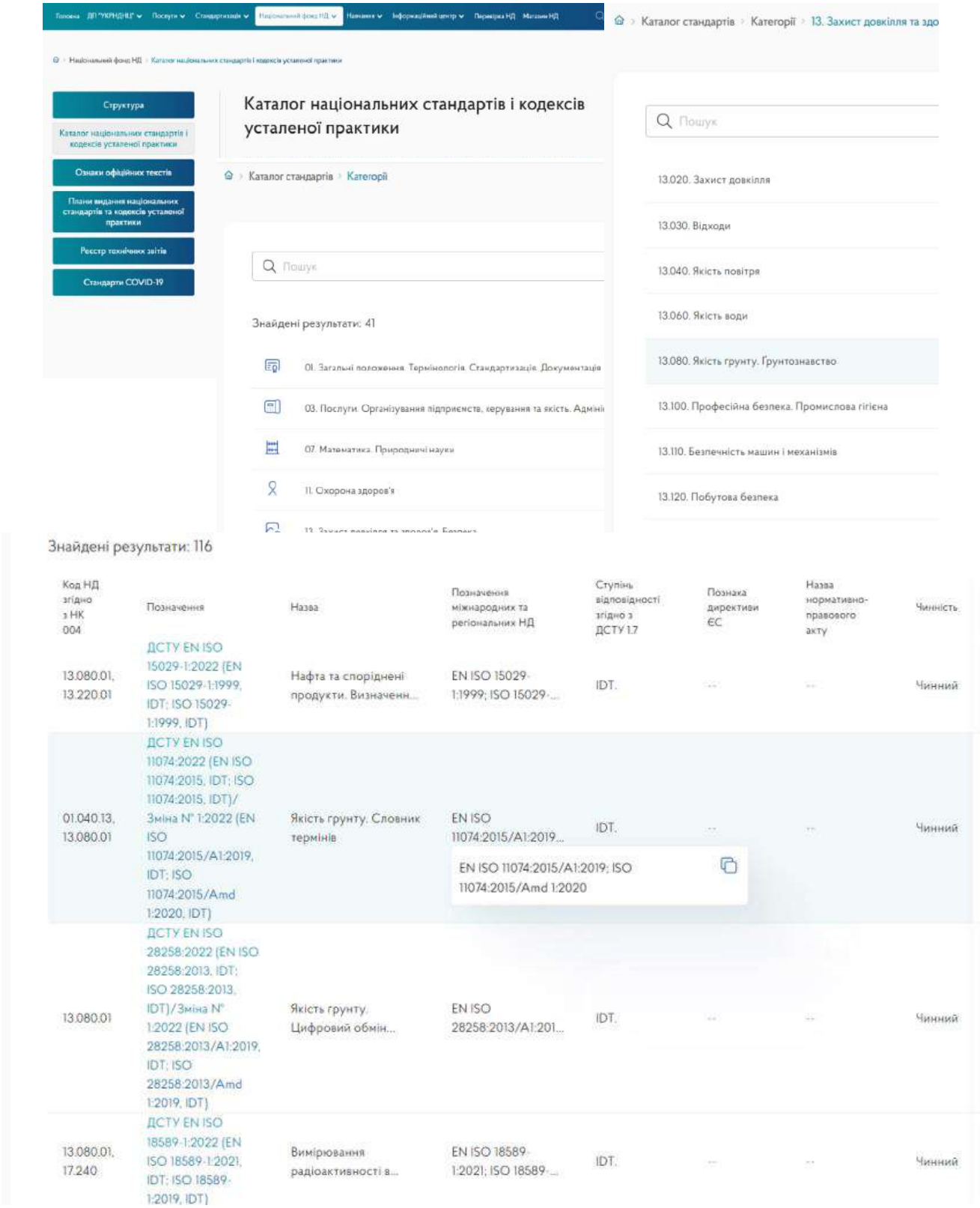

Рис. 17. Каталог Національних стандартів та кодексів уставленої практики ДП «УкрНДНЦ».

Інформаційне забезпечення актуалізації нормативної документації також публікується у періодичному виданні ДП «УкрНДНЦ». В електронному журналі «Стандартизація, сертифікація, якість» проходять офіційну публікацію інформація стосовно «нових» стандартів, що були офіційно затверджені та «недіючих» стандартів, що втратили чинність. Ознайомитись з електронним журналом можна за посиланням: https://ua-s.org/

На рисунку 18 представлено фрагмент сторінки електронного журналу «Стандартизація, сертифікація, якість», що публікується ДП «УкрНДНЦ».

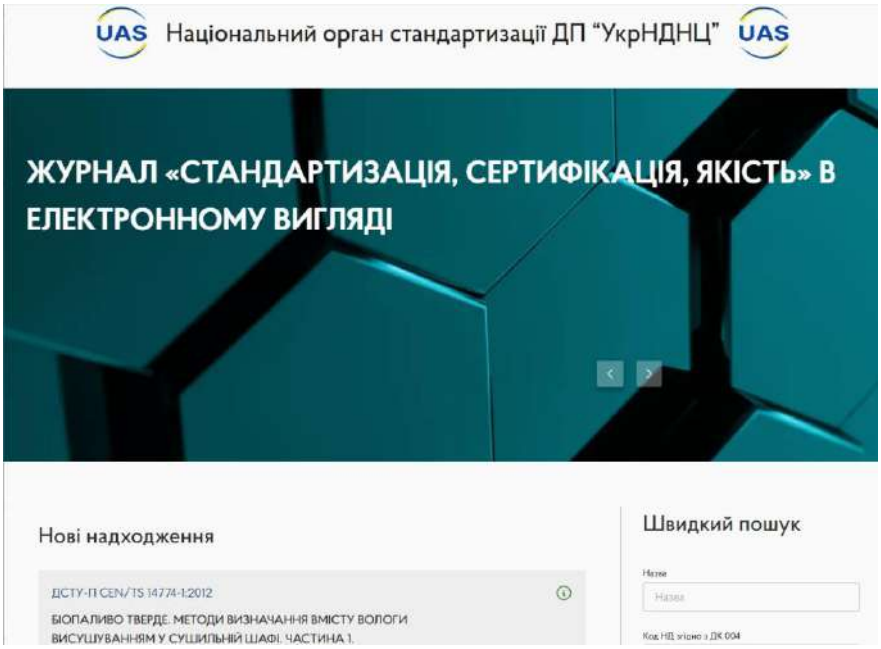

Рис. 18. Електронний журнал «Стандартизація, сертифікація, якість» ДП «УкрНДНЦ».

Інформаційне забезпечення у сфері технічного регулювання проводиться ДП «Укрметртестстандарт» у такий спосіб як публікування науково-технічного журналу «Інформаційний бюлетень з Міжнародної стандартизації» за сторінками зарубіжних джерел. З електронним виданням можна ознайомитись за посиланням: https://csm.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2887%3A2014-11-24-10-10-45&lang=uk

Також на офіційному сайті ДП «Укрметртестстандарт» за платній основі пропонується онлайн каталог нормативної документації України. Зі змістом каталогу та умовами доступу до нормативної документації на вільній/платній основі можна ознайомитися на сайті відкривши в миню «Нормативні документи», Каталог НД on-line. Тексти нормативних документів Каталог не містить. Згідно з п. 4.9.5.4 ДСТУ 3017:2015 «Інфрмація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять», Каталог – це довідкове або інформаційне видання, що містить систематизований перелік наявних предметів і послуг із короткими відомостями про них.

На рисунку 19 представлено архів номерів інформаційного видання, титул журналу та онлайн каталог нормативної документація.

Рис. 19. Інформаційне забезпечення ДП «Укрметртестстандарт».

Можна без перебільшення стверджувати, що Національний фонд нормативних документів є фундаментом стабільності та розвитку України.

Національний фонд нормативних документів є невід'ємним елементом сучасної української держави, забезпечуючи надійну правову та технічну основу для різних сфер життя.

Правова та технічна база
Основа для безпеки, економіки та науки

Інтеграція в світ
Сприяння входженню України у світову систему стандартизації

Запрошення до співпраці
Використання ресурсів фонду для розвитку кожної сфери

Контрольні запитання:

1. Які вам відомі міжнародні стандарти з якості?
2. Які вам відомі міжнародні стандарти з охорони навколишнього середовища?
3. Який міжнародний технічний комітет розробляє систему стандартів з управління якості?
4. Які вам відомі міжнародні стандарти з екологічного менеджменту?
5. Який міжнародний технічний комітет розробляє систему стандартів з екологічного менеджменту?
6. Чи входить Україна до членів Європейського комітету зі стандартизації?
7. Які Європейські стандарти регламентують розробку систем якості?
8. Які вам відомі національні стандарти, що мають системність?
9. Яка вам відома правова основа стандартизації у сфері землеустрою та сталого землекористування?
10. Яка організація та на якій законодавчій підставі здійснює ведення національного фонду нормативної документації?

Семінарська робота №3. МІЖНАРОДНІ, ЄВРОПЕЙСЬКІ, НАЦІОНАЛЬНІ ТА ГАЛУЗЕВІ СИСТЕМИ СТАНДАРТІВ

Завдання:

- ✓ Кожне питання (обрати на вибір) семінару повинно мати презентацію та супроводжуватися доповіддю
- ✓ Виступ на семінарському занятті повинен розкривати сутнісні аспекти та мати дискусійні питання для обговорення

Питання семінару:

1. Міжнародна організація зі стандартизації.
2. Розроблення міжнародних стандартів.
3. Порядок розроблення міжнародних стандартів.
4. Зміст основоположних стандартів.
5. Система стандартів з якості продукції.
6. Норми у галузі сталого землекористування.
7. Механізм формування галузевої системи стандартизації та нормування у сфері сталого аграрного землекористування.
8. Комплекс ґрунтоохоронних норм: нормативи та правила екологічної безпеки.
9. Державний контроль у сфері використання земель України.

Рекомендована література: [**4, 5, 26-32, 51-89**]

ТЕМА 6. СИСТЕМА СТАНДАРТІВ ІЗ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ.

Тематичний план:
1. Система екологічних стандартів.
2. Система стандартів з управління навколишнім середовищем.
3. Система стандартів з якості об’єктів природного середовища.
4. Основні стандарти з якості ґрунту.
5. Показники стану земель, що підлягають стандартизації.

Контрольні запитання.
Теми семінарських робіт.

1. Система екологічних стандартів

Проблеми навколишнього середовища за самою своєю природою є міжнародними. Тому тривале та масштабне планування серйозних проектів у галузі охорони НПС (навколишнього природного середовища) вимагає застосування міжнародних стандартів.

Екологічні стандарти визначають поняття і терміни, режим використання та охорони природних ресурсів, методи контролю за станом НПС, вимоги щодо запобігання шкідливому впливу забруднення НПС на здоров'я людей та інші питання, пов'язані з охороною НС.

Групи стандартів згідно з НК 004:2020 Український класифікатор нормативних документів наведено в табл. 6. З повною версією класифікатора можна ознайомитися на офіційному сайті ДП УкрНДНЦ»: https://uas.gov.ua/standardization/nk-004

Таблиця 6. Витяг з національного класифікатора НК 004:2020

Код	Назва
13	**Довкілля. Охорона здоров'я. Безпека**
13.020	***Охорона довкілля***
13.020.10	Довкілля та охорона довкілля взагалі
13.020.10	Екологічне керування
13.020.20	Економіка довкілля. Сталий розвиток
13.020.30	Оцінювання впливу на довкілля
13.020.40	Забруднення, запобігання забрудненню та охорона природи
13.020.50	Екологічне маркування
13.020.55	Біопродукція
13.020.60	Життєвий цикл продукції
13.020.70	Проєкти у сфері довкілля
13.020.99	Інші стандарти щодо охорони довкілля
13.030	***Відходи***
13.030.01	Відходи взагалі
13.030.10	Тверді відходи
13.030.20	Ридинні відходи шлам
13.030.30	Особливі відходи (радіаційні, медичні відходи…)
13.030.40	Установки та устаткування для видалення й перероблення відходів
13.030.50	Утилізація відходів
13.040	Якість повітря
13.060	Якість води
13.080	Якість ґрунту. Ґрунтознавство
13.100	Безпека праці. Промислова гігієна

*

Розгляд стандартів кожної групи здійснюватиметься в окремих підрозділах.

Система стандартів із захисту довкілля (ССЗД)

В Україні використовують стандарти системи охорони природи ССЗД, а також міжнародні стандарти ISO серії 14000.

Система ССЗД спрямована на вирішення таких завдань:

- ✓ збереження природних комплексів і дбайливе використання всіх видів природних ресурсів;
- ✓ забезпечення рівноваги між розвитком виробництва та стійкістю НПС і раціональне використання надр;
- ✓ організацію та управління НПС;
- ✓ охорона та створення природно-заповідного фонду, збереження генофонду рослинного і тваринного світу, зокрема рідкісних, та видів, що зникають.

Стандарти у галузі охорони природи, поділяються на 8 груп (табл. 7).

Таблиця 7. Стандарти системи захисту довкілля

Номер групи	**Назва**	**Кодова назва**
0	Організаційно-методичні стандарти	Основні положення
1	Стандарти в галузі охорони і раціонального використання вод	Гідросфера
2	Стандарти в галузі захисту атмосфери	Атмосфера
3	Стандарти в галузі охорони і раціонального використання ґрунтів	Ґрунти
4	Стандарти в галузі поліпшення використання землі	Землі
5	Стандарти в галузі охорони флори	Флора
6	Стандарти в галузі охорони фауни	Фауна
7	Стандарти в галузі охорони та раціонального використання надр	Надра

Основні види національних стандартів із захисту довкілля

ДСТУ ISO Guide 64:2010 Настанови щодо враховування екологічних питань у стандартах на продукцію (ISO Guide 64:2008, IDT)

ДСТУ ISO/TR 14062:2006 Екологічне управління. Враховування екологічних аспектів у проектуванні та розроблянні продукції (ISO/TR 14062:2002, IDT)

ДСТУ ISO 14015:2005 Екологічне управління. Екологічне оцінювання ділянок та організацій (ISO 14015:2001, IDT)

ДСТУ 4462.3.01:2006 Охорона природи. Поводження з відходами. Порядок здійснення операцій

ДСТУ ISO 14001:2006 Системи екологічного керування. Вимоги та настанови щодо застосовування (ISO 14001:2004, IDT)

ДСТУ 4472:2005 Енергозбереження. Системи енергетичного менеджменту. Загальні вимоги

ДСТУ ISO 19011:2003 Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю і (або) екологічного управління (ISO 19011:2002, IDT)

ДСТУ 3831-98 Охорона навколишнього природного середовища. Автоматизовані системи контролю якості природних вод. Типи та основні вимоги

Класифікаційні вимоги до аудиторів з екології

ДСТУ ISO/TR 14032:2004 Екологічне керування. Приклади оцінювання екологічної характеристики

ДСТУ ISO/TR 14062:2006 Екологічне управління. Враховування екологічних аспектів у проектуванні та розроблянні продукції (ISO/TR 14062:2002, IDT)

ДСТУ ISO 14015:2005 Екологічне управління. Екологічне оцінювання ділянок та організацій (ISO 14015:2001, IDT)

ДСТУ ISO 24511:2013 Водопостачання та водовідведення. Настанови щодо керування системами водовідведення та оцінювання їх послуг (ISO 24511:2007, IDT)

ДСТУ 8339:2015 Вітроенергетика. Вітроелектростанції. Оцінення впливу вітроелектростанцій на навколишнє середовище

ДСТУ ISO 14050:2016 Екологічне управління. Словник термінів (ISO 14050:2009, IDT)

ДСТУ ISO 14001:2015 Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосовування (ISO 14001:2015, IDT)

ДСТУ ISO 14005:2015 Системи екологічного управління. Настанови щодо поетапного запровадження системи екологічного управління, використовуючи оцінювання екологічних характеристик (ISO 14005:2010, IDT)

ДСТУ ISO 14040:2013 Екологічне управління. Оцінювання життєвого циклу. Принципи та структура (ISO 14040:2006, IDT)

ДСТУ ISO 14031:2016 Екологічне управління. Оцінювання екологічної дієвості. Настанови (ISO 14031:2013, IDT)

2. Система стандартів з управління навколишнім середовищем.

Навколишнє середовище – середовище, в якому функціонує організація, включаючи повітря, воду, ґрунт, природні ресурси, флору, фауну, людей, а також взаємозв′язки між ними (за ДСТУ EN ISO 14001:2022 Системи управління навколишнім середовищем. Вимоги та посібник із застосування (EN ISO 14001:2015, IDT; ISO 14001:2015, IDT)).

Система управління навколишнім середовищем важлива для забезпечення спроможності організацій визначати свої екологічні цілі та досягати їх, а також для забезпечення постійної відповідності діяльності, продукції чи послуг національним та міжнародним вимогам. Система управління навколишнім середовищем є невід′ємною частиною системи загального управління в межах організації.

До головних принципів системи управління навколишнім середовищем належать такі:

- ✓ визнання того, що управління навколишнім середовищем є одним з найвищих пріоритетів;
- ✓ ідентифікація відповідних законодавчих вимог і екологічних аспектів, зв′язаних із діяльністю організації, її продукцією чи послугами;

- ✓ сприяння плануванню природоохоронних заходів на всіх стадіях життєвого циклу продукції чи процесу;
- ✓ оцінювання відповідності екологічних характеристик функціонування організації її екологічній політиці, цілям та завданням і пошук шляхів їх поліпшення;
- ✓ впровадження процесу управління для удосконалення системи та поліпшення зв′язаних з цим екологічних характеристик функціонування.

Управління навколишнім середовищем регламентується стандартами ISO серія 14000:

- ✓ ISO 14001 «Системи управління навколишнім середовищем. Вимоги і керівництво щодо застосування».
- ✓ ISO 14004 «Системи управління навколишнім середовищем. Керівництво за принципами організації і методами забезпечення функціонування».
- ✓ ISO 14010 «Керівництво щодо екологічного аудиту. Основні принципи ISO 1401 і екологічний аудит. Аудит системи екологічного управління».
- ✓ ISO 14012 «Екологічний аудит. Кваліфікаційні вимоги до екологів-аудиторів».

Перелічені стандарти містять ті самі загальні принципи системи управління, що і стандарти ДСТУ ISO серії 9000. Отже, організації можуть застосовувати діючу систему управління, яка відповідає чи не суперечить стандартам ДСТУ ISO серії 9000, як базу для своєї системи управління навколишнім середовищем.

Склад елементів системи управління навколишнім середовищем та вимоги до її функціонування згідно із ДСТУ EN ISO 14001:2022 Системи управління навколишнім середовищем. Вимоги та посібник із застосування (EN ISO 14001:2015, IDT; ISO 14001:2015, IDT). Він стосується тих екологічних аспектів, які організація може контролювати і на які вона може впливати.

Ключові слова: навколишнє середовище, охорона навколишнього середовища, управління навколишнім середовищем, склад та опис елементів, використання, загальні умови.

Зміст стандарту: визначення; вимоги до системи управління навколишнім середовищем; впровадження та функціонування; контроль та коригувальні дії; інформаційні документи, аудит системи управління навколишнім середовищем; аналіз з боку керівництва.

Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення згідно із ДСТУ ISO 14004:2016 Системи екологічного управління. Загальні настанови щодо запроваджування (ISO 14004:2016, IDT). Стандарт установлює принципи та загальні положення щодо розроблення та впровадження системи управління навколишнім середовищем, а також її координації з іншими системами управління. Зміст стандарту: принципи та елементи системи управління навколишнім середовищем; планування; ідентифікація екологічних аспектів і оцінювання пов′язаних з ними впливів на навколишнє середовище, внутрішні критерії ефективності функціонування, екологічні цілі та програми управління навколишнім середовищем; впровадження; заходи щодо забезпечення функціонування; вимірювання та оцінювання; аналіз системи управління навколишнім середовищем, постійне вдосконалення.

Модель системи управління навколишнім середовищем, що наводиться в стандарті, дає загальне уявлення про організацію, яка визнає наведені вище принципи.

ДСТУ ISO 14050:2016 Екологічне управління. Словник термінів (ISO 14050:2009, IDT)

Стандарт містить терміни та визначення, які відповідають прийнятим у міжнародній практиці. Зміст стандарту: сфера застосування, нормативні посилання, терміни та визначення понять – екологічний аспект як елемент діяльності, продукції чи послуг організації, який може взаємодіяти з довкіллям; екологічний аудит; екологічний вплив; екологічна мета; екологічна характеристика тощо.

3. Система стандартів з якості об'єктів природного середовища.

Ця система стандартів встановлює правила визначення забруднювальних речовин, методи відбору проб, апаратуру і реактиви, прилади для вимірювання параметрів середовища, проведення аналізу, обробку результатів та документацію для реєстрації результатів; встановлює терміни, характеристики і настанови щодо вимірювання якості повітря, води, ґрунтів; розроблює правила і вимоги щодо якості, розглядає якість взагалі, атмосферу довкілля, повітря всередині приміщення, атмосферу робочої зони, викиди стаціонарних джерел і викиди двигунів транспортних засобів; досліджує фізичні і біологічні властивості води; хімічні характеристики ґрунтів, фізичні, біологічні і гідрологічні властивості ґрунтів.

Стандарти з якості атмосфери

Якість атмосфери – це сукупність властивостей атмосфери, із визначення ступеня впливу фізичних, хімічних та біологічних факторів на людей, рослинний і тваринний світ, а також на матеріали, конструкції і довкілля загалом.

Забруднення атмосфери відбувається як природним, так і антропогенним шляхами.

Природне забруднення атмосфери відбувається через надходження до неї вулканічного газу, природного пилу, спорів грибів, різних мікроорганізмів, пилок рослин тощо.

Антропогенне забруднення атмосфери – це наслідок непродуманої виробничої діяльності людини.

Шкідливі речовини, що потрапляють в атмосферу розчиняються у повітрі та переносяться рухомими потоками повітря на великі відстані.

Найбільшими джерелами забруднення атмосферного повітря є галузі економіки, де використовується величезна кількість палива.

Якість атмосфери регламентується за стандартами, в яких розглядаються показники якості атмосферного повітря за станом забруднення, правила контролю якості повітря населених пунктів тощо.

Система стандартів з якості атмосферного повітря

ДСТУ ISO 7168-1:2003. Якість повітря. Обмін даними. Частина 1. Загальний формат даних

ДСТУ ISO 7168-2:2003 Якість повітря. Обмін даними. Частина 2. Стислий формат (ISO 7168-2:1999, IDT)

ДСТУ ISO 6879:2003 Якість повітря. Характеристики і настанови щодо вимірювання (ISO 6879:1995, IDT)

ДСТУ ISO 7708:2003 Якість повітря. Визначання розміру фракцій під час відбирання проб частинок, які впливають на здоров`я людини (ISO 7708:1995, IDT)

ДСТУ 9044:2020 Якість повітря. Викиди стаціонарних джерел. Визначення масової концентрації твердих частинок PM10 та PM2,5

Характеристики і настанови щодо вимірювання якості повітря згідно із ДСТУ ISO 6879:2003 Якість повітря. Характеристики і настанови щодо вимірювання (ISO 6879:1995, IDT)

Стандарти визначають умови та використовувані характеристики, що стосуються методів визначання якості повітря. Величини робочих характеристик, визначені згідно із зв′язаними серіями методів випробовування, призначених для того, щоб визначити, наскільки відповідний метод оцінювання якості повітря прийнятний у конкретному випадку. Зміст стандартів: для визначання робочих характеристик використовують три терміни, що є базовими в процесі вимірювання, а саме: величина, що характеризує якість повітря, вихідний сигнал і виміряне значення. Настанови: показник якості повітря, проба повітря, нульовий показ, відмова, системи, вимірний складник, виміряне значення, вихідний сигнал, еталонний матеріал. Робочі характеристики: точність, відхилення, калібрувальна функція, межа вирішення, межа чутливості, стабільність, період роботи, строк роботи, точність, повторність тощо. Ключові слова: повітря, якість, вимірювання, характеристика, виконування, визначання, словник.

Стандарти з якості водних об′єктів

Якість води – це характеристика її складу і властивостей, яка визначає придатність для конкретних видів використання.

Згідно з Водним кодексом України, оцінювання якості води здійснюється на основі нормативів екологічної безпеки водокористування та екологічних нормативів водних об′єктів.

Чинні нормативи дають змогу оцінювати якість води, яку використовують для комунально-побутового, господарсько-питного і рибогосподарського використання. Забезпечення водою належної кількості та якості є однією з найважливіших проблем і має глобальне значення.

Якість водних об'єктів – це сукупність властивостей води за визначенням ступеня впливу фізико-хімічних та біологічних факторів на людей, рослинний і тваринний світ та довкілля загалом.

Якість водних об′єктів регламентується за стандартами, в яких розглядаються основні терміни та визначання, правила контролю якості води водойм і водотоків, правила вибору, оцінювання якості джерел центрального господарсько-питного водопостачання, гігієнічні вимоги та контроль за якістю питної води, правила контролю якості морських вод тощо.

Серед забруднень розрізняють фізичне, хімічне, біологічне й теплове.

Фізичне забруднення води відбувається внаслідок нагромадження в ній нерозчинних домішок – піску, глини, мулу як результат змивання дощовими водами з розораних ділянок (полів), надходження суспензій з підприємств гірничодобувної промисловості, потрапляння пилу, що переноситься вітром у суху погоду тощо.

Хімічне забруднення води відбувається через надходження у водойми зі стічними водами різних шкідливих домішок неорганічного (кислоти, луги, мінеральні солі, мінеральні добрива) та органічного (нафта й нафтопродукти, мийні засоби, органічні добрива тощо) складу. Шкідлива дія токсичних речовин, що потрапляють до водойм, посилюється за рахунок так званого кумулятивного ефекту (прогресуюче збільшення вмісту шкідливих сполук у кожній наступній ланці трофічного ланцюга).

Біологічне забруднення водойм полягає у надходженні до них із стічними водами різних мікроорганізмів (бактерій, вірусів), спор грибів, яєць гельмінтів і т.д., багато з яких є хвороботворними для людини, тварин і рослин. Серед біологічних забруднювачів перше місце посідають комунально-побутові стоки, а також стоки м'ясокомбінатів, підприємств з обробки шкір, деревообробних комбінатів.

Теплове забруднення води відбувається внаслідок спускання у водойми підігрітих вод від ТЕС, АЕС та інших енергетичних об'єктів. Тепла вода змінює термічні та біологічні режими водойм і шкідливо впливає на їхніх мешканців.

Основні стандарти з якості водних об'єктів

ДСТУ ISO 6107-1:2004 Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT)

ДСТУ ISO 6107-6:2004 Якість води. Словник термінів. Частина 6 (ISO 6107-6:1996, IDT)

ДСТУ ISO 7899-1-2001 Якість води. Визначання і підраховування кишкових ентерококів. Частина 1. Мініатюрований метод для поверхневих і стічних вод (метод найімовірнішого числа) (ISO 7899-1:1998, IDT)

ДСТУ ISO 5667-3-2001 Якість води. Відбирання проб. Частина 3. Настанови щодо зберігання та поводження з пробами (ISO 5667-3:1994, IDT)

ДСТУ ISO 5667-9:2005 Якість води. Відбирання проб. Частина 9. Настанови щодо відбирання проб морської води (ISO 5667-9:1992, IDT)

ДСТУ ISO 5667-12-2001 Якість води. Відбирання проб. Частина 12. Настанови щодо відбирання проб донних відкладів (ISO 5667-12:1995, IDT)

ДСТУ ISO 5667-13:2005 Якість води. Відбирання проб. Частина 13. Настанови щодо відбирання проб мулу на спорудах для очищення стічних вод і для водоготування (ISO 5667-13:1997, IDT)

ДСТУ ISO 5667-15:2007 Якість води. Відбирання проб. Частина 15. Настанови щодо зберігання та поводження з пробами мулу і осадів (ISO 5667-15:1999, IDT)

ДСТУ ISO 5667-19:2007 Якість води. Відбирання проб. Частина 19. Настанови щодо відбирання проб морських відкладень (ISO 5667-19:2004, IDT)

ДСТУ ISO 9308-3-2001 Якість води. Визначення і підрахунок Escherichia coli і коліформ у поверхневих і стічних водах. Частина 3. Мініатюризований метод інокуляції (висіву) в рідкому середовищі (метод найбільш імовірного числа) (ISO 9308-3:1998, IDT)

ДСТУ ISO 9509:2013 Якість води. Визначення токсичності за оцінюванням уповільнення життєдіяльності нітрифікувальних мікроорганізмів активного мулу (ISO 9509:2006, IDT)

ДСТУ 4107-2002 Якість води. Відбирання проб. Частина 16. Настанови щодо біотестування проб (ISO 5667-16:1998, MOD)

ДСТУ EN 1420-1:2004 Якість води. Визначання впливу органічних речовин на якість води, призначеної для споживання людиною. Проведення оцінювання води в трубопровідних системах на запах і присмак. Частина 1. Метод випробовування (EN 1420-1:1999, IDT)

ДСТУ 3041-95 Система стандартів у галузі охорони навколишнього середовища та раціонального використання ресурсів. Гідросфера. Використання і охорона води. Терміни та визначення

ДСТУ 4004-2000 Охорона довкілля та раціональне поводження з ресурсами. Сигналізатори токсичності природних та стічних вод біологічні. Загальні технічні вимоги та методи випробувань

ДСТУ 3959-2000 Охорона довкілля та раціональне поводження з ресурсами. Методики біотестування води. Настанови.

Основний зміст стандартів з класифікації водних об’єктів

Розгляд основних стандартів проводиться за змістом розкриття теми.

Класифікація водних об′єктів та водокористувачів, правила охорони і загальні вимоги до охорони води природних джерел, загальні вимоги до охорони підземних і поверхневих вод від забруднення пестицидами, правила контролю якості води водойм і водотоків, правила контролю якості морських вод, якості води морів річок включаючи їх крайні створі за фізичними, хімічними і гідробіологічними показниками, основні терміни; призначення і розміщення пунктів контролю, періодичність проведення контролю.

Стандарти з якості ґрунтів

Якість ґрунтів – це сукупність фізико-хімічних і біологічних властивостей ґрунтів, що визначають їх безпечність з огляду на епідеміологічний і гігієнічний стан.

Визначається якість ґрунтів за показниками їх санітарного стану та комплексу критеріїв (санітарно-хімічних і санітарно- мікробіологічних). У ґрунті взаємодіють всі компоненти біосфери, поєднуючись, формують там складну біологічну систему. Ґрунти є важливим та незамінним природним ресурсом і головним завданням діяльності людини є підтримка здатності ґрунтів до самовідновлення у процесі ґрунтоутворення.

Забруднення ґрунтів відбувається як природним шляхом, так і як результат антропогенної діяльності.

Найбільш небезпечними для ґрунтів є хімічне забруднення, ерозія, засолення. Внаслідок внесення високих доз мінеральних добрив ґрунт забруднюється баластними речовинами – хлоридами, сульфатами.

Найбільш небезпечними для ґрунтів є хімічне забруднення, ерозія, засолення. Внаслідок внесення високих доз мінеральних добрив ґрунт забруднюється баластними речовинами – хлоридами, сульфатами.

За ступенем забруднення ґрунти поділяються на сильно, середньо та слабозабруднені.

У сильнозабруднених ґрунтах кількість забруднювальних речовин у кілька разів перевищує ГДК. У середньозабруднених ґрунтах перевищення ГДК незначне, що не призводить до помітних змін його властивостей. У слабозабруднених ґрунтах вміст хімічних речовин не перевищує ГДК, але перевищує фонову концентрацію.

Якість ґрунтів регламентується за стандартами, в яких розглядаються номенклатура показників санітарного стану ґрунту, методи відбирання і підготовки проб для хімічного аналізу тощо.

4. Основні стандарти з якості ґрунту

Державні і міжнародні:

ДСТУ 3866-99. Класифікація ґрунтів за ступенем вторинної солонцюватості.

ДСТУ 3980-2000. Ґрунти. Фізико-хімія ґрунтів. Терміни та визначення.

ДСТУ 4287:2004. Якість ґрунту. Відбирання проб.

ДСТУ 4288:2004.Якість ґрунту. Паспорт ґрунту.

ДСТУ 4362:2004.Якість ґрунту. Показники родючості ґрунтів.

ДСТУ 7243:2011 Якість ґрунту. Землі техногенно забруднені. Обстеження та використання

ДСТУ ISO 10381-6:2015 Якість ґрунту. Відбирання проб. Частина 6. Настанови з відбирання, оброблення та зберігання ґрунту в аеробних умовах для лабораторного оцінювання мікробіологічних процесів, біомаси та різноманіття (ISO 10381-6:2009, IDT)

ДСТУ ISO 16133:2005 Якість ґрунту. Настанови щодо складання та виконання моніторингових програм (ISO 16133:2004)

ДСТУ ISO 15800:2005 Якість ґрунту. Характеристика ґрунту щодо експозиції людини (ISO 15800:2003, IDT)

ДСТУ ISO 15175:2005 Якість ґрунту. Характеристика ґрунту відносно охорони ґрунтової води (ISO 15175:2004, IDT)

ДСТУ ISO 15473:2005 Якість ґрунту. Настанови з лабораторного випробування біодеградації органічних хімічних речовин у ґрунті в анаеробних умовах (ISO 15473:2002, IDT)

ДСТУ ISO 15685:2005 Якість ґрунту. Визначення потенціалу нітрифікації та інгібіторної дії на нітрифікацію. Експрес-аналіз окислюванням амонію (ISO 15685:2004, IDT)

ДСТУ ISO 17126:2007 Якість ґрунту. Визначення впливу забрудників на флору ґрунту. Спостережний дослід на проростання насіння салату (Lactuca sativa L.) (ISO 17126:2005, IDT)

ДСТУ ISO 23753-2:2010 Якість ґрунту. Визначення дегідрогеназної активності ґрунтів. Частина 2. Метод з використанням іодтетразолхлориду (ISO 23753-2:2005, IDT)

ДСТУ 8346:2015 Якість ґрунту. Методи визначення питомої електропровідності, pH і щільного залишку водної витяжки

ДСТУ ISO 11074:2009 Якість ґрунту. Словник термінів (ISO 11074:2005, IDT)

ДСТУ ISO 11259:2004 Якість ґрунту. Спрощений опис ґрунту (ISO 11259:1998, IDT)

ДСТУ ISO 17616:2010 Якість ґрунту. Настанови щодо вибору та оцінювання біологічних аналізів для екотоксикологічного характеризування ґрунтів і ґрунтових матеріалів (ISO 17616:2008, IDT)

ДСТУ ISO 11269-2:2002 Якість ґрунту. Визначання дії забруднювачів на флору ґрунту. Частина 2. Вплив хімічних речовин на проростання та ріст вищих рослин (ISO 11269-2:1995, IDT)

ДСТУ ISO 15176:2004 Якість ґрунту. Характеристика вийнятих ґрунтів та інших ґрунтових матеріалів, призначених для вторинного використання (ISO 15176:2002, IDT)

ДСТУ 7887:2015 Зрошення. Строки та норми поливу сільськогосподарських культур за краплинного зрошення. Методи визначення.

Терміни та визначення якості ґрунтів згідно із ДСТУ 3980-2000 «Ґрунти. Фізико-хімія ґрунтів. Терміни та визначення», ДСТУ 7845:2015 «Якість ґрунту. Класифікація ґрунтів за ступенем підлуження», стандарти установлюють терміни та визначення основних понять, які характеризують ґрунти – природні, в сільськогосподарському використанні та змінені іншими антропогенними діями – щодо фізико-хімічних властивостей і показників; поняття про забруднення та охорону ґрунтів, пробовідбирання, відновлення ґрунтів та ділянок.

Зміст стандартів: галузь використання, основні положення, загальні поняття – ґрунт, фаза ґрунту, фазовий склад ґрунту, витяжка з ґрунту; хімічна термодинаміка ґрунтів – хімічна реакція у ґрунті, хімічний компонент ґрунту, термодинамічна система ґрунту, термодинамічні нормальні умови в ґрунті, потенціал хімічної реакції в ґрунті, енергія термодинамічної системи ґрунту; буферні властивості ґрунтів – буферність ґрунту, окисно-відновна буферність ґрунту, гідробуферність ґрунту; фізико-хімічні характеристики ґрунтів – кислотність та лужність ґрунту, вбирна здатність ґрунту, насиченість ґрунту основами, ємність вбирання ґрунту; ґрунтові колоїди – колоїди ґрунту, мінеральні колоїди ґрунту, органічні колоїди ґрунту, електрокінетичний потенціал ґрунтової частки тощо.

Паспорт та класифікація ґрунтів і хімічних речовин для контролю забруднення складаються згідно із ДСТУ 3866-99 «Ґрунти. Класифікація ґрунтів за ступенем вторинної солонцюватості», ДСТУ 4288:2004 «Якість ґрунту. Паспорт ґрунтів».

Стандарти встановлюють загальні вимоги до складання паспорта ґрунту окремої ґрунтової відміни, визначають основні показники його родючості для контролю за станом ґрунтів, охорони від деградації, підвищення їх родючості та раціонального використання і загальні вимоги до класифікації ґрунтів за вплив на них хімічних забруднювальних речовин, класифікація малопродуктивних угідь для землювання.

Зміст стандартів: сфера застосування, нормативні посилання, загальні положення, правила та порядок проведення робіт з паспортизації, класифікаційна належність ґрунту, профільна характеристика ґрунту, агрохімічна характеристика орного шару ґрунту, санітарний стан ґрунту; характеристики місцезнаходження ґрунту – географічні координати, адміністративне підпорядкування, землекористувач, вид діяльності, номер земельної ділянки, площа земельної ділянки, площа ґрунтового виділу, морфологічний тип рельєфу, форма схилу, крутизна схилу, градус, експозиція схилу тощо.

Показники родючості ґрунтів визначаються згідно із ДСТУ 4362:2004 «Якість ґрунту. Показники родючості ґрунтів».

Стандарт установлює показники родючості ґрунтів земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Положення цього стандарту мають застосовувати усі суб'єкти господарювання, щоб визначити та проконтролювати стан родючості ґрунтів, якість земельної ділянки, придатність земель для різних способів використання під час моніторингу та агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення, а також створення ґрунтово-агрохімічних баз даних. Стандарт призначено також для використання в роботі органів виконавчої влади з питань земельних ресурсів, охорони природного довкілля, аграрної політики та власниками землі й землекористувачами.

Зміст стандарту: сфера застосування, нормативні посилання, терміни та визначення понять, загальні положення, показники родючості ґрунтів.

Відбирання і підготовка проб проводяться згідно із ДСТУ 4287:2004 «Якість ґрунту. Відбирання проб». Стандарти встановлюють правила, послідовність і настанови щодо відбору, оброблення та зберігання ґрунту для дослідження аеробних мікробіологічних процесів у лабораторії, методи відбирання і підготовки проб для хімічного та бактеріологічного аналізу згідно зі стандартом для контролю загального і локального забруднення ґрунтів у районах впливу промислових, сільськогосподарських, господарсько-побутових і транспортних джерел забруднення.

Зміст стандарту: підготовка до відбору проб, підготовка до аналізу; заповнення первинних документів – паспорта дослідної ділянки землі, бланка опису пробної ділянки, супровідного талона, бланка опису ґрунту.

Настанови щодо відбору, оброблення та зберігання ґрунту для досліджень згідно із ДСТУ ISO 10381-6:2015 «Якість ґрунту. Відбирання проб. Частина 6. Настанови з відбирання, оброблення та зберігання ґрунту в аеробних умовах для лабораторного оцінювання мікробіологічних процесів, біомаси та різноманіття (ISO 10381-6:2009, IDT)».

Стандарти висвітлюють настанови щодо відбору, оброблення та зберігання ґрунту для дослідження аеробних мікробіологічних процесів у лабораторії. Ґрунти являють собою гетерогенний комплекс, оскільки вони складаються із живих і неживих компонентів, які зустрічаються в різноманітних комбінаціях. Тому стан ґрунтового зразка від його відбору до завершення експерименту має контролюватися щодо впливу ґрунтової мікрофлори. Температура, вміст води, наявність кисню та тривалість зберігання, як відомо, впливають на мікрофлору ґрунту, а, отже, на процеси, опосередковано.

Проте ґрунти можуть ефективно використовуватися в лабораторних системах для дослідження мікробіологічних опосередкованих процесів за умови, що динаміка життєдіяльності мікрофлори визначена. Ця частина ISO 10381-6 містить настанови щодо відбору, оброблення та зберігання ґрунтів для лабораторних досліджень, головним напрямом яких є вивчення життєдіяльності мікроорганізмів в аеробних умовах. Тут описується як мінімізувати вплив коливань температури, вмісту води і наявності кисню на аеробні мікробіологічні процеси, щоб полегшити одержання достовірних лабораторних результатів.

Вимоги до охорони родючого шару ґрунту під час виконання земельних робіт визначаються згідно із ДСТУ ISO 15176:2004 «Якість ґрунту. Характеристика вийнятих ґрунтів та інших ґрунтових матеріалів, призначених для вторинного використання (ISO 15176:2002, IDT)». Стандарти встановлюють характеристики вийнятих ґрунтів та інших ґрунтових матеріалів, призначених для вторинного використання, регламентують визначення фізичних характеристик ґрунтів.

Зміст стандартів: встановлює методи лабораторного визначення фізичних характеристик ґрунтів: визначення вологості ґрунту методом висушування, визначення сумарної вологості мерзлого ґрунту, визначення меж плинності та меж розкочування, визначення щільності ґрунту методом, що ріже кільця; визначення щільності ґрунту методом зважування у воді; визначення щільності мерзлого ґрунту методом зважування в нейтральній рідині, визначення щільності сухого ґрунту розрахунковим методом, визначення щільності часток ґрунту пікнометричним методом, визначення щільності часток ґрунту пікнометричним методом з нейтральною рідиною.

Визначання pH і кислотності ґрунтів здійснюється згідно із ДСТУ ISO 10390:2022 «Ґрунт, оброблені біовідходи та осад. Визначення pH» (ISO 10390:2021, IDT).

Стандарти встановлюють визначення pH водної витяжки розкривних порід, а також інструментальний метод для регулярного визначання pH із застосовуванням розчинів хлориду калію або хлориду кальцію. Зміст стандартів: принцип проведення процедури загальнопридатної для всіх типів ґрунтових зразків; реактиви – вода, розчин хлориду калію, розчин хлориду кальцію, розчини для калібрування рЦ-метра, буферний розчин; обладнання – струшувальна машина або механічна мішалка, pH-метр скляний електрод та електрод порівняння, або комбінований електрод, термометр, посудина для зразка, ложка відомої місткості; лабораторний зразок – застосовують фракцію частинок ґрунтових зразків, повітряно-сухих або висушених за температури, не вищої за 40°С, що проходить крізь сито з квадратними вічками розміром 2 мм; процедура – приготування суспензії, калібрування pH-метра, вимірювання pH, збіжність та відтворюваність, оформлення протоколу.

Визначення дії забруднювачів на флору ґрунту проводять згідно із ДСТУ ISO 10694-2001 «Якість ґрунту. Визначання вмісту органічного і загального вуглецю методом сухого спалювання (елементний аналіз)» (ISO 10694:1995, IDT), ДСТУ ISO 11265-2001 «Якість ґрунту. Визначання питомої електропровідності «(ISO 11265:1994, IDT), ДСТУ ISO 11266-2001 «Якість ґрунту. Настанови щодо лабораторного випробування біодеградації органічних хімічних речовин у ґрунті в аеробних умовах» (ISO 11266:1994, IDT), ДСТУ ISO 11269-2:2002 «Якість ґрунту. Визначання дії забруднювачів на флору ґрунту. Частина 2. Вплив хімічних речовин на проростання та ріст вищих рослин» (ISO 11269-2:1995, IDT). Стандарти регламентують настанови щодо лабораторного випробовування біодеградації органічних хімічних речовин у ґрунті за аеробних умов; проведення елементного аналізу і визначання вмісту органічного та загального вуглецю; визначання питомої електропровідності, визначання дії забруднювачів на флору ґрунту та вплив хімічних речовин на проростання та ріст вищих рослин.

5. Показники стану земель, що підлягають стандартизації.

Виходячи із загальновідомого положення закріпленого конституційно, що земельні ресурси є національним багатством, а також зважаючи на їх вичерпну основу продовольчої безпеки та стійкого розвитку будь-якої держави, їх раціональне використання є стратегічним пріоритетом.

Зростаюче антропогенне навантаження (промисловість, сільське господарство, урбанізація) призводить до неминучої деградації ґрунтів (забруднення, ерозія, виснаження). У контексті цього, стандартизація виступає ключовим інструментом для

об’єктивної оцінки, моніторингу та контролю за станом земель, забезпечуючи єдині підходи та чіткі нормативи, наприклад, ГДК (гранично допустимо концентрації) певних хімічних сполук у ґрунті.

Завдання стандартизації показників стану земель полягає у:

- ***Визначенні пріоритетів***. Встановлення переліку ключових показників, що найбільш повно відображають стан і властивості ґрунтів.
- ***Розробка нормативів***. Затвердження ГДК та фонових значень забруднюючих речовин.
- ***Уніфікація методик***. Уніфікація методів відбору проб та проведення точних лабораторних аналізі через відповідні міжнародні та/або національні стандарти.
- ***Створення основи***. Формування міцної нормативної бази для моніторингу, сертифікації земель та екологічного аудиту.

Класифікація показників стану земель для стандартизації. Для комплексної та всебічної оцінки стану земельних ресурсів показники класифікуються на п’ять ключових груп, кожна з яких відображає ***окремий аспект якості ґрунту***:

- ***Хімічні***. Рівень забруднення ґрунту важкими металами та органічними речовинами.
- ***Фізичні***. Структурні властивості, щільність складання та ерозійна стійкість ґрунту.
- ***Агрохімічні та біологічні***. Родючість, вміст гумусу та біологічна активність ґрунтової системи.
- ***Санітарно-гігієнічні***. Епідеміологічна та токсикологічна безпека для здоров’я людини.
- ***Радіологічна***. Контроль радіоактивного забруднення техногенними радіонуклідами.

Хімічна показники або контроль забруднення. Хімічна стандартизація є найбільш жорсткою, оскільки безпосередньо пов’язана з екологічними ризиками та здоров’ям населення. Застандартизовані такі параметри як:

- *Важкі метали*. Пріоритетні токсиканти, що підлягають нормуванню ГДК: свинець (Pb), кадмій (Cd), ртуть (Hg), миш’як (As), мідь (Cu) та цинк (Zn).
- *Фонові параметри*. Нормування pH (кислотність) ґрунтового розчину. Значне відхилення pH може бути індикатором хімічного забруднення або деградації.
- *Органічні забруднювачі*. Стандартизація стійких органічних забруднювачів (СОЗ): залишкові пестициди (ДДТ), поліхлоровані біфеніли (ПХБ) та нафтопродукти.

Індикатори деградації та ущільнення. Ключові показники фізичного стану. Ця група показників відображає структурні та водно-фізичні властивості, які безпосередньо впливають на аерацію та розвиток кореневої системи:

- Щільність складання ґрунту (г/см^2): критичний індикатор переущільнення від важкої техніки.
- Структурно-агрегатний стан: Вміст водостійких агрегатів. Руйнування агрегатів підвищує ризик водної та вітрової ерозії.

- Водопроникність та вологоємність: регулюють водний режим, запобігаючи заболочуванню або швидкому висиханню.

Стандартизація фізичних показників встановлює *оптимальні значення* для родючості та *критичні пороги*, що свідчить про початок фізичної деградації ґрунтового покриву.

Агрохімічні та біологічні показники або оцінка родючості – ці показники є фундаментом для атестації земель та формують уявлення про загальне «здоров'я» ґрунту як природної системи.

Гумус. Вміст гумусу у відсотках є інтегральним і найбільш важливим показником органічної речовини та довгострокової родючості.

Стандартизація земельних ресурсів

У якості висновків можна зазначити наступне, що розглянута система стандартів із захисту довкілля, зокрема, з оцінювання якості ґрунтів необхідна для забезпечення інформативної бази даних про регіони, окремі території, що є першоджерелом для розроблення варіантів інноваційно-інвестиційного розвитку, комплексного вирішення питань екології, економіки та соціальної сфери та питань сталого землекористування.

Контрольні запитання

1. Які системи стандартів із захисту довкілля вам відомі?
2. Що Вам відомо про ССЗД?
3. Які головні принципи системи стандартів з управління навколишнім середовищем?
4. Якими стандартами регламентують управління навколишнім середовищем?
5. Які основні стандарти з якості атмосферного повітря?
6. Які основні стандарти з якості водних об'єктів?
7. Які основні стандарти з якості ґрунтів?
8. Який основний зміст стандартів з напряму терміни та визначення якості ґрунтів?
9. Який основний зміст стандартів з напряму показники родючості ґрунтів?
10. Який основний зміст стандартів з вимог до охорони родючого шару ґрунту під час виконання земельних робіт?

Семінарська робота №4. СТАНДАРТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.

Завдання:

- ✓ Кожне питання (обрати на вибір) семінару повинно мати презентацію та супроводжуватися доповіддю
- ✓ Виступ на семінарському занятті повинен розкривати сутнісні аспекти та мати дискусійні питання для обговорення

Питання семінару:

1. Стандарти як інструмент екологічного управління.
2. Екологічне маркування.
3. Стандартизація поводження з відходами.
4. Стандартизація якості атмосферного повітря.
5. Стандартизація якості води.
6. Стандартизація якості ґрунту.
7. Екологічна сертифікація територій.
8. Стандартизація з екологічної оцінки земельної ділянки.
9. Інтеграція до Європейської екологічної спільноти.

Рекомендована література: [2, **4, 6-8, 15-19, 26-49, 51-57, 66-79, 87**].

ТЕМА 7. КЛАСИФІКАТОРИ ТА КОДУВАННЯ У ЗЕМЛЕУСТРОЇ ТА ДЗК. ВИМОГИ ДО ТЕХНІЧНОГО ТА ТЕХНОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.

Тематичний план:

1. Кодування та шифрування в ДЗК у відповідності з постановою КМУ №1051
2. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців робіт із землеустрою
3. Вимоги до технічного і технологічного забезпечення виконавців топографо-геодезичних та картографічних робіт
4. Норми і правила у сфері землеустрою у відповідності із ЗУ «Про землеустрій»
5. Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель.
6. Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад
7. Державний реєстр географічних назв

Контрольні запитання.

Завдання практичної роботи №3

1. Кодування та шифрування в ДЗК у відповідності з постановою КМУ №1051

Земельній ділянці, відомості про яку внесені до Державного земельного кадастру, присвоюється кадастровий номер. Система кадастрової нумерації земельних ділянок є єдиною на всій території України. Кадастровий номер земельної ділянки є її ідентифікатором у Державному земельному кадастрі. *Кадастровим номером земельної ділянки* є індивідуальна, що не повторюється на всій території України, послідовність цифр та знаків, яка присвоюється земельній ділянці під час її державної реєстрації і зберігається за нею протягом усього часу існування. Кадастровий номер земельної ділянки присвоюється за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

Кадастровий номер присвоюється земельній ділянці незалежно від форми власності. У разі переходу права власності на земельну ділянку від однієї особи до іншої, виникнення інших, крім права власності, речових прав на земельну ділянку, зміни речових прав на земельну ділянку, інших відомостей про неї кадастровий номер не змінюється. У разі поділу чи об'єднання земельній ділянці присвоюється новий кадастровий номер.

Кадастровий номер земельної ділянки складається з таких структурних елементів:

НКЗ : НКК : НЗД,

де НКЗ – дванадцятизначний *номер кадастрової зони** (максимальна кількість кадастрових зон становить 999999999999), в якому останні дві цифри відокремлюються від перших десяти двокрапкою;

НКК – тризначний *номер кадастрового кварталу*** в межах кадастрової зони (максимальна кількість кадастрових кварталів у межах кадастрової зони становить 999);

НЗД – чотиризначний *номер земельної ділянки* в межах кадастрового кварталу (максимальна кількість земельних ділянок у межах кадастрового кварталу становить 9999).

* Кадастрова зона – сукупність (об'єднання) кадастрових кварталів.

** Кадастровий квартал – компактна територія, що визначається з метою раціональної організації кадастрової нумерації та межі якої, як правило, збігаються з природними або штучними межами (річками, струмками, каналами, лісосмугами, вулицями, шляхами, інженерними спорудами, огорожами, фасадами будівель, лінійними спорудами тощо).

Структурні елементи кадастрового номера земельної ділянки відокремлюються один від одного двокрапкою.

Наприклад, кадастровий номер ділянки 8000000000:79:427:0001 має наступні складові частини:

8000000000:79 – номер кадастрової зони;

427 – номер кадастрового кварталу;

0001 – номер земельної ділянки.

Подібна система кодифікації застосовується також для дрібніших облікових елементів.

Так, *обліковий номер частини земельної ділянки, на яку поширюється дія обмеження у використанні земельної ділянки, дія сервітуту, договору суборенди*, складається з таких структурних елементів:

НКЗ : НКК : НЗД : КОС : НОС,

де НКЗ – номер кадастрової зони;

НКК – номер кадастрового кварталу;

НЗД – чотиризначний номер земельної ділянки в межах кадастрового кварталу;

КОС – чотиризначний код частини земельної ділянки, на яку поширюється дія обмеження у використанні земельної ділянки, права суборенди, сервітуту, який визначається згідно з додатком 6 (тобто це код виду обмеження);

НОС – восьмизначний порядковий номер частини земельної ділянки, на яку поширюється дія обмеження у використанні земельної ділянки, дія сервітуту, договору суборенди.

Наприклад, обліковий номер частини земельної ділянки, на яку поширюється дія сервітуту 8000000000:90:095:0002:0703:00000001, має наступні складові частини:

8000000000:90 – номер кадастрової зони;

095 – номер кадастрового кварталу;

0002 – номер земельної ділянки;

0703 – код частини земельної ділянки, на яку поширюється дія обмеження (код виду обмеження «07.03 – право прокладення та експлуатації ліній електропередачі, електронних комунікаційних мереж, трубопроводів, інших лінійних комунікацій»);

00000001 – порядковий номер частини земельної ділянки, на яку поширюється дія сервітуту.

Обліковий номер контура об'єкта будівництва та закінченого будівництвом об'єкта, розташованого на земельній ділянці, складається з таких структурних елементів:

НКЗ : НКК : НЗД : КБС : НБС,

де НКЗ – номер кадастрової зони;

НКК – номер кадастрового кварталу;

НЗД – чотиризначний номер земельної ділянки в межах кадастрового кварталу;

КБС – тризначний код контура об'єкта будівництва та закінченого будівництвом об'єкта, розташованого на земельній ділянці, який визначається відповідно до Державного

класифікатора будівель та споруд ДК 018-2000, на рівні класифікаційного угруповання “група”;

НБС – тризначний порядковий код контура об’єкта будівництва та закінченого будівництвом об’єкта, розташованого на земельній ділянці.

Обліковий номер частини земельної ділянки, на якій може проводитися гідротехнічна меліорація, складається з таких структурних елементів:

НКЗ : НКК : НЗД : НОІММ : ПНЧ,

де НКЗ – номер кадастрової зони;

НКК – номер кадастрового кварталу;

НЗД – чотиризначний номер земельної ділянки в межах кадастрового кварталу;

НОІММ – код меліоративної мережі, складової частини меліоративної мережі, через яку може проводитися гідротехнічна меліорація частини земельної ділянки;

ПНЧ – чотиризначний порядковий номер частини земельної ділянки, на якій може проводитися гідротехнічна меліорація.

Відповідно до частини третьої статті 5 ЗУ «Про державний земельний кадастр» Кабінет Міністрів України постановив затвердити Порядок ведення Державного земельного кадастру. Цей порядок визначає процедуру та вимоги щодо ведення ДЗК. Отже, Постановою КМУ «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» від 17.10.2012 р. № 1051 регламентовано, зокрема, вимоги щодо порядку оформлення електронного документа, що містить відомості про результати робіт із землеустрою та оцінки земель в електронному вигляді (електронного документа), формується з метою внесення даних до Державного земельного кадастру, а також визначено набір базових лексичних та синтаксичних правил для створення електронного документа. Електронний документ створюється у вигляді файла формату XML у кодуванні Unicode (UTF-8) і має специфічну логічну структуру. Електронний документ складається з елементів – складових частин електронного документа, що є закінченими смисловими одиницями. Елемент складається з одного або кількох вкладених у нього елементів (дочірні елементи) і атрибутів Для внесення відомостей до ДЗК використовують певне кодування та шифрування інформації, що викладено у додатках 2-64 до Порядку ведення Державного земельного кадастру. Представлені фрагменти додатків 2-8, 59, 60-64.

З додатками до Постанови в повному обсязі можна ознайомитися за URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051%D0%B1-2012-%D0%BF#Text

Додаток 2 (*фрагмент*) до Порядку

ПЕРЕЛІК
територіальних зон (груп об'єктів Державного земельного кадастру)

Код	Назви територіальних зон (груп об'єктів)
001	Межі адміністративно-територіальних утворень
002	Зони розподілу земель за їх основним цільовим призначенням
003	Економіко-планувальні зони
004	Зони агровиробничих груп ґрунтів
005	Зони дії земельних сервітутів
006	Зони дії обмежень використання земель
007	Зони регулювання забудови (функціональні зони)
008	Зони санітарної охорони
009	Охоронні зони
010	Зони особливого режиму використання земель
011	Водоохоронні зони
012	Прибережні захисні смуги
013	Природно-сільськогосподарські зони
014	Еколого-економічні зони
015	Зони протиерозійного районування (зонування)
016	Ключові території екомережі (території та об’єкти природно-заповідного фонду тощо)
017	Сполучні території екомережі
018	Буферні зони екомережі
019	Відновлювані території екомережі
020	Земельні угіддя
021	Інші територіальні зони
022	Масив земель сільськогосподарського призначення
023	Межі територій, на яких розташовані земельні ділянки, необхідні для розміщення об’єктів, щодо яких відповідно до закону може здійснюватися примусове відчуження земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності
024	Межі функціональних зон
025	Державний кордон України
026	Межі територій територіальних громад
027	Меліоративна мережа, складова частина меліоративної мережі
028	Території, на яких здійснюються заходи щодо охорони земель і ґрунтів
029	Режимоутворюючий об’єкт

Елемент «Категорія земель/Цільове призначення земельної ділянки в межах певної категорії земель» (CategoryPurposeInfo) складається з таких елементів і даних, в яких зазначаються:

1) в елементі «Категорія земель» (Category) – назва категорії земель за їх основним цільовим призначенням згідно з додатком 3 до Порядку ведення Державного земельного кадастру;

2) в елементі «Цільове призначення земельної ділянки» (Purpose) – цільове призначення земельної ділянки, яке визначається згідно з Класифікатором видів цільового призначення земельних ділянок, Класифікатором видів функціонального призначення територій та співвідношення між ними, а також правилами їх застосування, наведених у додатках 58-60.

Додаток 3 до Порядку

КАТЕГОРІЇ ЗЕМЕЛЬ

Код	**Категорії земель за основним цільовим призначенням**
100	Землі сільськогосподарського призначення
200	Землі житлової та громадської забудови
300	Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення
400	Землі оздоровчого призначення
500	Землі рекреаційного призначення
600	Землі історико-культурного призначення
700	Землі лісогосподарського призначення
800	Землі водного фонду
900	Землі промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення

Елемент «Угіддя земельної ділянки» (LandParcelInfo) включає елементи, у яких зазначаються ідентифікаційні та метричні дані угідь земельної ділянки та в яких зазначаються, зокрема, в елементі «Код угіддя» (LandCode) – код угіддя згідно з додатком 4 до Порядку ведення Державного земельного кадастру.

Додаток 4 (*фрагмент*) до Порядку

ПЕРЕЛІК

угідь згідно з Класифікацією видів земельних угідь (КВЗУ)

Код згідно з КВЗУ		**Назва земельних угідь**
групи	***підгрупи***	
001	00	**Рілля** Група включає сільськогосподарські угіддя, які систематично обробляються і використовуються під посіви сільськогосподарських культур, включаючи посіви багаторічних трав, а також чисті пари (ГОСТ 26640-85) та парники, оранжереї і теплиці До ділянок ріллі не належать сіножаті і пасовища, що розорані з метою їх докорінного поліпшення і використовуються постійно під трав'яними кормовими культурами для сінокосіння та випасання худоби, а також міжряддя садів, які використовуються під посіви
001	01	**Рілля**
001	02	**Перелоги** Підгрупа включає орні землі, які раніше оралися, а згодом більше року починаючи з осені не використовувалися для засіву сільськогосподарських культур і не готуються під пар
001	03	Парники, оранжереї, теплиці Підгрупа включає землі під конструкціями, критими склом, плівкою та світло-прозорими синтетичними матеріалами, для вирощування ранньої розсади, ранніх овочів і плодів, перезимівлі або вирощування рослин у закритому ґрунті
002	00	Рослинний покрив земель і ґрунти Група включає землі, які використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції, обслуговування сільського господарства
002	01	**Сіножаті** Підгрупа включає сільськогосподарські угіддя, які систематично використовуються для сінокосіння (ГОСТ 26640-85), до яких потрібно включати рівномірно вкриті деревинною та чагарниковою рослинністю площею до 20 відсотків ділянки
002	02	Пасовища Підгрупа включає сільськогосподарські угіддя, які систематично використовуються для випасання худоби (ГОСТ 26640-85); рівномірно вкриті деревинною та чагарниковою рослинністю площею до 20 відсотків ділянки

002	03	**Багаторічні насадження** Підгрупа включає ділянки, зайняті насадженнями для отримання плодів, ягід, винограду, хмелю; насадження ефіроолійних культур, розсадники (крім лісових); плантації декоративних багаторічних насаджень (квітники) для декоративного оформлення територій, а також для реалізації квітів; лікарські багаторічні насадження (беладона, наперстянка, шалфей лікарський та інші)
003	00	**Землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом** Група включає незабудовані землі, поверхня яких зовсім або майже не покрита будь-якою рослинністю
003	01	**Кам'янисті місця** Підгрупа включає землі під голими скелями, зсувами, рінню (галькою, гравієм)

Додаток 5 (*фрагмент*) до Порядку

ПЕРЕЛІК
агровиробничих груп ґрунтів

Шифр	Назва агровиробничої групи ґрунтів
1а	Дерново-прихованопідзолисті і дернові слаборозвинені піщані ґрунти на перевіюваних пісках
1б	Дерново-прихованопідзолисті і дернові слаборозвинені глинисто-піщані ґрунти на перевіюваних пісках
2б	Дерново-підзолисті переважно малорозвинені щебенюваті глинисто-піщані ґрунти з плямами елювію масивно кристалічних порід (30 - 50 відсотків)
2в	Дерново-підзолисті переважно малорозвинені щебенюваті супіщані ґрунти з плямами елювію масивно кристалічних порід (30 - 50 відсотків)
2ж	Дерново-підзолисті середньощебенюваті переважно малорозвинені щебенюваті ґрунти з плямами елювію масивно кристалічних порід (30 - 50 відсотків)
2з	Дерново-підзолисті сильнощебенюваті переважно малорозвинені щебенюваті ґрунти з плямами елювію масивно кристалічних порід (30 - 50 відсотків)
3б	Дерново-підзолисті глинисто-піщані ґрунти, підстелені елювієм масивно кристалічних порід на глибині 0,5 - 1 метр
3в	Дерново-підзолисті супіщані ґрунти, підстелені елювієм масивно-кристалічних порід на глибині 0,5 - 1 метр
3ж	Дерново-підзолисті середньощебенюваті ґрунти, підстелені елювієм масивно кристалічних порід на глибині 0,5 - 1 метр
3з	Дерново-підзолисті сильнощебенюваті ґрунти, підстелені елювієм масивно кристалічних порід на глибині 0,5 - 1 метр
4а	Дерново-підзолисті дефльовані піщані ґрунти
4б	Дерново-підзолисті дефльовані глинисто-піщані ґрунти
5б	Дерново-підзолисті та дернові неоглеєні і глеюваті глинисто-піщані ґрунти на піщаних відкладах
5в	Дерново-підзолисті та дернові неоглеєні і глеюваті супіщані ґрунти на піщаних відкладах
6б	Дерново-підзолисті неоглеєні глинисто-піщані ґрунти на супіщаних відкладах та підстелені мореною, суглинками та елювієм масивно кристалічних порід глибше ніж 1 метр

Додаток 6 *(фрагмент)* до Порядку

ПЕРЕЛІК
обмежень щодо використання земель та земельних ділянок

Код	Назва
01	Охоронна зона
01.01	Охоронна зона навколо території та об’єкта природно-заповідного фонду
01.02	Зона охорони пам’ятки культурної спадщини
01.02.1	Охоронна зона пам’ятки культурної спадщини
01.02.2	Зона регулювання забудови
01.02.3	Зона охоронюваного ландшафту
01.02.4	Зона охорони археологічного культурного шару
01.03	Охоронна зона навколо (уздовж) об’єкта транспорту
01.04	Охоронна зона навколо (уздовж) об’єкта зв’язку
01.05	Охоронна зона навколо (уздовж) об’єкта енергетичної системи
01.06	Охоронна зона навколо об’єкта гідрометеорологічної діяльності
01.07	Охоронна зона навколо геодезичного пункту
01.08	Охоронна зона навколо інженерних комунікацій

Додатки 7 *(фрагмент)* до Порядку

ВИКОПІЮВАННЯ
з картографічної основи Державного земельного кадастру, кадастрової карти (плану)

Умовні позначення:
_____
_____
_____
_____

Масштаб 1: _____

Назва адміністративно-територіальної одиниці (одиниць):
_____
_____

Номер кадастрової зони (зон):
_____
_____

Номер кадастрового кварталу (кварталів):
_____
_____

Обліковий номер масиву (масивів) земель сільськогосподарського призначення:
_____
_____

Обліковий номер території (територій), на якій розташовані земельні ділянки, необхідні для розміщення об’єктів, щодо яких відповідно до закону може здійснюватися примусове відчуження земельних ділянок з мотивів суспільної необхідності:
_____
_____

Обліковий номер функціональної зони (зон):
_____
_____

Обліковий номер обмеження (обмежень) у використанні земель:
_____
_____

Додатки 8 до Порядку

ПОЗЕМЕЛЬНА КНИГА

- ✓ ЗМІСТ ПОЗЕМЕЛЬНОЇ КНИГИ
- ✓ ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ
- ✓ КАДАСТРОВИЙ ПЛАН ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ТА ЕКСПЛІКАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ УГІДЬ
- ✓ ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА. ПРАВО ВЛАСНОСТІ, ПОСТІЙНОГО КОРИСТУВАННЯ. ЗАПИС ПРО ВИНИКНЕННЯ ПРАВА
- ✓ ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА. ОРЕНДА, СУБОРЕНДА
- ✓ ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА. ЗЕМЕЛЬНИЙ СЕРВІТУТ, ЕМФІТЕВЗИС, СУПЕРФІЦІЙ, ОБМЕЖЕННЯ У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ
- ✓ ЗЕМЕЛЬНА ДІЛЯНКА. ОБМЕЖЕННЯ У ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Додаток 59 (*фрагмент*) до Порядку

Класифікатор видів цільового призначення земельних ділянок

Код виду цільового призначення		Назва виду цільового призначення	Код згідно з УКЦВЗ	Код згідно з КВЦПЗ
розділ	підрозділ			
01		Земельні ділянки сільськогосподарського призначення (земельні ділянки, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей; земельні ділянки, надані для діяльності у сфері надання послуг у сільському господарстві, та інше)		
	01.01	Для ведення товарного сільськогосподарського виробництва	1.1; 2.1	01.01
	01.02	Для ведення фермерського господарства	1.5; 2.5	01.02
	01.03	Для ведення особистого селянського господарства	1.2; 2.2; 2.4	01.03
	01.04	Для ведення підсобного сільського господарства	1.4; 2.2; 2.4	01.04
	01.05	Для індивідуального садівництва	1.2; 2.2	01.05
	01.06	Для колективного садівництва	1.2; 2.2	01.06
	01.07	Для городництва	1.2; 2.2	01.07
	01.08	Для сінокосіння і випасання худоби	1.2; 2.2	01.08
	01.09	Для дослідних і навчальних цілей	1.3; 2.3	01.09
	01.10	Для пропаганди передового досвіду ведення сільського господарства	1.3; 2.3	01.10

Додаток 60 (*фрагмент*) до Порядку

Класифікатор видів функціонального призначення територій та їх співвідношення з видами цільового призначення земельних ділянок

Код класифікаційного угруповання			Код виду функціонального призначення території	Назва виду функціонального призначення території	Код згідно з Класифікатором видів цільового призначення земельних ділянок	
підгрупи	класу	підкласу			переважні (основні) види	супутні види
1				Сельбищні території		
	01		10100.0	території житлової забудови	02.01; 02.03; 02.04; 02.10; 08.01	02.05; 02.06; 02.09; 02.12; 03.02; 03.03; 03.05; 04.10; 05.01; 07.02; 07.03; 07.04; 07.08; 08.02; 12.13; 03.06 (в частині резиденцій); 03.07; 03.08; 03.12; 03.13; 03.14; 13.05 (в частині об’єктів, які не потребують встановлення санітарних обмежень на прилеглі території); 13.02 (в частині поштових відділень); 11.04; 13.01; 13.03; 14.02 (в частині розміщення об’єктів розподільчих мереж)
		01	10101.0	території житлової багатоквартирної забудови	02.03; 02.04; 02.10; 08.01	02.06; 02.09; 02.12; 03.02; 03.03; 03.05; 04.10; 05.01; 07.02; 07.08; 08.02; 03.06 (в частині резиденцій); 03.07; 03.08; 03.12; 03.13; 03.14; 13.05 (в частині об’єктів, які не потребують встановлення санітарних обмежень на прилеглі території); 11.04; 13.01; 13.03; 14.02 (в частині розміщення об’єктів розподільчих мереж)
		02	10102.0	території житлової садибної забудови	02.01; 08.01	02.05; 02.06; 02.09; 02.12; 03.02; 03.03; 03.05; 04.10; 05.01; 07.02; 07.08; 03.06 (в частині резиденцій); 03.07; 03.08; 03.12; 03.13; 03.14 (в частині об’єктів, які не потребують встановлення санітарних обмежень на прилеглі території); 13.02 (в частині поштових відділень); 11.04; 13.01; 13.03; 14.02 (в частині розміщення об’єктів розподільчих мереж)
		03	10103.0	території дачної забудови	07.03; 07.04; 08.01	04.10; 05.01; 07.02; 03.07; 03.08; 03.14 (в частині об’єктів, які не потребують встановлення санітарних обмежень на прилеглі території); 13.02 (в частині поштових відділень); 11.04; 13.01; 13.03; 14.02 (в частині розміщення об’єктів розподільчих мереж)

Додаток 62 (*фрагмент*) до Порядку

КЛАСИФІКАТОР
меліоративних мереж

Назва меліоративної мережі	**Код меліоративної мережі**
Мережі на зрошувальних системах	
Автономна Республіка Крим	100001-105000
Вінницька область	105001-110000
Вороновицька зрошувальна система	105001
Зрошувальна система Никифорівці	105002
Дашівська зрошувальна система	105003
Івчанська зрошувальна система	105004
Горбанівська зрошувальна система	105005
Зрошувальна система Агрономічне-Бохоники	105006
Сумівська зрошувальна система	105007
Зрошувальна система Петрашівка	105008
Зрошувальна система Завадівка	105009
Зрошувальна система Кивачівка	105010
Зрошувальна система Бондурівка	105011
Тростянчиксвська зрошувальна система	105012
Федорівська зрошувальна система	105013
Кинашівська зрошувальна система	105014
Торківська зрошувальна система	105015
Петрашівська зрошувальна система	105016

Додаток 63 (*фрагмент*) до Порядку

КЛАСИФІКАТОР
об’єктів інженерної інфраструктури меліоративних мереж, складових частин меліоративних мереж

Назва об’єкта	**Код типу об’єкта**	**Векторна модель об’єкта**
Зрошувальна система		
Водосховище на зрошувальній системі	101	полігон
Водозабірна споруда зрошувальної системи на природних або штучних водних джерелах	102	полігон
Рибозахист на водозабірній споруді зрошувальної системи на природних або штучних водних джерелах як окрема споруда	103	полігон
Зрошувальний канал зрошувальної системи	104	полігон
Підпірна споруда на зрошувальному каналі зрошувальної системи	105	полігон
Водозабірно-скидна мережа відкрита зрошувальної системи	106	полігон
Водозабірно-скидна мережа закрита зрошувальної системи	107	лінія
Дренажна мережа зрошувальної системи відкрита	108	полігон
Дренажна мережа зрошувальної системи закрита	109	лінія
Будівля насосної станції зрошувальної системи	110	полігон

Додаток 64 (*фрагмент*) до Порядку

НАЗВА ТА НАПРЯМ
заходу щодо охорони земель і ґрунтів

Код		**Назва та напрям заходу щодо охорони земель і ґрунтів**
групи	***підгрупи***	
101	000	Рекультивація порушених земель, крім земель, порушених внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану Група включає комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності порушених земель, крім земель, порушених внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану
101	001	Сільськогосподарський напрям Підгрупа включає створення на порушених землях сільськогосподарських угідь
101	002	Лісогосподарський напрям Підгрупа включає відновлення лісів (здійснюється на лісових ділянках, що були вкриті лісовою рослинністю (зруби, згарища тощо) та лісорозведення (здійснюється на призначених для створення лісів землях, не вкритих лісовою рослинністю, насамперед низькопродуктивних та непридатних для використання в сільському господарстві (яри, балки, піски тощо), на землях сільськогосподарського призначення, виділених для створення полезахисних лісових смуг та інших захисних насаджень)
101	003	Рибогосподарський напрям Підгрупа включає створення рибогосподарських водних об’єктів (їх частин) у пониженнях техногенного рельєфу
101	004	Водогосподарський напрям Підгрупа включає створення водойм багатоцільового водовикористання
101	005	Рекреаційний напрям Підгрупа включає створення об’єктів відпочинку
101	006	Санітарно-гігієнічний напрям Підгрупа включає консервацію порушених земель, які чинять негативний вплив на навколишнє природне середовище
101	007	Будівельний напрям Підгрупа включає приведення порушених земель у стан, придатний для промислового і цивільного будівництва
101	008	Природоохоронний напрям Підгрупа включає можливість ренатуралізації земель шляхом відновлення торфовищ, водно-болотних, лучних, степових та інших цінних природних екосистем, створення об’єктів природно-заповідного фонду (наприклад, дендропарків, біосферних заповідників)
102	000	Рекультивація земель, порушених внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану Група включає комплекс організаційних, технічних і біотехнологічних заходів, спрямованих на відновлення ґрунтового покриву, поліпшення стану та продуктивності земель, порушених внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії, та бойових дій під час дії воєнного стану
102	001	Сільськогосподарський напрям Підгрупа включає створення на порушених землях сільськогосподарських угідь

2. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців робіт із землеустрою

У відповідності з наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України №255 від 11.04.2013 р. «Про затвердження Вимог до технічного і технологічного забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою», що затверджено Міністерством аграрної політики та продовольства України, було викладено Вимоги, що поширюються на *суб'єктів господарювання, які виконують роботи із землеустрою (обстежувальні, вишукувальні, топографо-геодезичні, картографічні, проектні та проектно-вишукувальні), що виконуються з метою складання документації із землеустрою.*

ВИМОГИ

до технічного і технологічного забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою

Термінологічні поняття:

виконавці робіт із землеустрою та розробники документації із землеустрою (далі - виконавці (розробники) робіт із землеустрою) - юридичні особи, що володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та у складі яких за основним місцем роботи працює сертифікований інженер-землевпорядник, який є відповідальним за якість робіт із землеустрою, та фізичні особи - підприємці, які володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та є сертифікованими інженерами-землевпорядниками, відповідальними за якість робіт із землеустрою;

технічне забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою - засоби обчислювальної та інформаційної техніки, технічні засоби для виконання геодезичних та інших робіт при здійсненні землеустрою;

технологічне забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою - сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний процес для збору, ведення, контролю, накопичення, зберігання, поновлення, пошуку, перетворення, переробки, відображення, видачі й передачі даних з метою виконання робіт із землеустрою.

Вимоги до технічного забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою

Виконавець (розробник) робіт із землеустрою повинен володіти (мати у власності або в користуванні) такими засобами обчислювальної та інформаційної техніки, технічними засобами для виконання геодезичних та інших робіт при здійсненні землеустрою:

- ✓ геодезичні інструменти та обладнання для вимірювання відстаней, горизонтальних та вертикальних кутів з метою визначення координат і висот точок місцевості або геодезичний супутниковий приймач для визначення координат точок місцевості (не вимагається для виконавців робіт із землеустрою, які розробляють документацію із землеустрою, що не потребує визначення координат точок місцевості та/або координат поворотних точок меж);

- ✓ комп'ютерна, обчислювальна та інша інформаційна техніка і ліцензійне програмне забезпечення, необхідне для забезпечення технологічного процесу виконання робіт із землеустрою.

Геодезичні інструменти, комп'ютерна, обчислювальна та інша інформаційна техніка, програмне забезпечення повинні мати властивості та функціональність, необхідні для:

- ✓ забезпечення точності зйомки, що буде відповідати чинним стандартам і забезпечувати необхідну точність при визначенні поворотних точок меж земельних ділянок та інших об'єктів реєстрації у державному земельному кадастрі відносно найближчих пунктів державної геодезичної мережі;
- ✓ автоматизації процесу обробки результатів геодезичних робіт;
- ✓ складання документації із землеустрою у паперовій формі та у формі електронного документа;
- ✓ забезпечення складання документації із землеустрою у строки, встановлені законодавством.

Геодезичні інструменти підлягають періодичній повірці відповідно до Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» (не рідше одного разу на рік).

Вимоги до технологічного забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою

Виконавець (розробник) робіт із землеустрою при проведенні цих робіт повинен дотримуватися таких технологічних вимог:

- ✓ передавати матеріали виконаних робіт в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису до Державного фонду документації із землеустрою у місячний строк після їх затвердження;
- ✓ забезпечувати зберігання копії (в паперовому або в сканованому електронному вигляді) примірника розробленої документації із землеустрою;
- ✓ дотримуватися умов договору щодо розроблення документації із землеустрою;
- ✓ забезпечувати виконання робіт із землеустрою відповідно до вимог законодавства України, що регулює земельні відносини, а також державних стандартів, норм і правил;
- ✓ подавати документацію із землеустрою до Держгеокадастру, його територіальних органів для внесення відомостей до Державного земельного кадастру від імені замовника документації із землеустрою, якщо інше не встановлено договором.

Документація із землеустрою, розроблена виконавцями (розробниками) робіт із землеустрою, підписується:

- ✓ *у паперовій формі* - підписом та особистою печаткою сертифікованого інженера-землевпорядника, який відповідає за якість робіт із землеустрою;
- ✓ *в електронній формі* - із використанням кваліфікованого електронного підпису сертифікованого інженера-землевпорядника, який відповідає за якість робіт із землеустрою, згідно із законодавством про використання електронного цифрового підпису.

3. Вимоги до технічного і технологічного забезпечення виконавців топографо-геодезичних та картографічних робіт

При виконанні топографо-геодезичних робіт застосовують вимірювальну та обчислювальну техніку, вимоги до якої викладено у Наказі Міністерства аграрної політики та продовольства України №65 від 11.02.2014 р. «Про затвердження Вимог до технічного і технологічного забезпечення виконавців топографо-геодезичних і картографічних робіт».

Ці Вимоги поширюються на суб'єктів господарювання, які виконують топографо-геодезичні і картографічні роботи з метою створення геодезичних, топографічних і картографічних матеріалів, даних, топографо-геодезичної і картографічної продукції.

У цих Вимогах терміни вживаються у таких значеннях:

- ✓ виконавці топографо-геодезичних і картографічних робіт (далі - виконавці робіт) - юридичні та фізичні особи, які володіють необхідним технічним та технологічним забезпеченням та у складі яких за основним місцем роботи є сертифікований інженер-геодезист, що є відповідальним за якість результатів топографо-геодезичних і картографічних робіт;
- ✓ технічне забезпечення виконавців робіт - засоби обчислювальної та інформаційної техніки, технічні засоби для виконання топографо-геодезичних і картографічних робіт;
- ✓ технологічне забезпечення виконавців робіт - сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний процес для створення геодезичних, топографічних і картографічних матеріалів, збору, ведення, контролю, накопичення, зберігання, поновлення, пошуку, перетворення, переробки, відображення, видачі й передачі даних.

Інші терміни, що використовуються у цих Вимогах, вживаються у значеннях, наведених у Законах України «Про топографо-геодезичну та картографічну діяльність», «Про географічні назви» та інших нормативно-правових актах.

Вимоги до ***технічного*** забезпечення виконавців робіт.

Виконавець робіт повинен мати на праві власності чи інших законних підставах такі засоби обчислювальної та інформаційної техніки, технічні засоби, необхідні для виконання топографо-геодезичних і картографічних робіт:

- ✓ супутникові геодезичні ГНСС-приймачі, високоточні і точні електронні тахеометри, теодоліти та нівеліри, гравіметри, комп'ютери та відповідне ліцензоване програмне забезпечення для виконання робіт зі створення Державної геодезичної мережі, геодезичних мереж згущення, геодезичних мереж спеціального призначення, інженерно-геодезичних вишукувань;
- ✓ цифрові аерокамери, аерофотоапарати, прилади для обробки аерофільмів та друку фотографій, сканери високої роздільної здатності, аналітичні та цифрові фотограмметричні прилади, точні та технічної точності тахеометри (електронні), теодоліти та нівеліри, комп'ютери та відповідне ліцензоване програмне забезпечення для виконання аерофототопографічних робіт, топографічних зйомок,

кадастрових зйомок, топографічних робіт для забезпечення основи різних кадастрів;

- ✓ сканери високої роздільної здатності, обладнання для підготовки карт до видання, комп'ютери та спеціалізоване ліцензоване програмне забезпечення (геоінформаційні системи, система управління банком даних тощо) для виконання робіт зі створення (укладання, поновлення, підготовка до видання) карт (планів) у графічному, цифровому та електронному видах, робіт зі створення та ведення геоінформаційних систем, баз та банків даних.

Геодезичні інструменти та обладнання, комп'ютерна, обчислювальна, інформаційна техніка і програмне забезпечення, які застосовуються для виконання топографо-геодезичних і картографічних робіт, повинні забезпечувати необхідну точність вимірювань, автоматизацію процесів обробки даних, отримання геодезичних, топографічних і картографічних матеріалів та даних у паперовому та електронному вигляді.

Вимоги до ***технологічного*** забезпечення виконавців робіт

Виконавець робіт повинен:

- ✓ виконувати роботи відповідно до затвердженої у встановленому законодавством порядку нормативно-технічної документації щодо додержання технології виконання робіт, оформлення технічних проектів, звітів, пояснювальних записок, повноти, точності й відповідності відображення місцевості на топографічних планах та картах умовним знакам;
- ✓ дотримуватися встановленого порядку обліку, зберігання, використання та розпоряджання топографо-геодезичними і картографічними матеріалами;
- ✓ забезпечувати регулярність повірок засобів вимірювальної техніки відповідно до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» та виконання обов'язкових технологічних повірок засобів вимірювання з відображенням їх у польових журналах згідно з інструкціями за видами робіт;
- ✓ безоплатно передавати згідно із законодавством до Державного картографо-геодезичного фонду України один примірник копій створених матеріалів робіт;
- ✓ надавати до Держземагентства України відомості про стан пунктів Державної геодезичної мережі України та мереж згущення, що використовувалися для створення знімальних геодезичних мереж, як вихідні дані;
- ✓ дотримуватися вимог щодо вживання в створених геодезичних, топографічних і картографічних матеріалах (даних) назв географічних об'єктів згідно із Законом України «Про географічні назви».

Створені виконавцями робіт топографо-геодезичні і картографічні матеріали підписуються керівником суб'єкта господарювання та сертифікованим інженером-геодезистом.

Геодезичні інструменти та обладнання, комп'ютерна, обчислювальна, інформаційна техніка і програмне забезпечення, які застосовуються для виконання топографо-геодезичних і картографічних робіт, повинні забезпечувати необхідну точність вимірювань, автоматизацію процесів обробки даних, отримання геодезичних,

топографічних і картографічних матеріалів та даних у паперовому та електронному вигляді.

Для виконання топографо-геодезичних робіт використовують точні прилади, що експлуатуються за різних атмосферних умов та під впливом пилу, вібрації, ударів та ін., що під плином часу можуть впливати на точність вимірювань. Тому геодезичні прилади проходять ***метрологічні повірки*** для усунення відхилень. Для цього виконують технічний огляд, наприклад, на наявність геометричних відхилень, корозії, подряпин, роблять перевірку приладу, після якої отримують свідоцтво державного зразка, що підтверджує, що даний засіб вимірів, виконує вимірювання з точністю в межах встановленої похибки.

Для замовлення метрологічної повірки необхідна наступна інформація:

- ✓ назва та марка приладу;
- ✓ серійний номер приладу;
- ✓ назва організації;
- ✓ адреса організації із зазначенням індексу;
- ✓ копія попереднього свідоцтва (у разі відсутності попередньої повірки виконується метрологічне калібрування).

На рис. 20 наведено приклад свідоцтва про повірку GPS приймача харківським регіональним науково-виробничим центром стандартизації, метрології та сертифікації.

МІНЕКОНОМІКИ
ДЕРЖАВНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ХАРКІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ НАУКОВО-ВИРОБНИЧИЙ ЦЕНТР СТАНДАРТИЗАЦІЇ, МЕТРОЛОГІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ»
/ДП «ХАРКІВСТАНДАРТМЕТРОЛОГІЯ»/
Вул. Мироносицька, 36, м. Харків, 61002, Україна

Свідоцтво про уповноваження № П-16-2019 від 18.04.2019 р.
(Згідно з абзацом 9 пункту 2[2] статті 11 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» дію свідоцтва про уповноваження продовжено на період воєнного стану та до кінця календарного року, в якому припинено або скасовано воєнний стан, але не менше трьох місяців з дня його припинення чи скасування)

СВІДОЦТВО

про повірку законодавчо регульованого засобу вимірювальної техніки

Видане: *ТОВ «КОМПАНІЯ ГЕОНІКС», смт. Кегичівка-Тарасове, Київська обл.*

№ 03/5395 Чинне до 5 грудня 2026 р.

Назва та умовне позначення Приймач GPS ATX1230 GG Зав. № 184376

Виробник Leica Geosystems AG, Швейцарія

За результатами повірки встановлено, що засіб вимірювальної техніки відповідає вимогам:

Технічній специфікації виробника: Leica ATX1230 GG

(Настанова щодо експлуатування)

Особливості застосування ЗВТ Без обмеження

Дані, одержані під час повірки, наведені на зворотному боці свідоцтва

Персонал, який виконував роботи з повірки В.О. Шкред

Місце відбитка повірочного тавра

5 грудня 2025 р.

Ф1 ММ2.03-01 редакція 2 від 04.04.2025 р.

Результати повірки

Приймач GPS ATX1230 GG, зав. № 184376

Назва метрологічних характеристик	Отримане значення метрологічних характеристик
1 Середньо квадратична похибка вимірювання координат у статиці, мм	
– горизонталь	$3,0 + 0,5 \times 10^{-6} \times L$
– вертикаль	$6,0 + 0,5 \times 10^{-6} \times L$

Примітки:
1. *L* – виміряна довжина в міліметрах
2. Приймач проходив повірку на базі пункт об лаштованого приймачем Leica GS/GNSS 10 L1/L2
3. Обробка отриманих даних за використанням програмного забезпечення Leica Geo Office

Персонал, який виконував роботи з повірки В.О. Шкред

Місце відбитка повірочного тавра

Ф1 ММ2.03-01 редакція 2 від 04.04.2025 р.

Рис. 20. Свідоцтво про повірку засобу вимірювальної техніки.

У свідоцтві вказується наступна інформація: назва вимірювального приладу, його серійний номер, назва організації, яка виконує вимірювання приладом.

4. Норми і правила у сфері землеустрою у відповідності із ЗУ «Про землеустрій»

Цей Закон визначає правові та організаційні основи діяльності у сфері землеустрою і спрямований на регулювання відносин, які виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами із забезпечення сталого розвитку землекористування.

Стаття 23. Нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою

Нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою встановлюють порядок організації, норми і правила виконання робіт із землеустрою, їх склад і зміст.

Нормативно-правові акти з питань здійснення землеустрою є обов'язковими до виконання всіма суб'єктами землеустрою.

Стаття 24. Норми і правила у сфері землеустрою

Норми і правила у сфері землеустрою встановлюють комплекс якісних та кількісних показників, параметрів, що регламентують розробку і реалізацію документації із землеустрою з урахуванням екологічних, економічних, соціальних, природно-кліматичних та інших умов.

Норми і правила у сфері землеустрою розробляються і затверджуються в установленому законом порядку.

Стаття 25. Документація із землеустрою

Документація із землеустрою розробляється в електронній та паперовій формах у вигляді схеми, проекту, робочого проекту або технічної документації. Особливим видом такої документації є документація із землеустрою, яка одночасно є містобудівною документацією, - комплексні плани просторового розвитку територій територіальних громад, генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій. Затверджена документація із землеустрою є публічною та загальнодоступною.

Види документації із землеустрою:

а) схеми землеустрою і техніко-економічні обґрунтування використання та охорони земель адміністративно-територіальних одиниць;

$а^{-1}$) проекти землеустрою щодо встановлення меж територій територіальних громад;

б) проекти землеустрою щодо встановлення (зміни) меж адміністративно-територіальних одиниць;

$б^{-1}$) містобудівна документація, яка одночасно є документацією із землеустрою (комплексні плани просторового розвитку територій територіальних громад, генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій);

в) проекти землеустрою щодо організації і встановлення меж територій природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного, лісогосподарського призначення, земель водного фонду та водоохоронних зон, обмежень у використанні земель та їх режимоутворюючих об'єктів;

г) проекти землеустрою щодо приватизації земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій;

ґ) проекти землеустрою щодо відведення земельних ділянок;

д) проекти землеустрою щодо впорядкування території для містобудівних потреб;

е) проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь;

є) проекти землеустрою щодо впорядкування території населених пунктів;

ж) проекти землеустрою щодо організації території земельних часток (паїв);

з) робочі проекти землеустрою;

і) технічна документація із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості);

ї) технічна документація із землеустрою щодо встановлення меж частини земельної ділянки, на яку поширюються права суборенди, сервітуту;

й) технічна документація із землеустрою щодо поділу та об'єднання земельних ділянок;

к) технічна документація із землеустрою щодо інвентаризації земель;

л) технічна документація із землеустрою щодо резервування цінних для заповідання територій та об'єктів;

м) технічна документація із землеустрою щодо встановлення меж режимоутворюючих об'єктів культурної спадщини.

Види документації із землеустрою та їх склад встановлюються виключно ЗУ «Про землеустрій».

5. Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель

Положення про Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель затверджено Постановою КМУ від 17 листопада 2004 року №1553.

Це Положення визначає порядок надходження, обліку, зберігання матеріалів Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель (далі - Державний фонд), а також порядок передачі документації із землеустрою та оцінки земель розробниками такої документації до Державного фонду.

Державний фонд формується на основі збирання, обробки, обліку матеріалів в електронній формі, отриманих у результаті проведення землеустрою та оцінки земель незалежно від місця розташування земельних ділянок та форми власності на них, для використання їх органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями і громадянами.

Документація із землеустрою та оцінки земель, включена до Державного фонду, є державною власністю і не може передаватись у приватну власність.

Державний фонд складається з:

- ✓ Головного фонду документації із землеустрою та оцінки земель (далі - Головний фонд);
- ✓ регіональних фондів документації із землеустрою та оцінки земель (далі - регіональні фонди) - Автономної Республіки Крим, областей, мм. Києва та Севастополя;
- ✓ місцевих фондів документації із землеустрою та оцінки земель (далі - місцеві фонди) - районів, міст, селищ та сіл.

Головний фонд створюється, формується і ведеться Держгеокадастром. Він призначений для обліку і зберігання документації із землеустрою та оцінки земель,

проведеного на загальнодержавному рівні, та централізованого обліку відомостей про документи регіональних і місцевих фондів.

Регіональний фонд створюється, формується і ведеться головними управліннями Держгеокадастру в областях та м. Києві. Він призначений для обліку і зберігання документації із землеустрою та оцінки земель, проведеного на регіональному рівні, та обліку відомостей про документи місцевих фондів.

Місцевий фонд створюється, формується і ведеться територіальними органами Держгеокадастру, що провадять свою діяльність на районному (міському) рівні. Він призначений для обліку та зберігання документації із землеустрою та оцінки земель, проведеного на місцевому рівні.

Для формування Державного фонду Держгеокадастр або визначені Держгеокадастром державні підприємства, що належать до сфери його управління, забезпечують:

- ✓ організацію надходження, облік та зберігання документації із землеустрою та оцінки земель;
- ✓ ведення централізованого обліку відомостей про документи Державного фонду;
- ✓ методичну координацію роботи із створення та забезпечення ефективного функціонування регіональних і місцевих фондів;
- ✓ надання користувачам інформації, що міститься в документації із землеустрою та оцінки земель;
- ✓ створення та супровід програмного забезпечення, необхідного для обліку, зберігання та оприлюднення матеріалів Державного фонду.

Для формування регіональних і місцевих фондів територіальні органи Держгеокадастру забезпечують:

- ✓ організацію надходження документації із землеустрою та оцінки земель, її облік та зберігання;
- ✓ надання інформації щодо наявності документації із землеустрою та оцінки земель для централізованого її обліку;
- ✓ надання користувачам інформації, що міститься в документації із землеустрою та оцінки земель.

Залежно від виду документації із землеустрою та оцінки земель та рівня проведення землеустрою розробник такої документації та розробник технічної документації з бонітування ґрунтів, економічної оцінки земель та нормативної грошової оцінки земельних ділянок, а також звітів з експертної грошової оцінки земельних ділянок через електронний вебпортал Держгеокадастру або через Єдиний державний вебпортал електронних послуг безоплатно передає документацію із землеустрою та оцінки земель в електронній формі у місячний строк після її затвердження та накладення кваліфікованого електронного підпису відповідно до вимог ЗУ “Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги” сертифікованого інженера-землевпорядника, відповідального за якість робіт із:

- ✓ землеустрою та оцінки земель, проведених на загальнодержавному рівні, до Головного фонду;

- ✓ землеустрою та оцінки земель, проведених на регіональному рівні, - до регіонального фонду;
- ✓ землеустрою та оцінки земель, проведених на місцевому рівні, - до місцевого фонду.

У разі коли документація із землеустрою та оцінки земель була розроблена та затверджена до 2013 року, проте не передана до Державного фонду та на яку не накладено кваліфікований електронний підпис сертифікованого інженера-землевпорядника, відповідального за якість робіт її передача здійснюється безоплатно в електронній формі особою, що зазначена на титульній сторінці документації із землеустрою та оцінки земель, за заявою, через засоби електронного зв'язку відповідно до робіт із:

- ✓ землеустрою та оцінки земель, проведених на загальнодержавному рівні, - до Головного фонду;
- ✓ землеустрою та оцінки земель, проведених на регіональному рівні, - до регіонального фонду;
- ✓ землеустрою та оцінки земель, проведених на місцевому рівні, - до місцевого фонду.

У разі коли технічна документація із землеустрою щодо інвентаризації земель розроблена у воєнний час з метою формування земельних ділянок для передачі в оренду для ведення товарного с/г виробництва, її передача до місцевого фонду здійснюється безоплатно електронною поштою в електронній формі органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, які прийняли рішення про її затвердження, протягом п'яти днів після її затвердження за заявою.

Документація із землеустрою та оцінки земель в електронній формі повинна відповідати таким вимогам:

- ✓ формат зображення - кольоровий;
- ✓ роздільна здатність - 300 точок на дюйм;
- ✓ глибина кольору - не менше ніж 4 біти;
- ✓ формат файлу - PDF;
- ✓ розмір файлу - не більше ніж 300 мегабайтів.

Текст матеріалів документації із землеустрою та оцінки земель в електронній формі повинен бути розбірливим.

Держгеокадастр та територіальні органи Держгеокадастру протягом трьох робочих днів з дня надходження документації із землеустрою та оцінки земель в електронній формі вносять її до системи електронного документообігу Держгеокадастру.

Документація із землеустрою та оцінки земель надходить до Державного фонду в електронній формі у вигляді затверджених схем, проектів, робочих проектів або технічної документації за переліком згідно з додатком 2 Постанови.

Документація із землеустрою та оцінки земель, яка надійшла до Державного фонду в електронній формі, підлягає обліку за її видами в системі електронного документообігу Держгеокадастру. Облік документації із землеустрою та оцінки земель у місцевому фонді ведеться за адміністративними районами.

Місцевий фонд один раз на півріччя надає регіональному фонду інформацію про наявність документації із землеустрою та оцінки земель у місцевому фонді.

Для централізованого обліку регіональний фонд щороку надає Головному фонду інформацію про наявність документації із землеустрою та оцінки земель у регіональному та місцевому фондах.

Документи Головного фонду зберігаються у Держгеокадастрі або у визначеного Держгеокадастром державного підприємства, що належить до сфери його управління, регіонального фонду - у головних управліннях Держгеокадастру в областях та м. Києві, місцевого фонду - у територіальних органах Держгеокадастру, що провадять свою діяльність на районному (міському) рівні.

Документи Державного фонду підлягають перетворенню в електронну форму, після чого вони підлягають знищенню відповідно до Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, затверджених Мін'юстом.

Матеріали Державного фонду в паперовій формі постійно зберігаються у спеціально обладнаних приміщеннях з дотриманням умов, які забезпечують їх схоронність та обмежений доступ, до моменту їх перетворення в електронну форму, а в електронній формі - постійно у системі електронного документообігу Держгеокадастру.

Для здійснення контролю наявності та фізичного стану документації із землеустрою та оцінки земель у паперовій формі один раз на два роки проводиться її інвентаризація.

Запитувачами матеріалів Державного фонду є всі заінтересовані юридичні та фізичні особи незалежно від того, стосуються їх такі матеріали чи ні, без пояснення причини подання запиту на інформацію.

Наявні матеріали Державного фонду в електронній формі підлягають оприлюдненню на офіційному веб-сайті Держгеокадастру після знеособлення персональних даних фізичних осіб (реєстраційного номера облікової картки платника податків, серії та номера паспорта, місця проживання, дати народження). Документи Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель належать до публічної інформації (крім тих, що становлять державну таємницю). Доступ до документів Державного фонду надається Держгеокадастром усім зацікавленим юридичним та фізичним особам.

У разі відсутності матеріалів Державного фонду в електронній формі такі матеріали перетворюються в електронну форму та надаються у порядку, визначеному ЗУ "Про доступ до публічної інформації", юридичним та фізичним особам за запитом на інформацію згідно з додатком 3 Постанови протягом п'яти робочих днів з дня отримання такого запиту.

Запитувачі інформації використовують матеріали Державного фонду відповідно до ЗУ "Про державну таємницю" та законодавства про захист персональних даних.

Підстави відмови у задоволенні запиту на інформацію визначено ЗУ "Про доступ до публічної інформації".

Перелік документів, що зберігаються у Державному фонді в електронній формі, із зазначенням кодів документації із землеустрою та оцінки земель та їх назв підлягає оприлюдненню на офіційному веб-сайті Держгеокадастру та на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних.

6. Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад

Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад (КАТОТТГ) — національний реєстр адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад України, затверджений наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 26.11.2020 № 290 (зі змінами) на заміну своєму попереднику, класифікатору об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ).

Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) — структурований перелік усіх адміністративно-територіальних одиниць України, що підтримувався і публікувався державними статистичними відомствами України з 1997 до 2020 року.

Його запровадження стало результатом адміністративно-територіальної реформи в Україні, що розпочалася у 2015 році. У ході реформи сусідні сільські, селищні та міські ради почали об'єднуватись у територіальні громади, а в липні 2020 року було створено нові райони, що представлені на рис. 21.

Рис. 21. Нові райони, що створено у відповідності з КОАТУУ у 2020 році

Об'єктами Кодифікатора є ***одиниці адміністративно територіального устрою та території територіальних громад України***:

- ✓ Автономна Республіка Крим;
- ✓ області;
- ✓ райони;
- ✓ території територіальних громад;
- ✓ населені пункти: міста, села, селища;
- ✓ райони у містах.

Кодифікатор *містить коди та назви всіх адміністративно-територіальних одиниць і територій територіальних громад*, згрупованих за територіальною спільністю та адміністративною підпорядкованістю. Кожна одиниця має ***унікальний системний номер***, який залишається постійним, навіть при зміні підпорядкування адміністративно-територіальних одиниць або громад, і дозволяє її ідентифікувати в межах держави.

Всі об'єкти кодування структуровані за територіальним принципом і адміністративною підпорядкованістю в чотири основні рівні і один додатковий підрівень у ієрархічній класифікації. На кожному рівні класифікації містяться об’єкти, підпорядковані об’єктам попереднього рівня.

Перший рівень кодифікації (буквене позначення кирилицею UA та розряди 1, 2) включає:

- ✓ Автономну Республіку Крим;
- ✓ області;
- ✓ міста, що мають спеціальний статус, який визначається законами України.

Другий рівень кодифікації (розряди 3,4) включає:

- ✓ райони Автономної Республіки Крим;
- ✓ райони області.

Третій рівень класифікації (розряди 5-7) включає:

- ✓ території територіальних громад в областях;
- ✓ територіальні громади в районах Автономної Республіки Крим, міські територіальні громади міст республіканського значення в Автономній Республіці Крим, територіальні громади, що адміністративно підпорядковані Севастопольській міській раді, міським радам міст республіканського значення Автономної Республіки Крим.

Четвертий рівень класифікації (розряди 8-10) включає (населені пункти):

- ✓ міста;
- ✓ села;
- ✓ селища.

Додатковий рівень класифікації (розряди 11,12) включає:

- ✓ райони у містах (у тому числі в містах, що мають спеціальний статус).

Для позначення категорій об’єктів Кодифікатора використовуються такі ***скорочення:***

О – області (АР Крим);
К – міста, що мають спеціальний статус;
Р – райони в областях;

Н – території територіальних громад (назви територіальних громад) в областях, територіальні громади АР Крим;
М – міста;
~~Т – селища міського типу~~ (застосовувалося до 2024 року, замінено на Х) ;
С – села;
Х – селища;
В – райони в містах.

Структура коду за КАТОТТГ

Кодифікатор містить 19 символів.
UAOO РР ГГГ ППП ММ УУУУУ

ОО – перші дві цифри – код адміністративно-територіальної одиниці першого рівня (області, АРК або міста зі спеціальним статусом);
РР – другі дві цифри – код району (тільки парні цифри);
ГГГ – наступні три цифри – код територіальної громади (тільки непарні цифри);
ППП – наступні три цифри – код населеного пункту;
ММ – наступні дві цифри – код району в місті;
УУУУУ – останні 5 цифр – це системний код, що присвоєний автоматично і у подальшому не має змінюватися, у т.ч. при адмінреформах, переході з одного регіону до іншого, або з району до району.

Для прикладу, коди з Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад (КАТОТТГ) по Слобожанській селищній територіальній громаді представлені у таблиці 8.

Таблиця 8. Коди КАТОТТГ

Четвертий рівень	Категорія об'єкта	Назва об'єкта
UA12020250010046556	Х	Слобожанське
UA12020250020023942	С	Балівка
UA12020250030097498	С	Василівка
UA12020250040089817	С	Олександрівка
UA12020250050057051	С	Партизанське
UA12020250060077301	С	Степове

Примітка. Коди Автономної Республіки Крим (у тому числі коди адміністративно-територіальних одиниць, що входять до складу Автономної Республіки Крим, і коди територіальних громад Автономної Республіки Крим), міста Севастополя та районів у місті Севастополі набирають чинності з моменту повернення тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя під загальну юрисдикцію України.

Кодифікатор використовується державними органами для зручності в реєстрації, плануванні та управлінні територіями. Це важливо, наприклад, у системах Державного земельного кадастру, Державного реєстру прав на нерухоме майно, а також у статистичній та фінансовій звітності.

Завдяки КАТОТТГ, кожна територія може бути ідентифікована точно, що полегшує управління земельними ресурсами та контроль за використанням земельних ділянок у відповідності до юридичних норм.

Таким чином, кодифікатор забезпечує точність і послідовність в обліку та управлінні адміністративно-територіальними одиницями, що є важливим для територіального планування та ефективного управління земельними ресурсами.

Законодавча основа: Наказ Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України Про внесення змін до Кодифікатора адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад № 442 від 24.05.2023.

7. Державний реєстр географічних назв

Ведення Державного реєстру географічних назв здійснюється на підставі Закону України “Про географічні назви”, постанови Кабінету Міністрів України від 11 травня 2006 р. № 622 “Про затвердження Положення про Державний реєстр географічних назв” (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2023 р. № 801) та наказу Мінагрополітики від 11.06.2014 № 219 «Про затвердження обліково-реєстраційних форм Державного реєстру географічних назв», зареєстрованого у Мін’юсті 24.06.2014 за № 683/25460.

Географічні назви, включені до Державного реєстру географічних назв, призначені для застосування органами державної влади та органами місцевого самоврядування, установами, організаціями, підприємствами, медіа та громадянами.

Однозначні географічні назви мають важливе значення для прийняття управлінських рішень державними органами, економічного розвитку, екології, торгівлі, збереження культурної спадщини, міжнародного співробітництва, координації служб екстреної допомоги, економії часу та коштів при надзвичайних ситуаціях тощо.

Державний реєстр географічних назв – це інформаційно-комунікаційна система, призначена для внесення відомостей про назви географічних об’єктів, ведення обліку та державної реєстрації встановлених та унормованих географічних назв, збереження, пошуку відомостей та доступу до них.

Державний реєстр географічних назв складається з двох частин: відомості про назви географічних об’єктів, що розташовані на території України; відомості про назви географічних об’єктів інших держав, а також географічних об’єктів Землі, на які не поширюються суверенітет та юрисдикція будь-якої держави, які використовуються в Україні.

Державний реєстр географічних назв містить понад 105 000 назв географічних об’єктів, що розташовані на території України, та понад 80 000 назв географічних об’єктів інших держав.

Сформовані на територію України та зарубіжних країн переліки назв адміністративно-територіальних, фізико-географічних, соціально-економічних та природно-заповідних об’єктів, зареєстрованих у Державному реєстрі географічних назв, включають відомості про реєстраційний номер (обліковий номер), унормовану назву

географічного об’єкта українською мовою та латиницею, вид географічного об’єкта, його місце розташування.

З переліком Географічних назв України можна ознайомитись на сайті Держгеокадастру у розділі топографо-геодезична та топографічне діяльність за посиланням https://land.gov.ua/derzhavnyi-reiestr-heohrafichnykh-nazv/, де їх виділено за такими розділами:

Адміністративно-територіальні об’єкти України
Соціально-економічні об’єкти України
Фізико-географічні об’єкти України
Природно-заповідні об’єкти України
Географічні назви зарубіжних країн:
Адміністративно-територіальні об’єкти зарубіжних країн
Соціально-економічні об’єкти зарубіжних країн
Фізико-географічні об’єкти зарубіжних країн
Природно-заповідні об’єкти зарубіжних країн

У розглянутому курсі навчальної дисципліни «Нормативно-технічне забезпечення діяльності» ознайомилися з основними теоретичними відомостями з нормування у землеустрої та державному земельному кадастрі, з організацією робіт нормування та стандартизації в землеустрої, розглянули концепцію єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої та галузеву програму створення єдиної системи нормативно-правових актів у державному земельному кадастрі. Було розкрито значення організаційно-правової діяльності щодо системи стандартів у галузі землеустрою, охорони земель та сталого землекористування.

Навчальна дисципліна першочергово ґрунтується на законодавчо-правовій основі та нормативній документації, а також на міжнародних стандартах та галузевих системах стандартів.

Контрольні запитання:

1. У відповідності з яким законодавчо-правовим документом здійснюється ведення ДЗК?
2. Які вам відомі вимоги до технічного забезпечення виконавців робіт із землеустрою?
3. Які вам відомі вимоги до технологічного забезпечення виконавців робіт із землеустрою?
4. Які вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців топографо-геодезичних та картографічних робіт?
5. Розкрийте основний зміст статей 23-25 ЗУ «Про Землеустрій».
6. Якій основний нормативний документ регламентує діяльність Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель?
7. Якім вимогам повинна відповідати документація із землеустрою в електронній форма?
8. З якою періодичністю регіональний фонд документації із землеустрою надає інформацію до Головного фонду?
9. Що таке кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад? Хто і з якою метою його використовують?

Практична робота №3. Кодування та шифрування в ДЗК.

Мета роботи: отримати навички роботи з нормативною документацією, зокрема роботою з додатками Постанови КМУ «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» від 17.10.2012 р. № 1051.

Завдання:

- ✓ ознайомитися з Постанови КМУ «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» від 17.10.2012 р. № 1051 та її додатками 2-64 у повному їх обсязі;
- ✓ на картографічній основі (з доступних інтернет ресурсів) території громади (самостійно обрати ОТГ) вказати:
  - ➢ коди та шифри територіальних зон;
  - ➢ категорій земель;
  - ➢ коди класифікації видів земельних угідь тощо.

Результатом виконаної роботи будуть карти з визначеними територіями та позначеними відповідними кодами/шифрами. До кожної карти потрібно розробити експлікацію.

Основне джерело: додатки 2-64 Постани КМУ «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» від 17.10.2012 р. № 1051.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1051%D0%B1-2012-%D0%BF#Text

Вимоги до оформлення та критерії оцінювання: Роботу оформити у картографічному вигляді.

Термін виконання – протягом тижня від отримання завдання.

Оцінювання: «**5**» бали – робота здана вчасно без зауважень,
«**4**» бали – робота здана не вчасно або має зауваження,
«**3**» бали – робота здана не вчасно та має зауваження.

САМОСТІЙНА РОБОТА №2. (*30 год.*)

СТАНДАРТИЗАЦІЯ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ.

Мета роботи – ознайомлення зі стандартизацією безпеки праці на підприємствах, законодавчо-нормативними документами, національними класифікаторами, правилами та інструкціями.

Завдання:

1. З'ясувати які стандарти регламентують професійну безпеку та гігієну.
2. Ознайомитися з термінологічними поняттями безпеки підприємств та безпеки праці згідно національних стандартів.
3. Ознайомитися з класифікацією електромагнітних полів та випромінювань, їх загальними параметрами та впливом на стан та здоров'я людини та довкілля.
4. З'ясувати які стандарти стосуються безпеки праці та захисту довкілля від радіаційного забруднення.
5. Ознайомитися з термінологічним поняттям іонізуючого випромінювання та з'ясувати які стандарти стосуються безпеки праці та захисту від іонізуючого випромінювання.

Вимоги до оформлення: Роботу оформити у вигляді реферату зі структурними розділами: вступ, розділи та висновки. Обсяг реферату – 20-25 сторінок.

Рекомендована література: [2, 3, 17]

Питання до модульної контрольної роботи

Модуль 2. Систематизація нормування та вимоги до технічного забезпечення

1. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої.
2. Галузева програма створення єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої (ЄСНПАЗ).
3. Концепція системи стандартизації та нормування у сфері охорони земель (ССНОЗ).
4. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів ДЗК.
5. Система міжнародних стандартів якості продукції ISO 9000 і ISO 10 000.
6. Система міжнародних стандартів з екологічного менеджменту ISO 14000.
7. Європейські стандарти серії EN 29000 і EN 45000.
8. Національні та галузеві системи стандартів.
9. Система екологічних стандартів.
10. Система стандартів з управління навколишнім середовищем.
11. Система стандартів з якості об'єктів природного середовища.
12. Основні стандарти з якості ґрунту.
13. Кодування та шифрування в ДЗК у відповідності з постановою КМУ №1051.

14. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців із землеустрою.
15. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців топографо-геодезичних та картографічних робіт.
16. Норми і правила у сфері землеустрою у відповідності із ЗУ «Про землеустрій».
17. Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель.
18. Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад.
19. Державний реєстр географічних назв.
20. Національний фонд нормативних документів.

Рекомендована література

Модуль 2. Систематизація нормування та вимоги до технічного забезпечення

Основна

1. Дорош Й.М. Дорош О.С. Державні стандарти, нормативи і правила як механізм формування інстуціонального середовища територіального планування землекористування / Землеустрій кадастр і моніторінг земель. Розділ «Управління земельними ресурсами» №2/3’2015. – С. 3-12.
2. Метрологія і стандартизація (навчальний посібник для студентів напряму геодезія, картографія та землеустрій / *Н.О.Полякова* - К.: ПП "Фотопрінт", 2015. - 214 с.
3. Метрологія, сертифікація та стандартизація: конспект лекцій / *Н.О. Полякова* – К.: 2022. – 78 с.
4. Полякова Н.О., Дубницька М.В. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Нормативно-технічне забезпечення діяльності»: електронна версія. – Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. 138 с.
5. Полякова Н.О., Титюк Я.І. Організація роботи галузевих технічних комітетів зі стандартизації / Сучасні технології землеустрою, кадастру та управління земельними ресурсами: Збірник матеріалів X міжнародної конференції. 13-14 березня 2025 р., К.: НАУ, 2025 – С. 92-94. URL: https://gis.nau.edu.ua/conf/land2025
6. Стандартизація та нормування у землеустрої: навч. посіб. ІІІ-є доповнене видання. А.М. Третяк, В.М. Третяк, І.Г. Колганова, Т.М. Прядка, Н.О. Капінос, Ю.В. Лобонько. [за заг. ред. А.М. Третяка]. Біла Церква, 2023. 284 с.

Додаткова

7. Асоціація фахівців землеустрою України. URL: http://afz.com.ua/news/servs-podannya-zayavi-ta-dokumentac-shhodo-derzhavno-restrac-zemelno-dlyanki/
8. Гунько Л.А. Якість землевпорядних робіт як складовий елемент їх конкурентоспроможності. URL: https://revolution.allbest.ru/economy/00898871_0.html
9. Державна наукова установа «Книжкова палата України імені Івана Федорова» [Офіційний Веб-сайт] URL:http://www.ukrbook.net/UDC/UDC_1.html

10. Еколого-економічні засади раціонального землекористування в межах південно-степової зони України: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., доц. Яремко Ю.І. – Херсон: ПП «Резнік», 2018. – 180 с.
11. Інформаційний бюлетень з Міжнародної стандартизації. Електронне видання ДП «Укрметртестстандарт».URL: https://csm.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2887%3A2014-11-24-10-10-45&lang=uk
12. Каталог технічних комітетів України на офіційному сайті ДП «УкрНДНЦ» URL: https://uas.gov.ua/standardization/tekhnichni-komitety
13. Нормативні документи топографо геодезичної та картографічної діяльності. Офіційний сайт Науково-дослідного інституту геодезії та картографії URL: https://gki.com.ua/normativni_dokumenti_tsentral_nogo_organu_vikonavcho_topografich
14. Національний фонд НД (нормативних документів). Доступ документів через онлайн-сервіси, наприклад, сервіс документів Будстандарт Online. URL: https://online.budstandart.com/ua/
15. Перелік географічних назв України. Офіційний сайт Держгеокадастру, розділ топографо-геодезична та топографічне діяльність. URL: https://land.gov.ua/derzhavnyi-reiestr-heohrafichnykh-nazv/
16. Перелік документів Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель. Офіційний сайт Держгеокадастру. Розділ Землеустрій та охорона земель. Єдиний державний веб-портал відкритих даних URL: https://land.gov.ua/derzhavnyi-fond-dokumentatsii-iz-zemleustroiu/
17. Перелік основних нормативних документів у галузі ґрунтознавства, агрохімії та охорони ґрунтів (актуалізований станом на 31.12.2020 р.). URL: file:///C:/Users/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0/Downloads/b_perelik_2020_1.pdf
18. Середа О. Міжнародні стандарти з охорони праці: сучасний стан та перспективи адаптації законодавства України / О. Середа // Публічне право. – 2013. – № 2 (10). – С. 219-226.
19. Сертифікація та нагляд у сфері землеустрою. Офіційний сайт Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру URL: https://land.gov.ua/category/napriamy-diialnosti/derzhavna-ekspertyza-sertyfikatsiia-ta-nahliad-u-sferi-zemleustroiu/
20. Стандартизація : Навчальний посібник /Електронне видання/; – Кропивницький; ЦНТУ, 2021 – 307 с.
21. Стандартизація, метрологія і сертифікація довкілля: навч. посіб.; Львів. нац. ун-т ім. М Петровська - І. Франка. Л, 2010, - 420 с.
22. Стандартизація, сертифікація, якість», що публікується. Електронний журнал ДП «УкрНДНЦ». URL: : https://ua-s.org/
23. Стандартизація та нормування у землеустрої: навч. пос. / Третяк А.М., Другак В.М., Колганова І.Г. – К.: «Агроосвіта», 2013. – 224 с.
24. Технічний комітет стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля» з секретаріатом у ДЗ «Державна екологічна академія післядепломної освіти» (ДЕА). URL: https://dea.edu.ua/
25. Технічний комітет стандартизації ТК 142 «Якість ґрунту» з секретаріатом у Національному науковому центру «Інституту ґрунтознавства та Агрохімії імені О. Н. Соколовського». URL: https://issar.com.ua/4876-2/
26. Український класифікатор нормативник документів НК 004:2020 / Офіційне видання – К.: ДП «УкрНДНЦ». 2020. -191 с. URL: https://uas.gov.ua/standardization/nk-004

Законодавчо-нормативна

27. Європейський стандарт EN 45001. Загальні вимоги до діяльності випробувальних лабораторій.
28. Європейський стандарт EN 45002. Загальні вимоги до оцінювання (атестації) випробувальних лабораторій.
29. Європейський стандарт EN 45003. Загальні вимоги до органів з акредитації лабораторій.
30. Європейський стандарт EN 45011. Загальні вимоги до органів з сертифікації продукції.
31. Європейський стандарт EN 45012. Загальні вимоги до органів з сертифікації систем якості.
32. Європейський стандарт EN 45013. Загальні вимоги до органів з сертифікації, що проводять атестацію персоналу.
33. Європейський стандарт EN 45014. Загальні вимоги до заяви постачальника про відповідність.
34. Земельний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР: станом на 6 травня 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text
35. Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. № 3613 –VI.
36. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» від 19.06.2003 р. № 963 – IV. в редакції від 28.05.2024 р.
37. Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р. № 3855 – XII. в редакції від 30.10.2024 р.
38. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851 – IV. в редакції від 31.12.2023 р.
39. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. № 1862 – IV. в редакції від 16.10.2020 р.
40. Закон України «Про землеустрій» від 22.05.2003 р. № 858 – IV в редакції від 08.05.2023 р.
41. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657 – XII. в редакції від 27.07.2023 р.
42. Закон України «Про меліорацію земель» від 14.01.2000 р. № 1389 – XIV. в редакції від 01.10.2023 р.
43. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 05.06.2014 р. № 1314 – VI. в редакції від 01.01.2022 р.
44. Закон України «Про національну програму інформації» від 01.12.2022 р. № 2807 – IX.
45. Закон України «Про охорону земель» від 19.06.2003 р. № 962 - IV.
46. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. № 1264 – XII, в редакції від 29.06.2024 р.
47. Закон України «Про оцінку земель» від 11.12.2003 р. № 1378 – IV, в редакції від 31.12.2023 р.
48. Закон України «Про порядок виділення в натуру (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» від 15.06.2003 р. № 899 – IV, в редакції від 31.03.2023 р.
49. Закон України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 р. № 1315 – VII. в редакції від 09.06.2022 р.
50. Закон України «Про топографо-геодезичну та картографічну діяльність» від 23.12.1998 р. № 353 –XIV. в редакції від 08.06.2023 р.
51. Конституція України. від 28.06.1996 р. №254к/96-ВР у редакції 1.01.2020 р.
52. Міжнародний стандарт ISO 19112:2019 Geographic information — Spatial referencing by geographic identifiers.

53. Міжнародний стандарт ISO 10006 « Системи управління якістю» – Рекомендації щодо управління якістю в проектах.
54. Міжнародний стандарт ISO 10013 Керівні принципи для систем управління якістю – Керівництво щодо документованої інформації.
55. Міжнародний стандарт ISO 14001 «Системи управління навколишнім середовищем. Вимоги і керівництво щодо застосування».
56. Міжнародний стандарт ISO 14004 «Системи управління навколишнім середовищем. Керівництво за принципами організації і методами забезпечення функціонування».
57. Міжнародний стандарт ISO 14010 «Керівництво щодо екологічного аудиту. Основні принципи ISO 1401 і екологічний аудит. Аудит системи екологічного управління».
58. Міжнародний стандарт ISO 14012 «Екологічний аудит. Кваліфікаційні вимоги до екологів–аудиторів»
59. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 65 від 11.02.2014 р. «Про затвердження Вимог до технічного і технологічного забезпечення виконавців топографо-геодезичних і картографічних робіт».
60. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 255 від 11.04.2013 р. «Про затвердження Вимог до технічного і технологічного забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою».
61. Національний стандарт України ДСТУ 8774:2018 «Географічна інформація. Правила моделювання геопросторових даних» (ISO 1912:2003, IDT).
62. Національний стандарт України ДСТУ 2393-94 «Геодезія. Терміни та визначення».
63. Національний стандарт України ДСТУ 2757-94 «Картографія. Терміни та визначення».
64. Національний стандарт України ДСТУ 2402-94 «Прилади геодезичні. Терміни та визначення».
65. Національний стандарт України ДСТУ 2685-94 «Фотограмметрія. Терміни та визначення».
66. Національний стандарт України ДСТУ 9001:2009 «Система управління якістю. вимоги» (ISO 9001:2008, IDT).
67. Національний стандарт України ДСТУ 2681-94 «Метрологія. Терміни та визначення».
68. Національний стандарт України ДСТУ 2860-94 «Надійність техніки. Терміни та визначення».
69. Національний стандарт України ДСТУ 3866-99. Класифікація ґрунтів за ступенем вторинної солонцюватості.
70. Національний стандарт України ДСТУ 3980-2000. Ґрунти. Фізико-хімія ґрунтів. Терміни та визначення.
71. Національний стандарт України ДСТУ 4287:2004. Якість ґрунту. Відбирання проб.
72. Національний стандарт України ДСТУ 4288:2004.Якість ґрунту. Паспорт ґрунту.
73. Національний стандарт України ДСТУ 4362:2004.Якість ґрунту. Показники родючості ґрунтів.
74. Національний стандарт України ДСТУ 7243:2011 Якість ґрунту. Землі техногенно забруднені. Обстеження та використання.
75. Національний стандарт України ДСТУ ISO 10381-6:2015 Якість ґрунту. Відбирання проб. Частина 6. Настанови з відбирання, оброблення та зберігання ґрунту в аеробних умовах для лабораторного оцінювання мікробіологічних процесів, біомаси та різноманіття.
76. Національний стандарт України ДСТУ ISO 16133:2005 Якість ґрунту. Настанови щодо складання та виконання моніторингових програм.
77. Національний стандарт України ДСТУ ISO 15800:2005 Якість ґрунту. Характеристика ґрунту щодо експозиції.
78. Національний стандарт України ДСТУ ISO 15175:2005 Якість ґрунту. Характеристика ґрунту відносно охорони ґрунтової води.

79. Національний стандарт України ДСТУ ISO 15473:2005 Якість ґрунту. Визначення впливу забруднив на флору ґрунту.
80. Національний стандарт України ДСТУ ISO 11074:2009 Якість ґрунту. Словник термінів.
81. Національний стандарт України ДСТУ ISO 11269-2:2002 Якість ґрунту. Визначання дії забруднювачів на флору ґрунту. Частина 2.
82. Національний стандарт України ДСТУ ISO 15176:2004 Якість ґрунту. Характеристика вийнятих ґрунтів та інших ґрунтових матеріалів, призначених для вторинного використання.
83. Національний стандарт України ДСТУ 4163:2020 «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» – для оформлення текстових матеріалів.
84. Національний стандарт України ДСТУ 3321:2003 «Система конструкторської документації. Терміни та визначення основних понять» – для оформлення графічних матеріалів.
85. Національний стандарт України ДСТУ 2925-94 «Якість продукції. Оцінювання якості. Терміни та визначення».
86. Постанова КМ України «Про затвердження Положення про Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель» від 17.11.2004 р. № 1553-2004-п.
87. Постанова КМ України «Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних» від 26.05.2021 р. № 532-2021-п в редакції від 20.02.2024 р.
88. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру» від 17.10.2012 р. № 1051.
89. Розпорядження КМУ Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації ДП “Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості” від 26.11.2014 № 1163-р.

Питання, що виносяться на залік

1. Сутність, принципи, мета і завдання стандартизації.
2. Види стандартизації та нормування.
3. Правові основи стандартизації та нормування.
4. Основні поняття та визначення в галузі стандартизації.
5. Організація робіт з нормування у землеустрої.
6. Нормативні документи і порядок їх розроблення.
7. Правила позначення нормативних документів.
8. Зміст стандартів та технічних умов.
9. Організація робіт технічних комітетів зі стандартизації.
10. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 142 «Якість ґрунту».
11. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля».
12. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 189 «Системи управління якістю».
13. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 103 «Географічна інформація/геоматика».
14. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 159 «Землеробство».
15. Організація робіти технічного комітету стандартизації ТК 314 «Планування територій та населених пунктів».
16. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої.
17. Галузева програма створення єдиної системи нормативно-правових актів у землеустрої (ЄСНПАЗ).
18. Концепція системи стандартизації та нормування у сфері охорони земель (ССНОЗ).
19. Концепція єдиної системи нормативно-правових актів ДЗК.
20. Система міжнародних стандартів якості продукції ISO 9000 і ISO 10 000.
21. Система міжнародних стандартів з екологічного менеджменту ISO 14000.
22. Європейські стандарти серії EN 29000 і EN 45000.
23. Національні та галузеві системи стандартів.
24. Система екологічних стандартів.
25. Система стандартів з управління навколишнім середовищем.
26. Система стандартів з якості об’єктів природного середовища.
27. Основні стандарти з якості ґрунту.
28. Кодування та шифрування в ДЗК у відповідності з постановою КМУ №1051.
29. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців із землеустрою.
30. Вимоги до технічного та технологічного забезпечення виконавців топографо-геодезичних та картографічних робіт.
31. Норми і правила у сфері землеустрою у відповідності із ЗУ «Про землеустрій».
32. Державний фонд документації із землеустрою та оцінки земель.
33. Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад.
34. Державний реєстр географічних назв.
35. Національний фонд нормативних документів.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

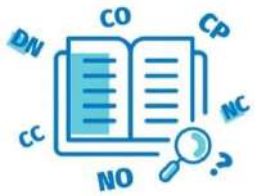

Антропогенне забруднення атмосфери – це наслідок непродуманої виробничої діяльності людини.

Біологічне забруднення водойм – надходження до них із стічними водами різних мікроорганізмів (бактерій, вірусів), спор грибів, яєць гельмінтів і т.д., багато з яких є хвороботворними для людини, тварин і рослин.

Буферні властивості ґрунтів – буферність ґрунту, окисно-відновна буферність ґрунту, гідробуферність ґрунту – це властивості ґрунтів підтримувати постійну реакцію ґрунтового розчину.

Вид нормативного документа – певний складник розподілу документів відповідно до специфіки об’єктів і аспектів стандартизації.

Виконавці робіт із землеустрою та розробники документації із землеустрою – юридичні особи, що володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та у складі яких за основним місцем роботи працюють не менше двох сертифікованих інженерів-землевпорядників, які є відповідальними за якість робіт із землеустрою, та фізичні особи - підприємці, які володіють необхідним технічним і технологічним забезпеченням та є сертифікованими інженерами-землевпорядниками, відповідальними за якість робіт із землеустрою;

Випереджувальна стандартизація – стандартизація, за якої встановлюються підвищені вимоги відносно вже досягнутих на практиці норм і вимог до об’єктів стандартизації, які, згідно з прогнозами, будуть оптимальними в майбутньому.

Галузева стандартизація – стандартизація, яка проводиться на рівні однієї конкретної галузі виробництва.

Галузевий стандарт – стандарт, прийнятий галузевим органом зі стандартизації на рівні однієї конкретної галузі виробництва.

Галузь стандартизації – сукупність взаємопов’язаних об’єктів стандартизації.

Ґрунтові колоїди – колоїди ґрунту, мінеральні колоїди ґрунту, органічні колоїди ґрунту, електрокінетичний потенціал ґрунтової частки тощо.

ДСТУ – державний стандарт України – стандарти, розроблені відповідно до чинного законодавства України, що встановлюють для загального і багаторазового застосування правила, загальні принципи або характеристики, які стосуються діяльності чи її результатів, з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості, розроблені на основі консенсусу та затверджені уповноваженим органом. Стандарти ДСТУ існують з 1993 року.

ДСТУ ISO – державний стандарт України, гармонізований з міжнародним.

Екологічність документації землеустрою – це рівень якості конкретної продукції, який полягає у спроможності бути використаною за функціональним призначенням, не завдавши неприпустимо негативного впливу на якість навколишнього середовища та земельних ресурсів.

Європейський комітет зі стандартизації *(фр. Comité Européen de Normalisation, CEN)* – міжнародна неприбуткова організація, основною метою якої є сприяння розвитку торгівлі товарами та послугами через розробку та запровадження європейських стандартів (євронорм, EN).

Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів (Реєстр) – це автоматизована система збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства.

Загальна компетентність – здатність здобувачів освіти ефективно діяти в професійній сфері.

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікованого рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності, а саме здатність розв'язувати задачі прикладного, дослідницького та інноваційного характеру в сфері геодезії та землеустрою.

Каталог – систематичний звід, перелік будь-яких об'єктів, який дає змогу віднайти кожен об'єкт і певну ознаку відповідно до прийнятих правил його укладання. Каталог містить характеристики, показники та інші дані щодо об'єктів, унесених до каталогу.

Класифікатор – документ, в якому відповідно до прийнятих ознак класифікації та методів кодування об'єкти класифікації розподілено на групування і цим групуванням надано коди.

Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) –структурований перелік усіх адміністративно-територіальних одиниць України, що підтримувався і публікувався державними статистичними відомствами України з 1997 до 2020 року.

Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад (КАТОТТГ) – національний реєстр адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад України, затверджений наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 26.11.2020 № 290 (зі змінами) на заміну своєму попереднику, класифікатору об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ).

Комплекс (система) стандартів – сукупність взаємозв'язаних стандартів, що належать до певної галузі стандартизації і встановлюють взаємоузгоджені вимоги до об'єктів стандартизації на підставі загальної мети.

Комплексна стандартизація – стандартизація, за якої здійснюється цілеспрямоване і планомірне встановлення і використання системи взаємозв'язаних вимог як до самого об'єкта комплексної стандартизації загалом, так і його основних елементів для оптимального вирішення конкретної проблеми.

Міжнародна стандартизація – стандартизація, участь в якій доступна для відповідних органів всіх країн.

Міжнародний стандарт (ISO) – стандарт, прийнятий міжнародною організацією зі стандартизації.

Навколишнє середовище – середовище, в якому функціонує організація, включаючи повітря, воду, ґрунт, природні ресурси, флору, фауну, людей, а також взаємозв'язки між ними (за ДСТУ EN ISO 14001:2022 Системи управління навколишнім середовищем. Вимоги та посібник із застосування.

Настанова, звід правил (правила) – нормативний документ, що рекомендує практичні прийоми чи методи проектування, виготовлення, монтажу, експлуатації або утилізації обладнання, конструкцій чи виробів.

Національна інфраструктура геопросторових даних – взаємопов'язана сукупність організаційної структури, технічних і програмних засобів, базових та тематичних наборів геопросторових даних, метаданих, сервісів, технічних регламентів, стандартів, технічних специфікацій, необхідних для виробництва, оновлення, оброблення, зберігання, оприлюднення, використання геопросторових даних та метаданих, іншої діяльності з такими даними.

Національна система стандартизації – це система, яка визначає основну мету і принципи управління, форми та загальні організаційно-технічні правила виконання всіх видів робіт із стандартизації.

Національна стандартизація – стандартизація, що проводиться на рівні однієї певної країни.

Національний стандарт – стандарт, прийнятий національним органом з стандартизації.

Норматив *(з лат. normatio – впорядкування)* – граничний кількісний показник якоїсь величини, який міститься у нормах земельного або екологічного права чи встановлюється на їх підставі.

Нормативний документ – документ, що встановлює правила, загальні принципи чи характеристики щодо різних видів діяльності або їх результатів.

Нормоконтроль – один із завершальних етапів створення документації із землеустрою, значення якого з розвитком стандартизації постійно зростає.

Об'єкти Кодифікатора (КАТОТТГ) – одиниці адміністративно територіального устрою та території територіальних громад України: Автономна Республіка Крим; області; райони; території територіальних громад: населені пункти: міста, села, селища; райони у містах.

Об'єкт стандартизації – об'єкт, що має бути застандартизованим.

Охорона земель – це система правових, організаційних, економічних, екологічних заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню сільськогосподарських та лісових угідь для інших потреб, захист від впливу, на відтворення родючості ґрунтів, продуктивності земель лісового фонду, забезпечення режиму земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Підсумкова форма контролю (залік) – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу за результатами виконання ними всіх видів навчальних завдань на практичних та семінарських заняттях, самостійної роботи, модульних завдань та підсумкового залікового завдання.

Предмет стандартизації – технічне законодавство та нормативні документи регламентації процесів, методів, способів, правил життєдіяльності людини.

Пробний стандарт – стандарт, прийнятий тимчасово органом стандартизації і доведений до широкого кола користувачів для нагромадження потрібного досвіду у процесі його застосування і який може бути використаний як база стандарту.

Регіональна стандартизація – стандартизація, участь в якій доступна для відповідних органів країн лише одного географічного або економічного регіону.

Регіональний стандарт – стандарт, прийнятий регіональною організацією зі стандартизації.

Регламент – прийнятий органом влади нормативний документ, що передбачає обов'язковість правових положень.

Рівень стандартизації – географічно, політично чи економічно означений ступінь участі у стандартизації.

Система якості – це сукупність організаційної структури, методик, процесів і ресурсів, необхідних для здійснення управління якістю.

СОУ – стандарт підприємства/організації нормативний документ, який розробляється, затверджується та використовується на конкретному підприємстві для унормування усіх сфер діяльності підприємства (організації), окрім вимог до продукції.

Спеціальна (фахова) компетентність полягає у здатності організовувати професійний розвиток, навчання, вдосконалення і реалізацію шляхом освіти; розвивати і вдосконалювати професійно важливі якості та цінності, що спрямовані на всебічний розвиток здобувачів освітнього процесу.

Стале землекористування – це форма використання земель, що забезпечує оптимальні екологічні й соціально-економічні функції територій, підтримуючи їх продуктивність і самовідновлення.

Стандарт – створений на основі консенсусу та ухвалений визнаним органом нормативний документ, що встановлює для загального і багаторазового користування правила, настановні вказівки або характеристики різного виду діяльності чи її результатів і який є спрямованим на досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній сфері та доступним широкому колу користувачів.

Стандарт *(згідно ЗУ «Про стандартизацію»)* – нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері.

Стандарти організації (підприємств) – стандарти, прийняті службою стандартизації конкретного підприємства, організації, об'єднання, установи для цих об'єктів.

Стандартизація – діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового користування щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері.

СТУ – стандарт наукових товариств, науково-технічних або інженерних товариств і спілок України.

Сфера стандартизації – сфера діяльності, що охоплює взаємозв'язані об'єкти стандартизації.

Теплове забруднення води – спускання у водойми підігрітих вод від ТЕС, АЕС та інших енергетичних об'єктів.

Технічне забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою – засоби обчислювальної та інформаційної техніки, технічні засоби для виконання геодезичних та інших робіт при здійсненні землеустрою;

Технічний комітет (ТК) стандартизації – форма співробітництва заінтересованих юридичних та фізичних осіб з метою організації і виконання робіт з міжнародної, регіональної, національної стандартизації у визначених сферах діяльності та за закріпленими об'єктами стандартизації.

Технічний регламент – регламент, що містить технічні вимоги або безпосередньо, або через посилання на стандарт, технічні умови, настанову чи їхній зміст.

Технічні умови (ТУ/ТУУ) – нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинні відповідати виріб, процес чи послуга.

Технологічне забезпечення виконавців (розробників) робіт із землеустрою – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний процес для збору, ведення, контролю, накопичення, зберігання, поновлення, пошуку, перетворення, переробки, відображення, видачі й передачі даних з метою виконання робіт із землеустрою.

Фізико-хімічні характеристики ґрунтів – кислотність та лужність ґрунту, вбирна здатність ґрунту, насиченість ґрунту основами, ємність вбирання ґрунту.

Фізичне забруднення води – нагромадження в ній нерозчинних домішок – піску, глини, мулу як результат змивання дощовими водами з розораних ділянок (полів), надходження суспензій з підприємств гірничодобувної промисловості, потрапляння пилу, що переноситься вітром у суху погоду тощо.

Форми оцінювання студентів – рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами: семінарів (доповідь та презентація), практичних робіт оформлених у вигляді рефератів, відповідей на контрольні запитання по завершенні лекції, написання модульних контрольних робіт (МКР) та заліку.

Хімічна термодинаміка ґрунтів – хімічна реакція у ґрунті, хімічний компонент ґрунту, термодинамічна система ґрунту, термодинамічні нормальні умови в ґрунті, потенціал хімічної реакції в ґрунті, енергія термодинамічної системи ґрунту.

Хімічне забруднення води – надходження у водойми зі стічними водами різних шкідливих домішок неорганічного (кислоти, луги, мінеральні солі, мінеральні добрива) та органічного (нафта й нафтопродукти, мийні засоби, органічні добрива тощо) складу.

Якість – це сукупність характеристик об’єкту, які стосуються його здатності задовольняти установлені і передбачені потреби.

Якість атмосфери – це сукупність властивостей атмосфери, із визначення ступеня впливу фізичних, хімічних та біологічних факторів на людей, рослинний і тваринний світ, а також на матеріали, конструкції і довкілля загалом.

Якість води – це характеристика її складу і властивостей, яка визначає придатність для конкретних видів використання.

Якість водних об’єктів – це сукупність властивостей води за визначенням ступеня впливу фізико-хімічних та біологічних факторів на людей, рослинний і тваринний світ та довкілля загалом.

Якість ґрунтів – це сукупність фізико-хімічних і біологічних властивостей ґрунтів, що визначають їх безпечність з огляду на епідеміологічний і гігієнічний стан.

Якість документації землеустрою – це рівень відповідності сукупності правових, технічних, економічних, екологічних, естетичних та інших параметрів продукції рівню потреб суспільства, тобто рівень її (продукції) корисних для суспільства властивостей. Відповідно до ст.25 Розділ ІІІ «Організація та регулювання землеустрою» ЗУ «Про землеустрій» відповідність документації із землеустрою положенням нормативно-правових актів, норм і правил у сфері землеустрою засвідчується сертифікованим інженером-землевпорядником, який відповідає за якість таких робіт.